

akademski list

broj 66 * godina XXI

PRESSING

www.pressing-magazine.com

Intervju:

Vladimir

Krstić Laci

Miloš Grozdanović

Goran Živković Gorki

Miloš Petković

Peter Farris

Film:

The Dark Knight

Rises

Prometheus

Smrt čoveka na

Balkanu

Fenomeni:

Studiranje

nekad i sad

Mere protiv krize

Ploče su ponovo u modi

Muzika:

Epica

Garbage

St!llness

Serije:

The Walking

Dead

Anger

Management

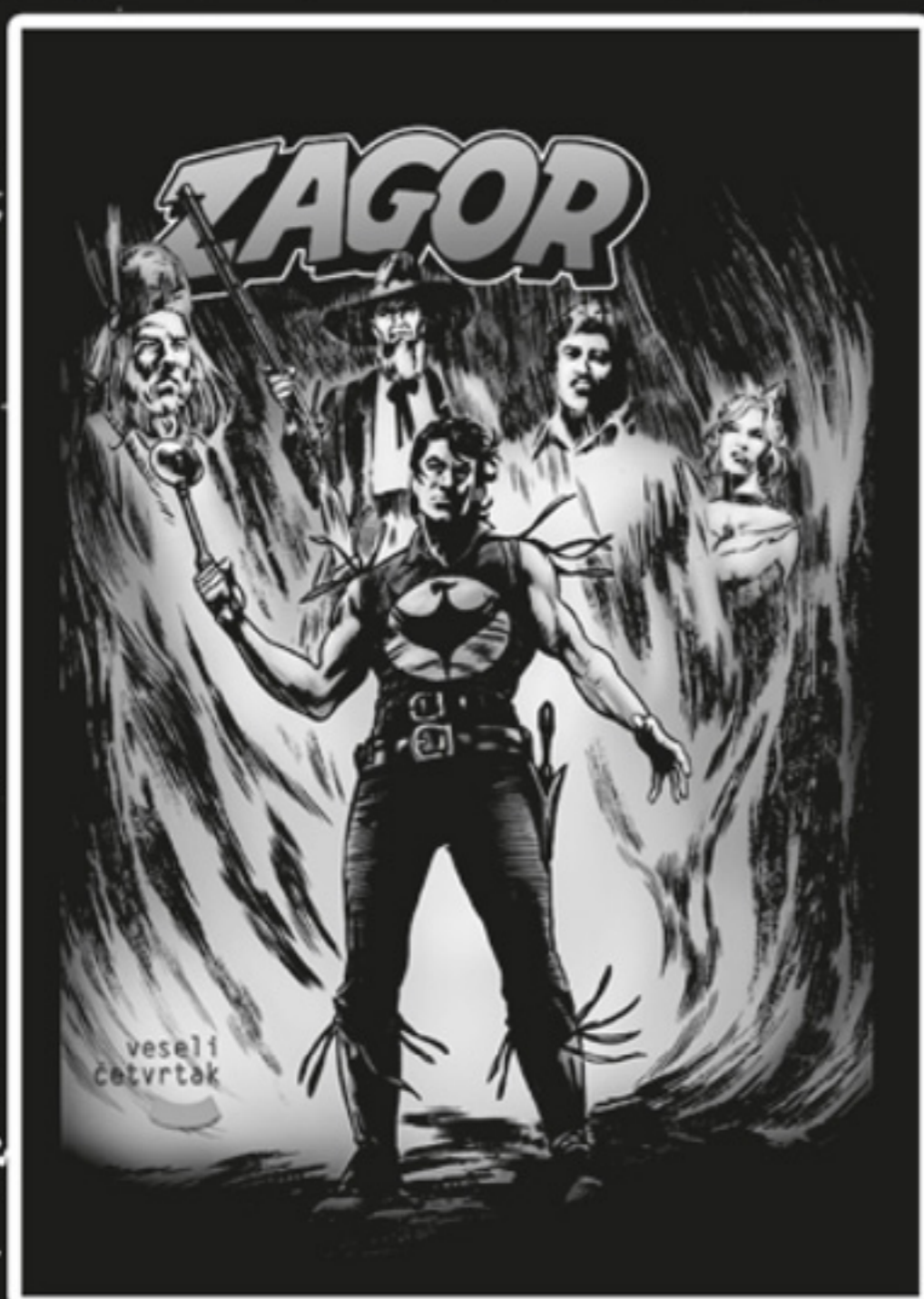
ISSN 1451-1584

facebook.com/veselicetvrtak

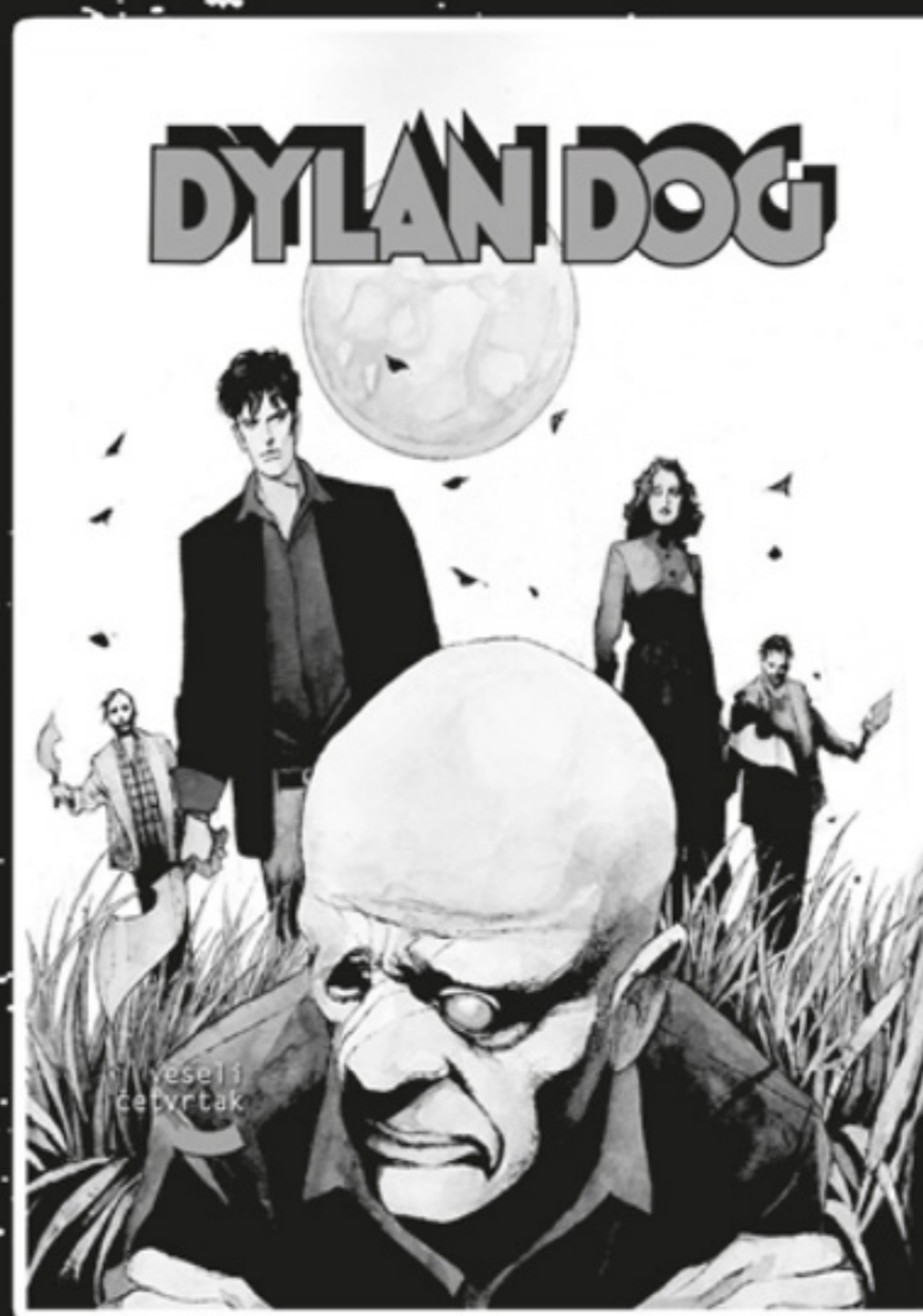
VESELI ČETVRTAK

predstavlja

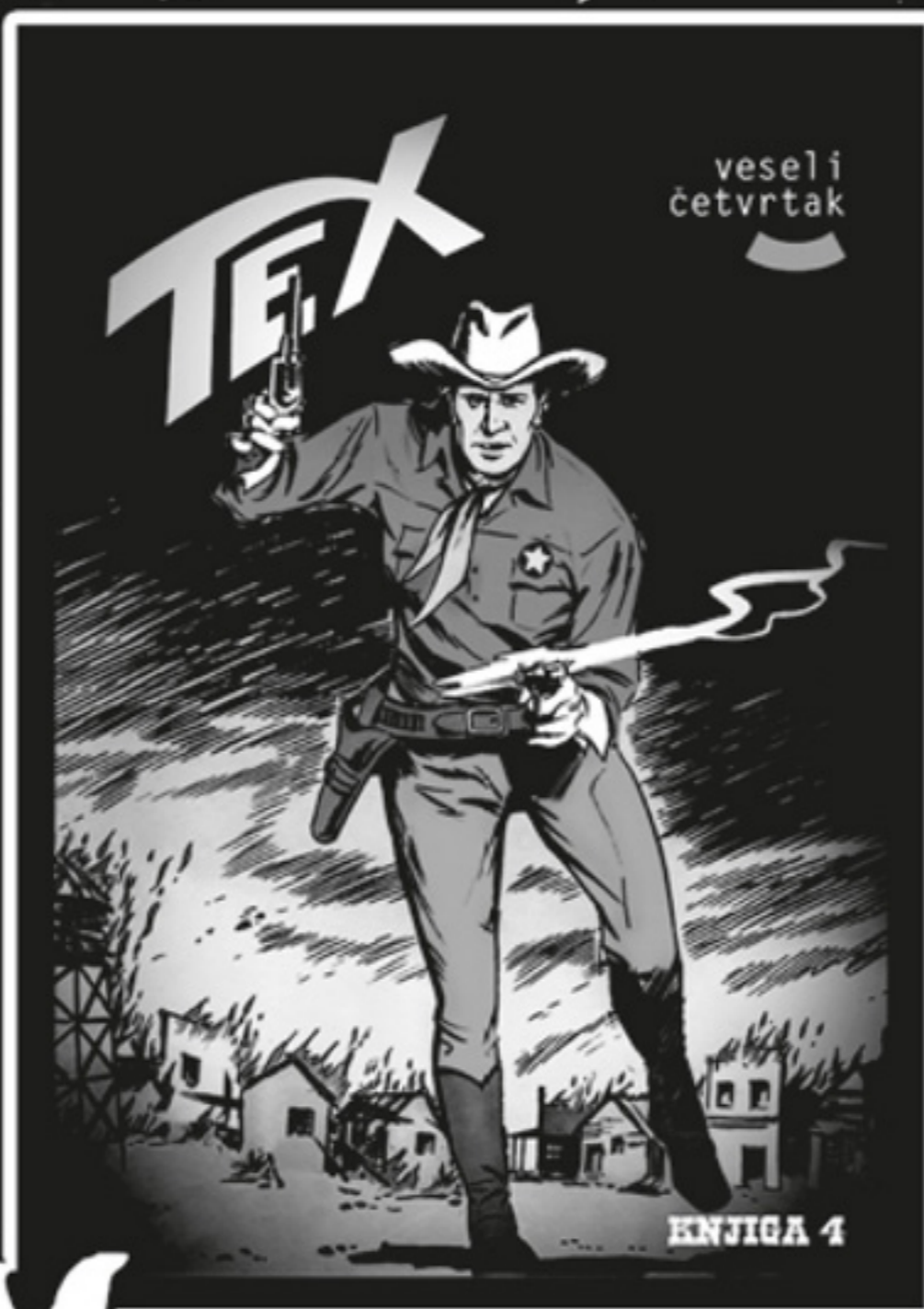
KOLEKCIJU JESEN/ZIMA

BIBLIOTEKA ZAGOR
KNJIGA 18

BIBLIOTEKA DYLAN DOG
KNJIGA 18

BIBLIOTEKA TEKS
KNJIGA 4

SVA IZDANJA EDICIJE VESELI ČETVRTAK MOGU SE NARUČITI PUTEM TELEFONA 011 27 10 488; 011 27 10 487

I PUTEM MEJLA: klubcitalaca@veselicetvrtak.com

Uvodnik

Zašto?

Zato što postoje razlike između studiranja nekad i sad.
Zato što Pressing i kriza prate jedno drugo.
Zato što su ploče ponovo u modi.
Zato što je Miloš Grozdanović mladi i talentovani niški pisac.
Zato što je Goran Živković mladi i talentovani niški pisac.
Zato što je Miloš Petković mladi i talentovani niški pisac.
Zato što je Laci svetski a naš.
Zato što Aron bez Gere ne bi bio to što jeste.
Zato što su Betmen i Spajdi multimedijски superheroji.
Zato što je The Walking Dead još jedno multimedijско čudo.
Zato što je Mingus džez superheroj.
Zato što su Najda i Coa bili na svim koncertima u našem gradu.
Zato što domaći rok i dalje treba slušati.
I najzad...
Zato što Pressing i dalje vredi svaku paru.

Dejan N. Kostić

GLAVNI UREDNICI:

Aneta Radivojević, 1991-1996, (br. 1-12, 18-25)
Aleksandar Blagojević, 1994-1995, (br. 13-17)
Dobrivoje Ljujić, 1997-1999, (br. 26-31)
Jugoslav Joković, 1999-2003, (br. 32-43)
Dejan Stojiljković, 2003-2009, (br. 44-59)
Dejan N. Kostić od 2009. (br. 60-)

Tehnički urednik: **R.Z. Paya** 1991-2001 (br. 1-36)

AKADEMSKI LIST
PRESSING

Izdavač:
**STUDENTSKI INFORMATIVNO –
IZDAVAČKI CENTAR NIŠ**

Glavni i odgovorni urednik:
Dejan N. Kostić

Tehnički urednik: **Dejan Stojiljković**

Dizajn broja: **Saša Mitrović**

Lektura: **Aleksandra Gojković**

Redakcija:
Jugoslav Joković, Aleksandar Blagojević, Dejan Dabić, Srđan Savić, Dejan Vučetić, Ivana Božić Miljković, Marko Stojanović, Ivana Antović, Velibor Petković, Aleksandar Nikolić Coa, Miloš Najdanović, Zlatibor Stanković, Ivana I. Božić, Aleksandra Gojković

Saradnici u ovom broju:
Đorđe Bajić, Zoran Janković, Aleksandar Radovanović, Željko Obrenović, Pavle Zelić, Branislav Bane Janković

Sekretarica redakcije:
Radica Opačić

Adresa: **Šumatovačka bb, 18000 Niš**

Telefon: **018/523418**
Fax: **018/523120**
E-mail: **siic.nis@gmail.com**

Internet prezentacija:
www.pressing-magazine.com

Žiro račun: **355-1027350-59**

Godina XXI, broj 66

List izlazi tromesečno

Štampa: **Color Speed – Niš**

Tiraž: **1000 primeraka**

Štampanje ovog broja pomoglo je
**Ministarstvo prosvete i nauke
Republike Srbije**
Projekat je sufinansiralo
**Ministarstvo kulture Republike
Srbije**

Sadržaj

Knjige strane 14-20

Intervju: Miloš Grozdanović
Postmoderna, srpstvu verna
razgovarao: **Velja Petković**

Intervju: Goran Živković Gorki
Lajkovi napadaju brže od hiperinflacije
razgovarala: **Aleksandra Gojković**

Intervju: Miloš Petković
Fantastika je samo za odabrane
razgovarao: **Bane Janković**

Intervju: Piter Feris
Otac me je naučio kako da kršim pravila
razgovarao: **Željko Obrenović**

Društvo strane 6 - 13

Studiranje nekad i sad
Moji slatki univerziteti
piše: **Velibor Petković**

Kriza i nove mere za evakuaciju
Nismo tu za deja vu
piše: **Ivana Božić Miljković**

Ploče i dalje zavodljivo pucketaju
piše: **Ivana I. Božić**

Strip strane 21-26

Džejson Eron
Skalped
piše: **Željko Obrenović**

Stripovanje (29)
Istine i konsekvence
piše: **Marko Stojanović**

Intervju: Vladimir Krstić Laci
Čak i da mogu, ne bih promenio ništa
razgovarao: **Marko Stojanović**

Film i TV strane 27-34

Multimedijski superheroji (32)

Konan varvarin

piše: **Dejan Dabić**

Recenzije:

Uspon mračnog viteza

piše: **Zoran Janković**

Prometheus

piše: **Dejan Stojiljković**

Čudesni spajdermen

piše: **Đorđe Bajić**

Smrt čoveka na Balkanu

piše: **Dejan Dabić**

Zombiji su konačno pobedili

The Walking Dead

piše: **Pavle Zelić**

Medijski rat Čaka Lora i Čarlija Šina

Povratak bludnog sina

piše: **Miloš Najdanović**

Muzika strane 35-42

Vek džeza (12)

Mingus movies

piše: **Aleksandar Radovanović**

Epica

Rekvijem za ravnodušne

piše: **Ivana I. Božić**

Garbage

Not Your Kind of People

piše: **Miloš Najdanović**

Gossip

A joyful noise

piše: **Miloš Najdanović**

TOP 10 svirki u Nišu

piše: **Aleksandar Nikolić Coa**
i Miloš Najdanović

Viseći Vrtovi Vavilona

Indigo deca

piše: **Aleksandar Nikolić Coa**

St!llness

S.T.I.-L.L.N.E.S.S.

piše: **Aleksandar Nikolić Coa**

Piše: Velibor Petković

Studiranje nekad i sad

Moji slatki univerziteti

«Dvaput sam studirao, biće treće – ako bude sreće!»

Za pisanje ovog teksta neophodno je biti umoran. Taj uslov ispunjavam, jer pravi student mora da bude hronično neispavan od učenja i pokušaja da zadovolji svoja široka interesovanja. Časovi dokolice za one koji nameravaju da stignu do diplome zapravo su samo trenuci „obnavljanja resursa“ za nastavak permanentnog obrazovanja – lifelong learning, mislim da je već godinama ovaj termin u opticaju na engleskom govornom području kome i mi pripadamo.

A kako je sve počelo i čemu sve to, indeksi, diplome, slava, novac, ljubav, seks i penzija? Potrebna mi je poetska inspiracija da odgovorim na ovo preteško pitanje. Zato pronalazim oba indeksa, jedan iz prošlog, drugi iz ovog veka. Otvaram oba i pažljivo posmatram fotografije. Mladić sa prve mogao bi biti sin čoveka sa druge sličice. Naravno, u nekom filmu naučne fantastike u kome Mujo ne klonira Fatu, nego samog s(j)ebe. U realnom životu to su fotografije devetnaestogodišnjaka i četrdesetsedmogodišnjaka – iste ličnosti u različito životno doba. Filozofsko pitanje „Da li je to isti čovek?“ moraćemo da zanemarimo. Uslovno jeste, to sam ja!

U prvom indeksu vidim svoje dečačko lice, tamnu kosu i kariranu košulju mnogo pre grandža – iz 1982. godine. Fotografija je crno-bela i prisećam se da su mi i sve druge košulje bile takve: dugih rukava, sa džepovima na grudima, prave farmerske. Neko bi rekao seljačke, ali seljaci nisu nosili takve, oni su bili šminkeri ili dilkoši, svodi se na isto.

Ispod slike potpisao sam se latinicom, u to doba tako mi je bilo lakše, a i niko nas nije pritiskao da pišemo drugačije. Negde sam pročitao da je „latinica brža, a ćirilica lepša za pisanje i čitanje“ i sa tim se i dan-danas slažem. Čini mi se da se latinična slova ispisuju automatski, a svako ćirilično zapravo crtam kao umetničku minijaturu. Možda to nije tako kod onih koji su imali drugačiji redosled učenja pisma, ali u Bosni smo u prvom razredu

učili latinicu, a tek u drugom i ćirilicu. Prisećam se i da sam se, popunjavajući nekakav fakultetski upitnik, izjasnio kao Jugosloven, iako me čale na popisu prijavio kao Srbina. Mada sam imao jak poriv da napišem da sam Indijanac, ali sam se plašio da u studentskoj službi Filozofskog fakulteta to ne shvate kao omalovažavanje njihovog svetog posla.

Dobra strana studiranja u doba socijalizma bila je ta što je školovanje stvarno bilo besplatno. Naravno, plaćala se overa semestra i neke knjige morale su da se kupe, ali malo je bilo drugih izdataka. Nije postojala podela na studente na budžetu i one samofinansirajuće, a retki profesori koji su se usuđivali da preporučie svoj udžbenik kao obavezan bili su predmet podsmeha.

Zašto sam upisao psihologiju? U to vreme nisam ni slutio da ću poludeti i da će mi baš ta znanja biti neophodna za prevazilaženje ratnih i mirmodopskih trauma. Neki bi rekli da je to sudbina, ali nedavno sam u jednoj knjizi naleteo na sledeću misao: „Samo slabije inteligentni pronalaze vezu među svim stvarima na svetu.“ Izgleda da taj pisac nije čuo za Miloša Crnjanskog i „Sumatru“.

Vratimo se životnoj prozi: posle osnovne škole, nastavio sam srednju u okviru eksperimenta zvanog „usmereno obrazovanje“. Tako sam se u gimnaziji našao i s onima koji u normalnim okolnostima ne bi mogli da uđu ni

u gimnazijsko dvorište, barabama svake vrste. Tek u trećem izabrao sam novinarski smer, s namerom da to i studiram. Oduvek sam voleo da pišem, a pošto nisam imao dovoljno književnog talenta, odlučio sam da se bavim primenjenom umetnošću pisanja o realnim događajima. I sve bi išlo pravolinijski, da u programu Fakulteta političkih nauka u Beogradu nisam video da žurnalistika podrazumeva mnogo više pravnih i opštih predmeta od onih pravih novinarskih. Uz to, želeo sam da poštedim porodicu finansijskog kolapsa i odlučio da studiram u Nišu. A izbor je, zahvaljujući usmerenoj prohodnosti, zaista bio „prebogat“: psihologija, sociologija ili pravo. Ne šalim se, za sve ostalo trebalo je polagati diferencijalne ispite. Nisam imao nerve za te beskrajno male razlike u znanju. Nikada nisam uspeo da savladam ni diferencijal automobila, a prezirem frojdistički „narcizam malih razlika“ koji povremeno izaziva naša balkanska klanja među ljudima koji se premalo razlikuju. Ima nešto samoubilačko u pokušaju da zbriseš sa lica zemlje sve sebi slične, zar ne?

Tako sam krajem juna upisao psihologiju, a onda početkom oktobra otišao u JNA (Jugoslovensku narodnu armiju), kao i cela moja generacija. Tog dugog toplog leta imali smo najduži raspust, a veći deo proveli smo u bašti kafane „Galija“, ispijajući pivo i ubacujući šibicu u čašu – čudi me da to još nije postala olimpijska disciplina?

Zvuči pretenciozno, ali čitanje knjiga u vojsci takođe je bilo neki vid studiranja: čitao sam „Sto godina samoće“ Gabrijela Garsije Markesa, „Roman o Londonu“ Miloša Crnjanskog, „Valden“ i „O građanskoj neposlušnosti“ Henrija Dejvida Toroa, „Mulen

Student

nekad

i sad

Ruž" Pjera la Mira, kompletnog „blue jeans“ Selindžera (takve su bile korice izdanja zagrebačkog „Znanja“) i bio presrećan kad su se pojavila dela Danila Kiša u deset knjiga, uključujući najnoviju „Enciklopediju mrtvih“. Kupio sam ih u deset rata, plaćajući od vojničkog džeparca.

Tako pripremljenu urođenu preosetljivost izložio sam uticajima socijalističkog obrazovanja. Rezultati nisu bili loši, iako pamtim da sam bio nezadovoljan nekim ocenama, naročito iz opštih predmeta: prvi ispit – Filozofija marksizma i ocena 9. Drugi, ONO i DSZ I – takođe 9. Oba puta znao sam za ocenu više, ali to je bilo rezervisano za kolegince s fruitful poprsjem. Zapamtio sam tu reč, jer sam na ispitu iz engleskog, umesto da kažem da je posle ruskog, učenje ovog jezika bilo plodonosno, upotrebio onu koja je doplivala iz podsvesti: frightfull. Užasna greška, strašan smeh profesora i rečenica: „Vidimo se u sledećem roku!“

Onda su usledili stručni ispiti i tu sam zablistao s desetakama, od Statistike i Uvoda u psihologiju do Fiziologije nervnog sistema. Razočaranje je stiglo na polaganju Kognitivnih procesa I, kada sam dobio sedmicu, kod jednog Novosađanina koji nije hodao, nego se šunja po fakultetu. I pored toga, na kraju prve godine dobio sam značku Univerziteta u Nišu kao najbolji student psihologije. Kakvi li su tek bili ostali, s pravom se pita strpljivi čitalac ovog teksta?

Bile su to, uglavnom, devojke. Učile su i više od mene, ali su išle na zicer: nisu izlazile na ispite dok

savršeno ne savladaju gradivo. A ja sam gledao da što pre položim što više ispita, najbolje sve u roku, kako bih mogao da honorarno radim kao novinar i smanjim troškove porodici. Otac radio-mehaničar u vazduhoplovstvu, majka domaćica, a osamdesete – krizne od kako je riknuo najveći jelen svih naših naroda i narodnosti. Na preporuku dobre kolegince s psihologije brzo sam postao član redakcije, a zatim i urednik sveske za društvene nauke stručnog časopisa „Naučni podmladak“. Od honorara se mogla kupiti poneka knjiga, farmerke, pivo. Devojku uglavnom nisam imao, a od jedne Leskovčanke s moje grupe, saznao sam u čemu je stvar, dok smo posle posete Sajmu knjiga u Beogradu šetali Kalemegdanom: „Ti izgledaš kao da ti niko ne treba, kao da si sam sebi dovoljan!“ (Strašno, kao da sam „samofatalijst“!)

Mogao bih da napišem roman o studentskim danima, ali bih umesto analize predmeta i ocena ubacio mnogo više muzike. Bilo je to vreme „novog talasa“, a značajno mesto u našim životima zauzimao je „Muzički klub 81“, ništa manje od fakulteta koje smo studirali. Bili su to naši životni univerziteti, a ko ih je propustio, ostao je uskraćen za mnogo toga. Fakultetska diploma bila je i ostala važan, ali ne i dovoljan uslov za uspeh u životu. Važniji su „Moji univerziteti“ kao kod Maksima Gorkog, a svako od nas ima svoje lične i specifične.

Dobra strana studiranja u doba socijalizma bila je ta što je školovanje stvarno bilo besplatno. Naravno, plaćala se overa semestra i neke knjige morale su da se kupe, ali malo je bilo drugih izdataka. Nije postojala podela na studente na budžetu i one samofinansirajuće, a retki profesori koji su se usuđivali da preporučie svoj udžbenik kao obavezan bili su predmet podsmeha. Ukoliko bi im se neko suprotstavio, mogao je da računa ne samo na podršku kolega, nego i mnogih profesora. Daleko od idealnog, bilo je i među njima mediokriteta, sujetnih zavidljivaca i partijskih aparatčika. Studirajući, upoznao sam neke izuzetne ljude, poput dr Olge Murdževe Škarić iz Skoplja, koja nam je predavala Razvojnu psihologiju ili pokojnog dr Vladimira Petrovića, profesora Osnova psihološkog savetovanja – stručnjaka za Vilhelma Rajha, što je i bila tema mog diplomskog rada. U te velikane ubrajam i dr Jezdimira Zdravkovića iz Niša, uprkos tome što sam iz Psihopatologije dobio samo osmicu, jer sam pokušao da „kreativno“ unesem sopstveno tumačenje u nastanak i dinamiku nekih poremećaja. Međutim, kod nekih velikih imena primećivala se sitničavost, začuđujući prezir prema studentima i ko zna čime izazvani kompleksi. Sećam se da me je jedan profesor, kasnije novinar „Vremena“, pitao da li iskreno verujem u psihodijagnostiku, a kad sam odgovorio da „sve to više liči na dobru literaturu“, bez dvoumljenja mi je smanjio ocenu. A na postdiplomskim studijama u glavnom gradu, profesor koji se često pojavljivao u obrazovnom programu Televizije Beograd, a kasnije postao poznati političar, pokušao je da omalovaži vrednost diplome stečene u Nišu i takođe je smatrao da za Južnjaka veća ocena od osmice nije moguća. I stvarno nije, kad on ocenjuje.

Nisam u to vreme mnogo mario za sve to i diplomirao sam sa devetkom, samo zato što mi je rad bio napisan „previše književnim jezikom“. Čudna primedba, ali tog 29. juna 1988. godine proslavio sam završetak studija s bliskim kolegincima u kafani „Srbija“. Sve dok nas provala oblaka i prava letnja oluja nisu oterale u moj stan, gde mi se san ipak nije u potpunosti ispunio: Žiža jeste bila mokra do kože i morala je da se istušira i presvuče u moje stvari, ali u stanu su mi bili i roditelji, tako da ni tog puta nismo uspeali da seksom pokvarimo prijateljstvo.

“

**PROFESOR
KOJI SE
ČESTO PO-
JAVLJIVAO
U OBRA-
ZOVNOM
PRO-
GRAMU
TELEVIZIJE
BEOGRAD,
A KASNIJE
POSTAO
POZNATI
POLITIČAR,
SMATRAO JE DA
ZA JUŽNJAKA
VEĆA
OCENA OD
OSMICE NIJE
MOGUĆA.
I STVARNO
NIJE, KAD
ON
OCENJUJE.**

”

Ukidanje Grupe za psihologiju na Filozofskom fakultetu u Nišu uništilo je moju univerzitetsku karijeru. Već sam bio preporučan od profesorke Murdževe, šefice Katedre za psihologiju u Skoplju, za mesto asistenta, ali avaj, sudbino huda, zavapih sa Šekspirom! Kasnije je iz Beograda stigla i odluka o ukidanju Radio Niša, tako da zaista ne mogu da budem nacionalista, jer sve najgore stvari stigle su mi od mog naroda. Izdrži, Srbine, izdrži!

Pošto sam diplomirao prvi u svojoj generaciji, pokušao sam da nađem posao psihologa, bilo gde u Srbiji. Nije uspelo, ni u Lajkovcu, ni u Beogradu, iako sam uvek bio u najužem izboru. Očeve vojne veze potvrdile su mi da sam najbolji kandidat za posao na vojnom aerodromu, ali je pukovnik bezbednosti imao ćerku psihologa. Setili su me se tri godine kasnije, kada je počeo rat i ponudili da s padobrancima letim u Mostar. Naravno da sam odbio, po cenu vojnog zatvora. Bolje je biti ptica u kavezu, nego pile na ražnju. Cvrkut umesto cvrčanja!

Tako sam se vratio novinarskoj karijeri i mic po mic postao legenda Darkvuda. Šalu na stranu, prošao sam sve etape, od pisanja za omladinski list „Grafit“, voditelja studentske emisije „Desetka“, omladinskog programa „Op“, dopisništva Televizije Beograd, dnevnog lista „Narodne novine“, novinara voditelja „Radio

Niša“ do dopisništva Radio Beograda. Ukupno frtalj veka iliti 25 godina projuhale je s vetrovima rata i nemira. Nisam ostvario mladalačke snove da budem dopisnik iz inostranstva, ali srećom ni onostrane noćne more iz devedesetih. Glavno je da sam uspeo da živim od pisanja, što je i u belom svetu teško dostižan cilj.

Povremeno su me zvali neki profesori na Departman za novinarstvo Filozofskog fakulteta, da kao gost govorim studentima o praktičnom radu na radiju. Nikada nisam tražio honorare za to i Bog me pogledao: kada je nova katedra mog starog fakulteta dobila akreditaciju za master studije, javili su mi da je posle prvog upisnog roka ostalo nekoliko slobodnih mesta. Predao sam dokumenta i u kasnu jesen 2010. godine ponovo postao student. Pod stare dane, a la Bolonjeze! Dvostruko mlađi prihvatili su me kao dragu retku pticu – sasvim prijateljski.

Otvaram novi indeks i iako je fotografija u boji, sam sebi ličim na češkog disidenta iz doba real-socijalizma. Potpis je ćirilicom, u međuvremenu sam nacionalno osvešćen. Šalim se, naučio sam da ukoliko je formular pisan određenim pismom, onda ga tako i popunjavam. Ovde je indeks ćirilčni i nema razloga da štrčim kao trska na vetru. Mada je čovek trska, poznato je od antike do antikvarijata. Šalim se, to je ipak nova misao Bleza

Paskala iz XVII veka.

Reći ću nešto jeretičko: sada je mnogo lakše studirati u doba moje mladosti. Položio sam sve ispite sa desetakama, uključujući i završni master rad o Pravoslavnom radiju. Novi sistem zahteva da se redovno prisustvuje predavanjima, stalno čita, uči, izlaže, rešavaju testovi, pišu seminarski radovi i diskutuje na vežbama. Dok stigneš do ispita, već imaš neke bodove koji ti olakšavaju polaganje. Nekima je taj sistem prenaporan i kukaju za „starim dobrim vremenima“, zaboravljajući da postoji i izreka: „Stara dobra vremena bila su grozna.“ Istina je, kao i sve, negde na sredini. Iz socijalizma bi trebalo vratiti besplatno studiranje, ali bi Bolonja i dalje trebalo da ostane glavni grad svih naših Univerziteta. Englezi to ne moraju, Oksford i Kembridž imaju svoje sisteme. Samo, kao što kad govorimo o srpskom srednjem veku i vidimo sebe na dvoru Nemanjića, ne smemo da smetnemo s uma da većinu uvek čine sebi i otroci, tada i sada. Drugim rečima, malo je među nama onih koji bi mogli da plate skupe školarine na svetskim univerzitetima. A da se ne lažemo, još je manje genija koji će svojim vanserijskim rezultatima naterati fakultetska "veća mudraca" da im daju stipendiju za bezbrižno studiranje u njihovim prekrasnim zemljama.

Šta nam onda ostaje? Nešto slično poruci serije „Grlom u jagode“, koju stariji pamte jer su gledali sve reprize, a bio ih je poveliki broj. „Trebalo sve učiniti“, kaže Bane Bumbar Mikiju Rubirozi koji odlazi vozom na Zapad, „da neki mladi ljudi iz Londona i Pariza požele da dođu ovamo, kod nas“. Mi iz Niša čekamo da kod nas dolaze na studije mladi iz Beograda, za početak. Da bi se to ostvarilo, moramo da se držimo zajedničkog školskog sistema sa ostatkom Evrope, a to je ovaj zasnovan na Bolonji. Alma mater studiorum („Majka hraniteljica učenosti“), kako se zvanično zove najstariji univerzitet na svetu, osnovan 1088. godine, ne treba bagatelisati niti olako otpisivati. Bolonjski proces nije kafkijansko iskustvo, osim za konzervativne profesore i lenje studente. Ali, onda ne treba ni studirati. Starci poput mene trebalo bi da ohrabre mlade da ništa nije nemoguće: baba ne može da postane devojka, ali bečelor, master ili doktor može svako. Još veće ohrabrenje dobićete ako se priselite likova i dela svojih profesora. Zar stvarno mislite da su svi oni bolji u svemu od vas? Naravno da nisu – svi odmah na učenje, i zapamtite: gorka iskustva daju na kraju slatke plodove! Obratno, ko nema strpljenja da sačeka.

p.s.

Ja čekam upis na doktorske studije, pridružite mi se. Ne u čekanju, nego u studiranju!

Piše: Ivana Božić Miljković

Nismo tu za dejava vu!

«Križa i nove mere za evakuaciju»

Nepodnošljivo vruće popodne u betonskoj džungli jedna je od smornijih stvari koje leto sa sobom nosi. Čekajući da puls niškog asfalta sa poludelih 50 siđe na 35, uključila sam klimu i najnovije izdanje „narodnih akrobacija“ – tako moja petogodišnja ćerka zove informativni program. Nemam pojma odakle joj to, ali moram priznati da ova i slične „rečenične legure“ koje klinici prave, čistih umova i bez prednjih i zadnjih namera, i te kako imaju smisla. Samo što oni toga, naravno, nisu svesni. Fond reči prosečnog petogodišnjaka je toliko širok da obuhvata i reči kao što su „vesti“ ili „dnevnik“, ali činjenica je da „narodne akrobacije“ zvuče daleko egzotičnije, avangardnije, a ako uzmemo u obzir sadržaj naše informativne i - suštinski tačnije.

Novo izdanje „akrobacija“ nije donelo ništa novo, reklo bi se da je bio prilično miran srpski dan u kome su vruće vesti bile samo one vezane za vremensku prognozu. Međutim, iole redovnom konzumentu informativnog programa ne može da promakne nešto što se kroz isti prožima iz dana u dan, iz godine u godinu, od tranzicije na ovamo. A to je obavezan prilog, vest ili makar samo rečenica u kojoj će se pomenuti reč kriza. Kriza je postala obavezna tema svakog izdanja dnevnika - nešto poput sportskog bloka ili prognoze vremena. Informativni krizni meni je veoma raznovrstan: ili voditelji konstatuju da smo odavno u krizi, ili u studiju sede učene glave koje opisuju kako smo tu dospeli, ili se jave političari koji nude rešenja za izlazak iz krize, pa se pojave neki optimisti koji tvrde kako smo izašli iz krize ili dođe neko iz belog sveta pa nam soli pamet kako u borbi protiv krize trebamo primeniti evropska i svetska iskustva ili se u nedostatku napred navedenog pusti prilog sa atinskih ulica da vidimo da ima i gorih od nas.

Dva lica krize: realno stanje i alibi za promašaje

Kriza u Srbiji ima i istorijsku genezu. Da ne idemo mnogo daleko, krajem 80-tih godina smo ušli u proces tranzicije sa kojim je u istom paketu stigla i tranziciona kriza. Devedesete su već overene kao krizna decenija koju je trebalo preživeti. Taman smo mislili da će procvat demokratije u politici izbrisati krizu u ekonomiji, kad, eto 2008. i ovih nesrećnih Amerikanaca, čija se kriza, po zakonima

globalne Zemljine teže, proširila na čitav svet. Ono što je druge probolo nas je samo okrnulo, ali bili smo među najglasnijima u vrištanju od posledica koje nam je svetska ekonomska kriza napravila. Bivša vlast je do svog poslednjeg trenutka ovom krizom pravdala nestručno vođenje ekonomske politike i sopstvenu neodgovornost za propast privrede.

Kriza ide kao zemljotres u serijama (krizno rečeno: u talasima). Nakon najžešćeg talasa krize iz 2008, usledili su neki manji talasi koje je naša ionako krhka ekonomija doživela kao cunami. Naravno, bio je to više psihološki nego realan doživljaj. Ne može kriza u SAD-u, Africi ili Dalekom istoku da se neposredno odrazi na našu privredu. Sa tim područjima nemamo dobro razvijenu ili čak nemamo nikakvu spoljnotrgovinsku komunikaciju da bi se, na primer, po osnovu smanjenja izvoza osetio deficit u prilivu izvoznih prihoda. Sa Evropom je već drugačija situacija. Iako većina ekonomski razvijenih Evropljana to nerado prihvata, Srbija je u svakom pogledu (geografski, politički i ekonomski) deo tog kontinenta i u dobru i zlu deli sudbinu ostalih zemalja. Kriza u nekoj evropskoj zemlji, u kojoj imamo reputaciju vodećeg izvoznika ili nas vežu neke druge finansijske ili investicione niti, može imati ozbiljnije posledice po stabilnost našeg privrednog sistema. Međutim, kako broj evropskih zemalja koje u nama vide respektabilne spoljnotrgovinske ili finansijske partnere u realnosti teži nuli, nema opravdanja da se odgovornost za baš svaki ekonomski krah u Srbiji pripiše svetskoj

ekonomskoj krizi. Uticaja belosvetskih kriznih vetrova svakako ima, ali njihov značaj je u slučaju Srbije precenjen.

Različita poimanja krize u Srbiji

Ta 2008. je bila pre četiri godine, a činjenice kažu da mi već decenijama živimo u krizi. Od 90-tih na ovamo stub izbornog portfolija svakog predsedničkog kandidata i svake novoformirane vlade činili su program za renesansu domaće privrede i, u okviru njega obavezan paket mera za izlazak iz krize. O tome koliko su mere prethodnih vlada bile delotvorne, govori činjenica da i dalje spadamo u ekonomski krizna područja. Bio je doduše jedan kratak ispad bivšeg predsednika vlade kada je, u proleće 2011. godine kao gost nekih vesti pompezno objavio kako je Srbija izašla iz krize. Izjava nije bila potkrepljena ni eventualnim komentarom zahvaljujući čemu izvukosmo taj jack pot, a još manje ekonomskim analizama vezanim za porast stope produktivnosti, rast izvoza, smanjenje stope nezaposlenosti, investicionu aktivnost i ostale parametre koji bi de facto pokazali da je krizni uragan iza nas. Izjava je u javnosti shvaćena i prihvaćena kao skeč i to je bila prilika da se mišljenja laika i stručnjaka ujedine u podsmehu premijerovom samouverenom stavu i krizi „koju smo upravo napustili“. Međutim, kriza koja je ostala naša stvarnost, nije bila nimalo smešna. Slabe tačke su nam i dalje bile politika i ekonomija, a poznato je da se prisustvo krize u tim oblastima društvenog života prenosi na društvo u celini, te su svi segmenti tog društva (moral, porodica, identitet, sistem vrednosti...) prinuđeni da se razvijaju u nestabilnom ambijentu i kao krajnji proizvod takvog razvoja imamo jedno nakaradno društvo. Činjenica je da smo već dugo u svađi sa sistemom vrednosti, da je pojam kulture često proizvod masovne ideologije, da smo tehnološki pismeniji nego pre deset i dvadeset godina, ali smo istovremeno evropski prvaci u funkcionalnoj nepismenosti – a to je zato što naši studenti kao oruđe za istraživački rad masovno koriste Google i Wikipediju. Niko više ne zna šta znači otići u biblioteku i potražiti literaturu, čitati i na osnovu pročitano formirati kritički stav i

sopstveno mišljenje. A to su, molim lepo, budući stručnjaci, nosioci privrednog razvoja! Otišla sam u neke druge vode, ali sve ovo što sam upravo opisala počelo je (i nastavlja se) krizom u politici i ekonomiji.

Nove mere za stare probleme

I opet su bili izbori, želeli smo i izdejsvovali promene, vlada je povuci-potegni formirana i evo prilike za nova antikrizna rešenja i novi paket mera za oživljavanje posrnule privrede. Za nosioca projekta „ekonomska renesansa Srbije“ po ko zna koji put je izabran Dinkić. Ne bavim se time ko je presudio i overio takav izbor, samo znam da vremena za pokušaje i pompezno najavljivana rešenja koja će se ubrzo pokazati neizvodljivim i propalim više nema. Dobili smo paket antikriznih mera, pa hajde da zavirimo da vidimo šta nas čeka.

Šta se sprema poljoprivredi?

Pri predstavljanju najnovijeg paketa mera za izlazak iz krize, top značaj je dat uredbi koju je početkom septembra usvojila Vlada Srbije, a kojim se predviđa da se celokupnoj privredi do kraja godine u vidu subvencionisanih kredita plasira 300 miliona evra. Inače, ukupno dogovorena suma je milijardu evra, što je impresivna brojka, ali ostaje da vidimo kako će ta brojka u stvarnosti funkcionisati. Dati nekome kredit pod uslovima povoljnijim od tržišnih je lep gest, ali je još lepše dati konkretnu subvenciju, odnosno o državnom trošku pomoći proizvodnju u oblasti poljoprivrede, industrije, usluga... Na primer, Evropska unija 40% budžeta izdvaja za pomoć poljoprivredi, u evrima, to je negde oko 50 milijardi. Sa njima se ne možemo upoređivati, ali možemo naći moduse koji se uklapaju u naš budžet i sistem prioriteta. Budući da naš geografski položaj pogoduje proizvodnji širokog spektra poljoprivrednih proizvoda i da upravo u njima treba tražiti naš izvozni adut, ne bi bila greška države da se finansijski više otvori prema poljoprivredi. Postoje i tu neki aranžmani u najavi: regresirano gorivo za jesenju setvu i subvencije za ratarsku proizvodnju, međutim, čini se da je sve to na kašičicu i da srpskoj poljoprivredi treba ozbiljnija finansijska pomoć da stane na svoje noge. A kao što rekoh, vremena za neke poluakcije i pogrešne procene - nema i svaki promašaj ili nedosledno sprovedeno obećanje je, u ovom trenutku, za nas - luksuz. Prošle godine je zamalo došlo do sklapanja jednog odličnog izvoznog posla sa Rusima, koji su bili zainteresovani da kupe oko 100 hiljada litara rakije iz valjevskog kraja. Posao je propao zato što proizvođači nisu ispunjavali standarde!!! Dajte da vidimo koji su to standardi, pa ako je u opštem interesu neka država odvoji sredstva

za njihovo doterivanje. Taj ulog bi se sigurno vratio – što se tiče izvoznog proizvoda i tržišta, kombinacija je pogođena 100%. Isto tako nam je propala šansa za izvoz celokupnog roda maline Austrijancima. Ovoga puta u pitanju je bilo (ne)poverenje proizvođača, odnosno oprez da bi ukupan prihod od ovog izvoznog posla eventualno mogao biti raspodeljen pre nego što stigne do njihovog udruženja. Nepoverenje se (kao uostalom i poverenje) gradi godinama. Temelji na kojima je kod nas poslednjih decenija izgrađeno nepoverenje građana prema državi i njenim institucijama su tako čvrsti da ih je nemoguće urušiti preko noći. Poverenje je nešto što se ne može kupiti, ali suprotnost se može ublažiti slušanjem, razumevanjem i konkretnom materijalnom pomoći koja će uliti sigurnost i ekonomskom haosu dati dimenziju predviđivosti.

Šta se sprema privredi?

Često se od ministara i elitnih ekonomskih stručnjaka može čuti jedna isprazna konstatacija da je „oporavak privrede uslov za izlazak iz krize“. I premda ova rečenica iritantno zvuči, u njoj nema ničeg netačnog. Ono iritantno proističe iz toga što je galama o oporavku privrede jača od konkretnih poteza koji se na tom planu preduzimaju. E sada se nešto i tu menja, doduše milimetarskim potezima, ali i to je dobro ako imamo u vidu činjenicu da je privreda saterana uza zid. Na primer, pohvalno je što se ministar setio da lokalne samouprave i ministarstva neće gladovati bez prihoda od 104 para-fiskalna nameta, te je odlučio da iste ukine. Ostaje

međutim pitanje zašto su ti nameti do sada plaćani kada je bila javna tajna da njihova visina nije određivana prema tržišnim kriterijumima već su je, shodno svojim potrebama, određivali oni koji su se iz tih nameta finansirali? Da li se ukidanjem raznih dažbina i taksu konačno staje na put ovom vidu organizovanog kriminala? Da li je to što se nudi dovoljno ili se sa još neke strane može intervenisati da se privrednicima olakša poslovanje? Dobro, sasvim izvesno je da će ministar zanatlijama ukinuti obavezu izdavanja fiskalnih računa (btw. ko beše uveo tu obavezu?). Ali i tu treba biti selektivan. Prihodna strana zanatlija kao što su krojač i vodoinstalatler je neuporedivo „lakša“ od prihodne strane advokata ili privatnog lekara. Znači, ukidanjem obaveze plaćanja PDV-a svi automatski idu u isti koš, a ko će se tome više radovati nije teško pogoditi. Uostalom, ovi carevi što peru šajbne po semaforima su taj bezfiskalni sistem davno otkrili i isprobali. Niti su nekada davali fiskalne račune, nit' znaju šta je to, a vazdan se smeju kao da su dobili sedmicu na lotou. I uz to, može se reći da spadaju u grupu zanatlija.

No, pustimo zanatlije, oni su dobili svoje i okrenimo se onima koji nas realno mogu iščupati iz krize – malim i srednjim preduzećima. U ekonomskoj situaciji koja se već decenijama ocenjuje kao „nezavidna“, luksuz je biti lenj i ne identifikovati izvozno orijentisane proizvodne grane i preduzeća u okviru njih, a glupost ne pomoći njihov razvoj i ostvarenje raspoloživih potencijala. Ne znam koliko će ovi najavljeni subvencionisani krediti pomoći da se stvari pokrenu sa mrtve tačke.

Naime, tim kreditima se privrednicima pruža mogućnost da podignu svoju likvidnost zaduživanjem po kamatnoj stopi od 3,5%, dok se istovremeno planira povećanje PDV-a od 18 na 20%. Takva matematika bi možda dala rezultate u nekoj efikasnijoj privredi koja se može pohvaliti iole stabilnim privrednim rastom i kakvom-takvom likvidnošću. Našim privrednicima od države treba konkretna finansijska podrška i strpljenja da postignu taj nivo proizvodnje na kome će moći i da otplaćuju kredite i da kroz PDV intenzivnije pune državnu kasu. Sada nije taj momenat i priču o povećanju PDV-a bi trebalo ostaviti ad acta.

Izvoz je nama imperativ ukoliko želimo da nešto krene bolje. Srbiji je odavno potrebna jedna velika (domaća) razvojna banka koja će biti finansijski servis pre svega izvozno orijentisanim, a zatim i ostalim preduzećima. Međutim, ko je pre deset godina u vreme rasturanja finansijskog sistema i rasprodaje banaka razmišljao o tome? Istini za volju, od pre par godina funkcioniše Fond za razvoj. Sastav članova UO govori o tome da je to politička institucija, a u njenoj kratkoj biografiji već se pominju reči kao što su: malverzacija, hapšenja, pojačana revizorska kontrola i slično. Zato bi bilo dobro da se pored Fonda oformi i razvojna banka koja bi shodno potrebama privrede kreirala svoj kreditni potencijal i iz istog odobravalala sredstva. Nova vlast uviđa tu potrebu, javno govori o njoj, a da li će nešto sa papira preći u konkretan projekat, ostaje da se vidi.

Šta se sprema javnom sektoru?

Lako je pričati o subvencijama, bespovratnim ulaganjima i ostalim vidovima pomoći koja se očekuje od nove vlade. Malo je teže, ali ne i nemoguće, ta sredstva obezbediti. Neke od novih mera idu u tom pravcu i, ukoliko se zaista dosledno realizuju, postoji šansa da nešto krene nabolje. Novi/stari ministar finansija dobro je primetio da nije logično da oni koji troše novostvorenu vrednost žive bolje od onih koji tu vrednost stvaraju. Dakle, odlučio je da se blago naoštiri prema državnoj upravi i smanji maksimalne plate u javnom sektoru. Ova odluka ima veliku specifičnu težinu tim pre što je javni sektor do sada smatran nekom vrstom osinjeg gnezda koje su dosadašnje vlade kritikovale retorički i iz daleka, dok konkretnim potezima niko nije smeo da im se zameri. Sada se tu nešto menja, ali izgleda da i dalje nedostaje petlja za suštinske promene. Svi znamo kako funkcionišu i koliko su neefikasna javna preduzeća, kako se za vreme prethodnih vlasti tamo dolazilo do posla i koliko je taj aparat prebukiran ljudima različitih obrazovnih profila koji sede i primaju platu nizašta. Reforma javnog sektora bila je predmet svih dosadašnjih paketa mera za privredni preporod Srbije, ali sada se prvi put povlači konkretan potez i narušava ravnotežu ušuškanog sveta. Važno je da se od nekuda krene, a bilo bi idealno kada bi efekti ove sitne mere bili dovoljni da u javnom sektoru ništa drugo osim tih plata ne mora da strada. Nego kad smo već kod plata državne uprave, šta bi sa onom najavom da će nova guvernerka za dobrobit države smanjiti svoju platu? Gvožđe se kuje dok je vruće! Ako primi još dve plate u ovom iznosu, zaboraviće dato obećanje.

Paradržavne institucije na listi za odstrel

Za svaku pohvalu je i to što je ministar finansija uvideo da su razne agencije, direkcije i fondovi, od kojih je većina otvorena upravo na njegovu inicijativu, čist promašaj i usisivač para od poreskih obveznika. Da se neko pre tri-četiri godine javno zapitao šta će Srbiji 130 paradržavnih ustanova, bio bi poklopljen blokom reklama i proglašen nestručnjakom i kvazipatriotom. U međuvremenu se dogodila kriza, ova globalna, pa posle nje grčka, pa se na tv-u pojavio neki bivši ministar iz Argentine koji je podsetio kako je to kod njih izgledalo, pa je „who is the next?“ krizni upitnik postavljen na Italiju i Španiju, uz to reputacija evra je prilično uzdrmana i sve to je uticalo da se malo trgnemo i realno procenimo gde smo mi u svemu tome? Budžetski deficit od sto i kusur milijardi dinara bio je zvono na uzbunu da pod hitno nešto treba preduzeti da iz ove krize na koju smo se navikli ne pređemo u neku grčku koja će imati šire razmere i dalekosežnije posledice. Tako je jedna od slamki spasa viđena u zatvaranju tridesetak državnih agencija i fondova. E sada, i tu ima kalkulacija i agitacija pa se za sedam dana lista od 30 nepotrebnih agencija svela na 22, a i tu će neke manje agencije biti pripojene većim tako da broj zaposlenih u suštini ostaje isti. Na primer: Uprava za igre na sreću biće deo Ministarstva finansija, Republička agencija za poštanske usluge biće pripojena RATEL-u i šta je suma sumarum ove akcije? Da u Srbiji ostaje da dela preko sto paradržavnih institucija (pitanje je da li su baš sve potrebne) i da su uštede koje će se ostvariti ukidanjem 22 agencije tek kap u moru. Imajući u vidu činjenicu da je nezahvalno čačkati državni aparat, posebno kada si jedna od glavnih čivija u njemu, ipak mislim da ovaj spisak treba revidirati i biti dosledan, jer vremena za polovična rešenja više – nema.

E, to bi bio pun pogodak

Kada smo već na planu velikih ušteda, ministar finansija bi mogao da gleda kroz prste i javnoj upravi i agencijama, ali da na drugoj strani povuče jedan zlata vredan potez i da delimično spase

budžet. Mogao bi, na primer, da vrati onih 27 ekonomskih diplomata koje je pre dve godine raštrkao po belom svetu sa zadatkom da nam dovedu investitore. Njihova mesečna plata kreće se između 2 i 4 hiljade evra, zavisi koliko daleko su poslali. Uzmimo kao prosek tri hiljade evra, to je na godišnjem nivou 36 hiljada evra puta 27 = 972 hiljade evra godišnje država izdvaja samo za njihove plate! A gde su troškovi smeštaja, školovanja dece i slično? Neko je seo i izračunao da je državni trošak po tom osnovu na godišnjem nivou negde oko 1.600.000 evra. Da li njihov učinak zaista vredi toliko? Da li su efekti promocije ekonomskih potencijala Srbije vidljivi u dovoljnoj meri da opravdavaju njihov ostanak na mestima na kojima su? Zašto u eri interneta i web sajtova koji su se odlično pokazali i u promociji i u trgovini, mi šaljemo nekoga da na koktel zabavama priča o tome šta sve Srbija ima? A šta onda radi ambasador i svita oko njega? Kao ekonomista, smatram neophodnim preispitivanje efikasnosti učinka diplomata, ukidanje te nepotrebne funkcije i plasiranje 1.600.000 evra u revitalizaciju izvoznih preduzeća. Logika je prosta. Ulaganje u privredu koja okreće i vraća novac je daleko isplativije nego ulaganje u ovu diplomatsku rupu bez dna. Da probamo, pa šta bude. Nije da ne možemo biti veći gubitnici nego što smo sada, ali pametno je da uložimo sve napore da se zadržimo na aktuelnom gubitničkom nivou i odatle da popravljamo šta se da popraviti. Najbolji trenutak da nešto menjamo je upravo ovaj u kome se nalazimo.

Zaključak koji već svi znamo

Izlazak iz krize je jedan kompleksan i zahtevan postupak i obaveza onih koji ga kreiraju i sprovedu u delo jeste da, bez rezervi i zadržki, informišu građane o tome šta sve treba uraditi i po koju cenu odnosno šta je to što žrtvujemo, a šta ćemo zauzvrat dobiti. Identifikovanje faktora odgovornih za dugogodišnje krizno stanje je od presudnog značaja da i lečenje privrede i njen oporavak idu željenim tokom. Greška koja se ponavlja od vlade do vlade je u tome što neke stvari gde je potreban veći zahvat rešavaju kozmetičkim promenama, a sve u cilju očuvanja socijalnog mira, uz koji obavezno ide i poverenje građana, a uz koje se nastavljaju i povećavaju šanse za o(p)stanak na vlasti. Tako se stvara jedan začarani krug u kome se ne dolazi do konstruktivnih rešenja, u kome se od entuzijazma i nade brzo prelazi u nezadovoljstvo, nezadovoljstvo rađa promene, a sa promenama sve ispočetka. I opet smo u krizi, koja pušta još dublje korenje, ali čiji je koncentrični krug negativnih efekata daleko veći od onog na koji smo odavno postali imuni.

Ploče i dalje zavodljivo pucketaju

Gramofoni i ploče, kako u svetu, tako i kod nas, stižu sve veći broj poklonika. Oživljavaju berze ploča, u oglasima se nude polovne ploče i gramofoni a uvoznici audio opreme sve češće odlučuju da kupcima ponude gramofone i gramofonsku opremu. U Srbiji radi i nekoliko prodavnica ploča a jedna je otvorena i u gradu na Nišavi.

Muzičari, kritičari, hroničari, kolekcionari... svi oni slažu se u jednom – ploče nikada nisu otišle sa scene. Iako je od pojave CD-a u muzičkoj industriji osamdesetih godina gramofonska ploča bila skoro skroz zanemarena, poslednjih godina velike diskografske kuće odlučile su da reizdaju neka izdanja iz šezdesetih i sedamdesetih i to na pločama. Tako je "Capitol Records" ponovo izdao albume "Abbey Road" od "Beatlesa", "Dark side of the moon" od "Pink Floyd", kao i neke albume bendova "Guns'n'Roses" i "Metallica". Muzička industrija aktivirala se i u izdavanju novih albuma, tako da su se na vinilu zavrtili singlovi grupa "Artic Monkeys", "The Kaiser Chiefs", "Coldplay", "The Killers" i "Radiohead". Umesto nekadašnjih 170, vinili sada imaju deset grama više. Prema rečima stručnjaka, zvuk je nešto kvalitetniji i čistiji, ali su troškovi proizvodnje veći, pa su i ove ploče nešto skuplje. Kod nas proizvodnja ploča ne postoji već 20 godina, a sudbina mašina za izradu vinila je nepoznata.

Ploče se prodaju i dan-danas, a tržište čak beleži veliki rast. Ipak, najveću vrednost imaju neka stara izdanja za koja su kolekcionari spremni da izdvoje velike sume novca. Magazin "Idesh" je napravio listu trenutno najskupljih ploča. Po njima, najskuplja je "The Quarrymen": "That'll Be the Day/ In Spite of All the Danger" (1958), procenjena na oko 200 hiljada dolara. Inače, "The Quarrymen" su mnogo poznatiji po svom kasnijem imenu "The Beatles". Postoji samo jedan primerak ove ploče, a poseduje ga Pol Mekartni. Sledi je Džon Lenon: „Double Fantasy" (1980), koja vredi 150 hiljada dolara. To je ploča koju je Marku Čepmenu potpisao Džon Lenon neposredno pre nego što je ovaj pucao u njega. Prodana je 1999. za 150 hiljada dolara, a kupac je sada ponovo prodaje, i to za 600

hiljada dolara. Ako nađe kupca, to će biti najskuplja ploča na svetu. Kontroverzni album "The Beatles": "Yesterday and Today" (1966) vredi od 45 do 85 hiljada dolara na trećem je mestu. Na omotu ovog albuma "The Beatles" su pozirali u mesari, sa razbacanim komadima mesa i delovima beba-lutki. Na četvrtom mestu je Bob Dilan: "The Freewheelin" (1963), koji vredi od 10 do 40 hiljada dolara dok petu poziciju drži "The Velvet Underground" čiji album "The Velvet Underground & Nico" (1967), vredi 25 hiljada dolara.

Umilni pucketavi zvuk....

Svi koji slušaju ploče reći će vam da je zvuk sa ploče najprirodniji ljudskom uvu.

Rodžer Daltri iz grupe „The Who“ je rekao da ne bi o ploči trebalo govoriti kao o mediju za muziku, nego kao o umetničkom delu. „Ploča vremenom postaje deo tvoje ličnosti, dok CD postaje parče plastike. Ploču slušaš onako kako je to umetnik zamislio i tu nema dugmeta za repeat. Ako hoćeš više puta da čuješ, ustaćeš i okrenećeš je.“ Ljubav prema vinilu je zanimljiva, od njega se lako postaje zavisana. To je nešto posebno, ta atmosfera koja se strvara prilikom stavljanja ploče na gramofon, pucketanje iste, sam zvuk...

Održavanje ploča zahteva posebnu pažnju. Kako je ploča napravljena od polivinilne mase, teško se može polomiti, ali zbog statičkog elektriciteta materijala od kog je napravljena nemoguće je u potpunosti očistiti prašinu sa nje. Kolekcionari savetuju držanje ploča u originalnom pakovanju na policama, obavezno uspravno. One se ne smeju opterećivati nekim predmetima, a treba izbegavati i visoke temperature zbog krivljenja, kao i vlagu zbog buđanja.

HI-FI tehnika se uglavnom kupuje na

internetu. Postoje čak i HI-FI forumi koji se bave isključivo online prodajom HI-FI tehnologije. U prodavnicama i oglasima gramofoni koštaju od 15 do 500 evra, a ručno rađeni od delova starih - od 500 do 2.000 evra. Preko sajta ttrecycled.com mogu se naći unikatni gramofoni sastavljeni od starih i recikliranih delova. Igle se mogu naći u "MG Elektronik", jednoj od retkih radnji u Srbiji. Cene komponenti zavise od kvaliteta i idu od 50 evra pa u nedogled. Ali, što se audiofilskog užitka tiče, sa dobrom opremom za slušanje dobija se i najkvalitetniji zvuk.

Vinilni vremeplovi

Svake nedelje ili jednom mesečno u Beogradu, Novom Sadu i Nišu otvaraju se muzički vremeplovi – berze ploča koje okupljaju zaljubljenike u vinile, izlagače i kolekcionare. Kao u filmu "High Fidelity", to je i zajednica ljudi, mesto gde ljudi dolaze, razgovaraju, raspravljaju...

Na beogradskom tržištu među natraženijim i najskupljim su ploče pank, metal i rok bendova iz SFRJ iz sedamdesetih i osamdesetih, kao što su "Pankrti", "Šarlo akrobata", "Pekinska patka", "Pop mašina", "YU grupa" ili "Igra staklenih perli". Cene izdanja ovih sastava među kolekcionarima prelaze 100, a dostižu i 150 evra.

Berza ploča u Nišu se održava jednom mesečno (uglavnom druge nedelje u mesecu) u klubu "Feedback". Tamo se uglavnom mogu naći ploče domaćeg roka i progresiv roka sedamdesetih. Ljudi koji izlažu ploče su uglavnom Nišljije, mada ima i Kruševljana, Jagodinaca i Beograđana. U pitanju je ustaljena ekipa izlagača. Na niškoj berzi najskuplje su ploče yu metala i to izdanja koja su izašla početkom devedesetih i krajem osamdesetih, ali i pojedine ploče ex-yu progresiv roka sa kraja sedamdesetih. Cene zavise od tiraža i od toga da li je prvo ili drugo izdanje. Licence koje je neka ex-yu izdavačka kuća izdavala idu od 100 do 2.000 dinara. Pored licenci, tu su i ploče domaćeg roka čije cene variraju i zavise od tiraža. Na primer, pojedini albumi „Bijelog dugmeta“ koji su

štampani u bezbroj primeraka su bezvredni. Zatim slede albumi sa nekim većim tiražima koji vrede između 5 i 10 evra a od 20 evra pa na gore su ploče sa manjim tiražom. Interesantno je da su na niškoj berzi dosta tražene ploče domaćeg džeza a njihova cena je od 50 do 500 evra. Naravno, trguje se i pločama koje su svetski rok bendovi izdavali u svojim zemljama, takozvanim originalima. Njihove cene kreću se od 10 do 100 evra. "Led Zeppelin" i "Deep Purple" mogu se naći na svakom ćošku pa su od 10 do 20 evra. Nedavno je na berzi LP "Behemoth" prodat za 90 evra.

Ima i dosta skupih ploča. Recimo, "Opus" vredi oko 200 evra, dok je "Bloodbath" oko 150 evra. Dosta stranih metal ploča vredi oko 100 evra, mada se pojedina izdanja kreću i oko 500 evra.

U Nišu rokeri uglavnom kupuju "Deep Purple", "Iron Maiden", "Led Zeppelin" (početnici), dosta se traže i bendovi novog talasa: "EKV", "Šarlo Akrobata", zatim "Film", "Smak", "Riblja Čorba"... Berze u Novom Sadu i Beogradu, u pogledu kupaca, dosta su jače od niške. Učesnici niške berze kažu da je novosadska najjača – bar kada su kupci u pitanju.

„Da bi znao šta koliko vredi, treba ti bar šest meseci iskustva, da budeš u tim vodama i da se družiš sa kolekcionarima. A što se kolekcionara tiče, pojedini su toliko zagriženi da im je to glavna stvar u životu. Samo misle i pričaju o pločama. Znam par primera gde su ploče bile razlog za pucanje braka”, objašnjava Mlađan K, jedan od mlađih kolekcionara ploča iz Niša. On je svoju kolekciju nedavno obogatio pločom "Megadeth" - "Rust in Peace" koju je pazario za 15 evra a za koju se, kako nam reče, traži od 35 do 40 evra.

Mlađan se za čudesni svet vinila zainteresovao još kao mali jer su njegovi roditelji slušali ploče, ali se nije tako lako odlučio da sakupljanje ploča i započne. „Dugo mi je trebalo da se odlučim da počnem da skupljam ploče, valjda zato što nisam imao gramofon. Trenutno imam oko 200 ploča. Većina je metal, mada, ima tu i hard roka i yu roka... Omiljena ploča mi je "Mearciful fate"- "Melissa". Skoro su mi nudili 80 evra za nju i nisam hteo da je dam. Ne vredi toliko, ali taj album mnogo volim i nije na prodaju. Realno vredi možda oko 30-40 evra najviše. Moja najskuplja ploča mislim da je "Metallica" - "Kill 'em all". To je neko englesko audiofilsko reizdanje na 45 rpm i vredi oko 60 evra. Od domaćih sam skupio uglavnom sve albume „Divljih Jagoda”, „Riblje Čorbe”, „Atomskog Skloništa”. Imam neke albume „YU grupe” i, naravno, „Kerber” i „Mama Rock”. Od stranih su tu albumi bendova, „Led Zeppelin”, „Deep

Purple”, „Motorhead”... i, naravno, „Iron Maiden”, „Manowar”, „Megadeth”, „Slayer”...”

Niški High Fidelity

Jedan od najvećih LP kolekcionara u Nišu i bivši vlasnik kluba "Feedback", udružili su se i negde oko prvog maja otvorili prodavnicu ploča u gradu na Nišavi. Radnja se nalazi u Davidovoj br. 9, preko puta "Irish puba" i zove se "Vintage shop". Vlasnici za sada kažu da im posao dobro ide i da su dobra konkurencija "Yugovinilu" iz Beograda (najveća prodavnica ploča u Srbiji i na Balkanu). Pa ipak, iako prodavnica ima dosta kupaca, one skuplje ploče prodaju preko interneta putem naloga na nekim stranim sajtovima za prodaju, tako da ploče završavaju u inostranstvu. Pored velikog izbora ploča, u novootvorenu prodavnicu u Nišu ponekad zaluta i po koji gramofon, pojačalo i zvučnik...

Danas se posedovanje gramofona i slušanje ploča može smatrati prestižom. Cene ploča jesu velike ali to opravdava stari, dobar, prepoznatljiv i pucketajući zvuk sa gramofona. Ko se jednom navuče na slušanje ploča taj će ih voleti do kraja života. Diskutabilno je govoriti da li se vraćaju u modu, jer ploče nikada nisu u potpunosti nestale sa tržišta.

Mini vinil-vremeplov

1877 - Thomas Edison konstruisao prvi fonograf sa cilindrima.

1887 - Emile Berliner konstruisao prvi gramofon sa diskom.

1902 - Prva ploča koja je prodana u milionskom tiražu bila je „Vesti la giubba” koju je snimio italijanski pevač Enrico Caruso.

1917 - Snimljena prva gramofonska ploča sa zvukom džeza.

1926 - Prva fabrika za proizvodnju gramofonskih ploča na prostoru ex-Yu izgrađena je u Zagrebu pod nazivom „Edison Bell Penkala record”.

1931 - Kompanija „RCA Viktor” predstavila je u Njujorku prvu long-plej gramofonsku ploču na 33 obrtaja.

1948 - Poznata produkcijska kuća „Columbia Records” proizvela je prvu gramofonsku ploču.

1951 - Snimljena je prva gramofonska ploča u Beogradu, u staroj garaži Radija Beograd.

1959 - Izdata prva ploča pod etiketom PGP RTB. Bila je to ploča Đorđa Marjanovića – „Zvižduk u 8”.

1981 - Dostignut vrhunac proizvodnje gramofonskih ploča jer je prodato 1,14 milijardi primeraka u svetu.

Razgovarao: Velibor Petković

Intervju: Miloš Grozdanović, pisac iz Niša

Postmoderna, srpstvu verna

Niška književna scena je svojevrsni fenomen: neki veruju da je najjača u Srbiji, a drugi ginu za ideju da takvo nešto uopšte ne postoji. Mudraci daju za pravo i jednima i drugima, zagonetno se osmehujući poput Mona Lize. Unajmivši najvećeg svetskog čitača sa usana – čije ime mora ostati tajna – organizatori Sajma knjiga u Frankfurtu dobili su spisak imena koja neprekidno šapuće Đokonda. Prvo na toj listi, kojim Lepotica iz Luvra započinje dan je ime Miloša Grozdanovića.

Tvoj prvi roman "YUGO" (objavljen 2009. godine, reizdat kao "roman o nečemu" 2010. u Nišu u izdanju "Zografa") je neka vrsta postmodernog "Lovca u žitu (raži)". Sa kojim remek-delom je blizak novi roman "Uzrok smrti...?"

Nisam razmišljao o tome da svoje romane mogu da poredim sa nekim već postojećim, ali bih lagao ukoliko bih ti rekao da mi nije drago što si „Yugo“ uporedio sa „Lovcem u raži“. Svakako godi kao kompliment, pa makar i ne bio istina. Što se „Uzroka smrti...“ tiče, oni koji su ga pročitali kažu da ih podseća na „Famu o biciklistima“, što mi je takođe drago, jer isti smatram jednim od najboljih srpskih romana dvadesetog veka.

Veoma dug naslov "Uzrok smrti ne pominjati ni u crkvenim knjigama ni u molitvama" dodatno je mistifikovan podnaslovom: "Ukronijski roman sa 44 fusnote". Da barem načnemo misteriju - šta znači to ukronijski i da li broj 44 ima neko simboličko značenje?

Ukronija je alternativna istorija i predstavlja specifičan podžanr spekulativne fikcije čija je radnja smeštena u fiktivne svetove u kojima je istorija krenula drugačijim tokom od onog u stvarnom svetu. U svom romanu ja stalno igram na granici alternativne i stvarne istorije i upravo mi fusnote pomažu da se iz alternativnog vratim u realni svet kada se učini da preteram sa ukronijom. Što se simbolike broja 44 tiče ona je očigledna. +44 je pozivni broj za Veliku Britaniju, a ona je jedan vrlo važan faktor u mom romanu.

Zbog čega si roman posvetio velikom glumcu Bekimu Fehmiju? Da li je to zbog toga što smo svi mi "skupljači (tuđeg) perja" ili zato što i ti pišeš o "blistavom i strašnom" životu?

Skupljači svi svakako jesmo. Sad, da li perja ili bisera, to zavisi od sudbine. Blistavo je ukoliko se domognemo bisera, a svakako strašno

ukoliko ostanemo na perju. Bekim je bio neko ko je okusio i jedno i drugo. Počeo je strašno, nastavio blistavo, da bi završio, ponovo, strašno. Uzrok (njegove) smrti (je bolje) ne pominjati. A ona se desila upravo u trenutku dok sam radio na svom romanu i odvela me je na sasvim drugu stranu. Naslov romana identičan je naslovu filma Jovana Živanovića iz 1968. godine, u kojem Bekim igra glavnu ulogu.

Roman ima veoma neobičnu strukturu dela iz delova. Pisac je ovde neka vrsta čudesnog Antonija Gaudija: da li je tema nametnula takvu arhitekturu? I, šta je uopšte tema ovog tvog dela?

Nadam se samo da neću i završiti kao Gaudi. Struktura romana je svakako nesvakidašnja, ali i zanimljiva. Ja lično nisam čovek koji voli da čita romane koji imaju sled događaja koji ide linijski. To mi je nekako monotono. Zbog toga i pišem dela koja se sastoje iz fragmenata koji se na kraju spajaju u jednu celinu. To je sa jedne strane zanimljivije, a sa druge strane čitaoca tera da stalno bude aktivan pri čitanju i ne dozvoljava da ga monotonost ili logičan sled događanja otera u pasivu. Aktivnost je ono što pokreće svet. A to je i povezano sa ovim delom. Tema ovog dela je otkrivanje nečeg što je viševjekovna tajna, a otkrivanje svakako zahteva aktivnost.

U prologu "Uvod u drugi život" uvodiš čitaoca u svoju dilemu koja je zapravo večna - pisati ili ne pisati! A zatim, kao i svi drugi koji ne mogu bez čitanja i pisanja (turski pisac Orhan Pamuk smatra da je to neka vrsta zavisnosti) objašnjavaš da se knjiga morala napisati. Kako je, uistinu, nastajao ovaj tekst, pisan u Nišu, Sarajevu i Strazburu i da li su ovi gradovi odredili oblik pojedinih poglavlja svojim sopstvenim duhom?

Pisati ili ne pisati je svakako jedna šekspirovska dilema, a Šekspir jedan od glavnih razloga zbog čega sam i napisao ovu knjigu. Ona je nastala spontano i na njoj sam radio dve godine. U tom periodu sam neko vreme provodio i u Sarajevu i u Strazburu i dok sam bio van Niša nisam prestajao sa pisanjem. Možda mi je i promena okruženja pomogla da dođem do nekih novih ideja... U svakom slučaju zavisnost o kojoj Pamuk govori svakako je kod mene prisutna. Jedno bez drugog ne ide. A dilemu o pisanju i nepisanju je bolje prelomiti u korist pisanja.

Uvođenje dramskog dela "Ročko i Julijanka" izvesnog Bratimira Briana Spirića u delo, uz bratsku pomoć hrvatske

BIOGRAFIJA:

Miloš GROZDANOVIĆ je rođen u Nišu, 1984. godine, baš na dan kada je Radnički igrao neku bitnu utakmicu prvenstva SFR Jugoslavije, pa su doktori sa prozora porodilišta više obraćali pažnju na to šta se dešava na Čairu, nego na njegov dolazak na svet! S obzirom na to da nema dovoljno podataka o njemu, pretpostavlja se da je u pitanju jedna kontraverzna ličnost. U detinjstvu je bio nizak, sitan, plav i tršav; a sada je izrazito visok, krupan, smeđ i upadljivo ćelav. Po obrazovanju je diplomirani pravnik, a po zanimanju pisac. Do sada je objavio romane „Yugo“ (Zograf 2009, 2010, 2011) i „Uzrok smrti ne pominjati, ni u crkvenim knjigama, ni u molitvama“ (Despotbook 2011, Grafovid 2012). Sluša rok muziku, obožava jugoslovensku kinematografiju i sakuplja razglednice. Živi, radi, stvara i vreme provodi u Nišu. Poslednja poznata adresa je grozda.nish@gmail.com

(Ostatak beleške je nevidljiv zbog vlage...)

naklade i tiska iz Zagreba, oduševljava i zbunjuje. Kako si došao na ideju da u roman ubaciš dramsko delo, tu neverovatnu "južnosrbijansku ljubavnu grotesku sa pevanjem i pucanjem" koja na humorističko-satirični način slika našu slavnu socijalističku prošlost o kojoj mnogi još sanjaju kao o izgubljenom "rajskom vrtu"?

Uvođenje dela u delo je još jedan način kojim sam želeo da roman načinim zanimljivijim. Mnogi koji su pročitali roman kažu da im je romansa Ročka i Julijanke jedan od najlepših delova. A i kakva je to knjiga bez ljubavnog zapleta? (Ili što bi rekao Radovan III, dozvolite mi da citiram: „Jebeš rever bez cveta“.) Ljubav, pa makar i u socijalističkom svetu, nas je održala, „njozi“ hvala.

Da ne upadnemo u zamku prepričavanja, koja bi nas vratila u mrske školske dane: kako se u špijunskom trileru našao jedan Vilijam i koliko je ideja da je Šekspir zapravo Srbin (zamena identiteta) realna, irealna, nadrealna? (Svi odlično znamo da je planeta Zemlja veštačkog porekla, a da je Niš prvi grad stvoren na njoj i da je ovde kod nas i "zvezdana kapija", čak nekoliko njih.)

Pošto već sve to znamo ja sam u svom romanu želeo da napišem i nešto što ne znamo. A ovo svakako nismo znali. A nećemo znati ni još koju deceniju, dok se to i zvanično ne obelodani. A onda će na tron Ive Andrića, kao najvećeg srpskog pisca, zasesti Vilijam Šekspir.

Tvoja knjiga je svojevrsna riznica velikih misli velikih ljudi u koje si udenuo i svoje bisere. Pomaže li to pažljivom čitaocu da izoštri mudrost i bolje razume neobično putešestvije kroz rodoslov porodice Spirić, utemeljitelja srpsko-engleskog večnog prijateljstva? (Usudujem se da primetim da ovaj roman objašnjava posredno i srodnost britanskog i srpskog humora i popularnost istih TV serija na oba evropska ostrva - Srbija je, naravno, kripto-ostrvo, maskirano u deo Balkana.)

I Srbi i Britanci su narodi sa smislom za humor. Taj humor, naravno, nije identičan, ali je svakako originalan. Uticaj BBC-jevih humorističkih serija, pre svih naravno „Mučki“, koje smatram najboljom serijom svih vremena, na mene je svakako veliki. Volim njihove šale, a britanski akcent je muzika za moje uši. Zbog toga se u romanu može naići na humor koji podseća na to srpsko-britansko večno prijateljstvo.

Jako voliš da se poigravaš odnosom prošlost - sadašnjost - budućnost, tako da je

završna napomena pripovedača upućena savremenici iz Niša 2049. godine. Kako je tamo, živi li se bolje i drugačije nego sada?

Svi mi u svojim životima imamo prošlost, sadašnjost i budućnost. Jedina je razlika u tome što je nečija prošlost, u stvari nečija sadašnjost, a mnogi nečiju budućnost neće doživeti. Niš je u budućnosti i dalje grad otvorenih vrata, grad gostoprimljivih ljudi i grad dobre kuhinje. Ali je, takođe, ponovo i grad elektronike. A u budućnosti je dobro biti grad elektronike. Tako da da, živi se bolje, ali ne previše drugačije. Ipak je ovo YUG(0).

Pre toga, jer se bliži 2013. godina, možemo li da očekujemo u "YUGO snu" najavljeni knjigu pesama Miloša Grozdanovića "Oda Ronu Džeremiju"? Hoće li to biti deo proslave 1700 godina Milanskog edikta i neka vrsta trijumfalne zamene za nedolazak rimskog pape u carski grad Niš?

Ron Džeremi je svakako papa u svetu svoje profesije. Tako da kalif umesto kalifa u ovom slučaju dolazi u obzir. Kada sam stvarao „YUGO“ nisam razmišljao o tome da će doći vreme da se objavi ta knjiga. Ili mi je ta bliska budućnost delovala tako daleko?! U svakom slučaju sada si me stavio na razmišljanje. Pisati ili ne pisati...?!

Razgovarala: Aleksandra Gojković

Intervju: Goran Živković Gorki,
dobitnik Brankove nagrade

Lajkovi napadaju brže od hiperinflacije

Mladi niški pesnik Goran Živković Gorki (1984) počeo je kao i većina onih koji su rešili da uđu u svet poezije - objavljujući u književnim časopisima, a potom je, zajedno sa pesnikom Miljanom Milanovićem, osnovao neformalni pesnički pokret "Tortu kroz prozor" koji se zalaže za čitanje poezije na javnim mestima i u ustanovama gde ne postoje mikrofoni, Fejsbuk i police za knjige. Nastupali su na više mesta (zajedno sa pesnicima okupljenim oko književnog kluba Studentskog kulturnog centra "Tekstura"), uključujući autobus "Niš ekspres" i niški zatvor. Za svoju prvu zbirku pesama „Spalipačitaj“ (podnaslov: „51. uputstvo za gašenje požara“), objavljenu u izdanju Niškog kulturnog centra, dobio je Brankovu nagradu. Na prošlogodišnjem Međunarodnom književnom festivalu u Novom Sadu osvojio je prvu nagradu publike i nagradu žirija za najboljeg slem pesnika Srbije. Dajući intervju za „Pressing“ pesnik je želeo da kreira atmosferu performansa, pa odgovore koji slede treba čitati kao nastavak njegove poezije. Ako niste dovoljno koncentrisani, možda je bolje da čitanje odložite za neki drugi put.

Koliko dugo je nastajala knjiga „Spalipačitaj“?

Koliko je trebalo jednom mladom beskućniku, predsedniku kućnog saveta, da ubedi stanare kako samo njihova mišja rupa nema interfon na ulazu, i da svakojaki "goli i glasni podstanari kvare njihove spore liftove teškim pisanim mašinama koje crtaju uznemiravajuće grafite i suze ispod satelitskih antena koje ne čuju monologe iz "Srećnih ljudi", i slepi miševi koji nemaju gde da napune mobilne telefone da zvone melodijom drugog Dnevnika..."

Svi ti pauci u bademantilu su posle višegodišnje tolerancije odlučili da poeziju treba pokupiti kao srču sa mračnih balkona, izbrisati kao glasove sa Evrovizije, i zaboraviti kao požarne stepenice u poplavljenom podrumu... I nakon četiri godine sakupljanja potpisa, skupština mi je odobrila 51. uputstvo za gašenje požara (i besplatnu večeru za dve osobe u zaglavljenom liftu)... ako prestanem da radim, to što radim...

Pesme su takve da čitalac odmah ukapira da iza njih stoje jaka osećanja... Šta te više pokreće u pesničkom smislu - pozitivne ili negativne emocije?

Književno veče zabranjuje polivanje benzinom ("Stražari čuvaju stihove u samici, nestrpljive kao aparat za gašenje požara")... Ja sam na početku predgovora odmah upozorio čitaoca da se prilikom organizovanja

nereda ponaša u skladu sa ugledom koji ova knjiga ima u biblioteci zatvora!

Ako smo goli i glasni kao buldožeri, šta može da nas pokrene na deponiji od 13 tona neobjavljenog testameta...? Može jedan prosečan ulični čovek/bilbord, izgubljen u svom ogledalu, koji nikako da pocepa zaštitno lice sa korica svoje knjige, dok mu drugi crtaju grafite preko datuma zdravstvene knjižice... Ljubav je glad ("dva bela goluba u kutiji za cipele, mrvice crne strele u tegli sa

džemom")... Ljubav je fasada ("tvoja ruševina je veća i lepša od moje")... Ljubav je licenca ("otvoriti fotokopirnicu za ukradene rezultate sa EKG-a")... Ljubav je požuda, požuda je bolest, a usne su pune placeba!

Pre ove zbirke napisao si još četiri koje nikada nisu objavljene. Šta je presudilo da ova ugleda svetlost dana?

Prvo sakupiš dovoljno reči da ispišeš ceo Brankov most... I onda se kupiš u mraku ispod, i kroz rupe od bombi na betonu, ugledaš crvenu suknju koja šteta svog crno-belog haskija... I pre nego se popneš, predizborna tišina ga sruši iz trećeg pokušaja, i onda pobegneš iz glavnog grada u manji, i sačekaš da vatrogasci odu iz iznajmljenog stana koji je dva sata pre toga izgoreo, i napraviš tapete od preostalih reči i osetiš strašnu glad... I onda uzmeš neku fasciklu i odeš u restoran železničke stanice i naručiš svoju omiljenu biografiju i kreneš da gutaš zarez i upitnike i pošto nemaš novca da platiš to što si pojeo, odeš u WC i zapušiš šolju ostacima hrane i skinješ ogledalo i odneseš ga na dno reke i gledaš gde su pilule etanolola i enalaprila koje nisi iskoristio, i uzmeš to ogledalo i nosiš u hotel gde treba da prespavaš i zameniš ga onim koji je bio prekriven crnim karminom i mrljama Ždrepcëve krmi... I ujutru kada si ustao, i kada nisi imao da platiš spavanje, morao si da ostaviš nešto u zalag, da bi ti vratili ličnu kartu... to što je ostalo na recepciji, sada je i u knjižari...

Koliko je bilo teško naći izdavača za prvu knjigu?

Prvo pronađeš grad u kome živi bluz koji je srušio tornado... i među počupanim žicama nađeš Miljana Milanovića koji ti da prvu pomoć, odveze do gradske bolnice i pokaže prstom preko puta na Niški kulturni centar (2007. tu je bilo uredništvo „Gradine“)... i kaže da ćeš sam morati da pređeš ulicu dok je crveno na semaforu... i onda kucaš i kucaš... („I otvoriš veliki kofer koji tone ispod Pančevačkog mosta... i izađeš u obliku krugova spaljenih stihova iz usana da zatvoriš oči drugome.“) Tu gde su sedeli Sigma, Verica Novakov, Milena Mišić... tu su moji prvi objavljeni stihovi (koje je glavni i odgovorni slučajno polio pivom i pikavcima i objavio sa četiri neispravljene greške). Dobio sam na poklon i nekoliko primeraka „Gradine“ i deset odličnih zbirki koje su mi rekly da budem strpljiv... da imam talenta koji je tek trebalo da eksplodira par godina kasnije (stihovi „Tortu kroz prozor“ duvaju svećice na mom 26. rođendanu)...

Krenulo je da curi kroz špijunku tih gvozdernih

vrata, jedna pročitana knjiga je katanac manje... I treba pobediti strah svakog pisca, pokazati strancu stranice svoje unutrašnjosti...

Posle sam saznao i za ediciju "Tragači" Zorana Ćirića, koja je izbacivala po deset naslova godišnje, i za koju sam konkurisao 2011... Grad je odobrio sredstva i ja sam po prvi put gledao izlazak a ne zalazak sunca u Nišu...

Iza sebe imaš bogato iskustvo javnog čitanja poezije, dobio si i nagradu za najboljeg slem pesnika. Koji su „trikovi“ da se osvoji publika?

Ako nikog nisi doveo da glasa za tebe, ako nisi spavao dva dana i dve noći, i putovao si 500 kilometara, veruj mi, nećeš imati nikakvih problema da izuješ svoje cipele bez tabana, svoju košulju bez ramena i prazne džepove bez pantalona... pogasiš svetla, i naručiš svima po jedan Molotovljevič sa limunom i ledom na račun kuće (čisto da publika ostane bez odeće jer nemoguće je imati tremu pred golim ljudima)... To mi je prvi put pomoglo prilikom nastupa pred punom salom u Rex-u na 19. Pesničenju... Tada je „Futurami“ i „Starim kineskim poslovicama“ koje sam izgovarao skandiralo oko 200 ljudi... U Paraćinu usred pesme „Prodavnica za HD lajkovanje“, koju sam posvetio svim mrtvim ljudima koji imaju nalog na fejsbuku, uperio sam prstom u devojku koja je bila jako zanimljivo obučena da izađe i pročita svoje stihove uz bluz Jovana Veljkovića i otkaćenog bubnjara Zeke... U Niškom zatvoru su nam aplaudirali ljudi osuđeni na doživotnu, a neki zatvorenici su posle stali do nas i čitali nam svoju ljubavnu poeziju... E, to je bilo fenomenalno!

Čija poezija ti je bitna?

Poezija iz "Love is a dog from hell"... bitnici, antologija američkog andergrounda "Fuck You"... Ljubavna pisma Alena Boskea, francuski nadrealisti... Bojan Ilić Bokerini (zbog njegovog „Hip-hop stalkera“ nisam postio, i batalio sam da čitam rimu, nikšičko na rečku u četiri ujutru ispred Lutkarskog uzimao)... Goran Karanović iz Mostara i sjajna zbirka „Udarnike strijeljaju“... poezija benda Popečitelj... poezija Elvisa i Džimija Pejđža... Tim Cumming iz Londona i zbirka "The Rapture" - samo su neke od stvari na mojoj električnoj stolici za ljujanje pred san...

Zašto nisi fan stihova na društvenim mrežama?

Zato što lajkovi napadaju brže od hiperinflacije...

Staviš neki svoj haiku ispod linka pesme koju je postavila cura, koja ti je simpatična a nikako da je sretnoš u gradu, ne može, zaključano...

Hajde bre vadite papire iz foldera... Gore, na bini, dok ubrizgavaš u mikrofoni i krvariš kroz pojačala, možeš da toneš između redova i menjaš grimase na njihovim licima... A kada me čitaš preko monitora, kako da vidim taj sjaj i gađenje koje sedi ili stoji na praznim stolicama... Smajli je prvi napustio događaj, da uhvati poslednji bus za večerašnji chat...

Brankova nagrada je prilično laskavo priznanje. Da li si osećaš neku vrstu obaveze posle nje?

Šta je najluđa stvar koju si uradio tokom pesničkog performansa?

U junu ove godine, u dvorištu Banovine, kada je bilo veće otvorenog mikrofona, Jovan i ja smo čitali istovremeno različite stihove uz pratnju klavijaturiste benda Jazzbooka, koji je bacao tonove kao iz Hičkokovog "Psiha"... Okrenuo sam leđa publici i projektoru, i crna košulja je postala platno po kome su išli crno-beli izgužvani holivudski poljupci iz 40-ih... ludilo!

U Zmajevu aprila, na "Underground poet festu", obraćao sam se publici u svećanoj sali neke osnovne škole rečima iz moje pesme "Ženu koju volim izazivam na dvoboj, ti potegni oba pištolja - meni ne treba ni jedan"... Zavladao je petominutni muk!

Sredinom januara, na drugom "Pesnilu" u Skoplju, rekao sam toncu da ugasi svetlo u celoj sali Doma omladine, popeo se na binu, uzeo od Ivana Šopova bežični mikrofoni i trčao kao lud u totalnom mraku, bacao psihoslajdove i crtao publici suze. Izgovarao sam stihove „Da li neko želi da menjamo oči, anestezija ne deluje sredom uveče, Kiro Gligorov je preminuo, a mene u hotelu čekaju crni pampuri u praznom hodniku, za večeru latice od kamena pod jezik...“

Baš suprotno... sada mogu za džabe da štampam svoje "nesakrivajludilo" plakate po celom regionu... Balkoni su srušeni, oblaci su prizemlja, litice su snovi na betonu ("zbog kojih autostoperi navijaju budilnike da spavaju duže po kiši...") Sada pa nadalje nema sredine, ili sam gore na krovu stadiona Vardar, i probam providne pidžame anđela, ili sam ispod trotoara i šijem krila od cementa... ono što najbolje znam da radim...

U tvoje ljubavi spadala je i fotografija, ali...

Ali previše je sniženja digitalnih aparata, sa što većim brojem piksela... Previše klanova na sajtu fotofinish.org (gde i dalje imam nalog, pa izvoli ukucaj gorky i pogledaj skladište za izgorele negative)... Imao sam u glavi jako dobre koncepte i modele i scenografiju, ali je sve to stalo na mom poslednjem projektu "Ovde nema zlatnog preseka"... A i oči su se napunile sepijom i mozak je tražio neki drugi ventil...

Šta posle završetka Ekonomskog fakulteta? Kancelarija ili neka slobodna profesija?

Posle diplome, sto hiljada platnih kartica kao besplatan antidepressiv svima koji prežive probni rad... Ostaću tamo gde najbolje čuvaju moje ostatke...

Razgovarao: Branislav Bane Janković

Intervju: Miloš Petković

Fantastika

je samo za odabrane

Mali je broj domaćih pisaca fantastike, uvek će biti više onih koji pišu istorijske, kriminalističke, ljubavne ili romane bazirane na istinitim događajima. Takozvani „kritičari“ ne trpe fantastiku, ne razumeju je jer su zaglibili na Dostojevskom i Selimoviću, i to debelo, ali publika je ta koja je važna.

Miloše, po prvi put si u Pressingu. Posle velikog uspeha sa trilogijom epske fantastike „Vukovi Sudbine“ koja je doživela tri izdanja i snimanja sjajnog reklamnog trejlera najavio si novi roman. Možeš li nam u kratkim crtama reći nešto više o tome?

Pre svega, pozdrav svim čitaocima Pressinga. Ako sve bude išlo po planu, moj novi roman koji nosi naziv „Perunov hroničar“ izaći će neposredno pred Beogradski sajam knjiga. Dugo sam radio na ovom rukopisu, potrošio dosta vremena na istraživački deo jer se građa romana dosta oslanja na našu, slovensku mitologiju. Ipak, ne bih ga svrstao u istorijski već u roman epske fantastike.

Dakle, samo si donekle „pobegao“ od žanra. Šta misliš da je razlog pojavljivanja sve većeg broja romana koji imaju veze sa našom mitologijom?

Naša mitologija je vrlo inspirativna, bogata i nedovoljno istražena. Klinci znaju sve o grčkoj mitologiji, Zevsu, Heraklu... a o našoj mitologiji znaju malo ili ništa. Verujem da se kod naših pisaca rodila ideja da slovenskoj mitologiji daju malo više prostora u savremenoj srpskoj književnosti. Ona to

zaslužuje, vrlo je komercijalna i publika je „traži“.

Da li smatraš da će fantastika u budućnosti biti vodeći žanr na našim prostorima?

Teško pitanje. Ako gledamo iz ugla da su generacije naših roditelja čitale Remarka, Balzaka i Kronina, a danas klinci „gutaju“ Gospodara, Hari Potera i Igru prestola, onda fantastika nije budućnost već sadašnjost. Međutim, mali je broj domaćih pisaca fantastike, uvek će biti više onih koji pišu istorijske, kriminalističke, ljubavne ili romane bazirane na istinitim događajima. Takozvani „kritičari“ ne trpe fantastiku, ne razumeju je jer su zaglibili na Dostojevskom i Selimoviću, i to debelo, ali publika je ta koja je važna. Neko je rekao: „Stvarnosna proza je za svakoga, a fantastika samo za odabrane“. Lepa budućnost u Srbiji joj je zagarantovana, što me raduje.

„Niški talas pisaca“ ima nekoliko autora koji su preko svojih romana dotakli ovu temu. Misliš li da su ti autori u neku ruku predvodnici ovog žanra u Srbiji?

Svakako. To potvrđuju tiraži njihovih romana.

Dejan Stojiljković i Vi (Branislav Janković) ste u „Laguni“, a moj novi roman će izaći u izdanju beogradske izdavačke kuće „Portalibris“, koja je izdavač trilogije „Kosingas“ mog kolege Aleksandra Tešića. To nije ništa novo, uvek su interesantne i čudne priče dolazile upravo iz mog rodnog Niša.

Možeš li nam otkriti bar deo fabule „Perunovog Hroničara“?

Sve počinje kada mladi, neafirmisani pisac dobije poziv misterioznog gospodina „Akademika“ da napiše roman po njegovoj priči. On misli da upravo to i rad, ne sluteći da na taj način Akademik na njega prenosi zaveštanje drevnog reda Perunovih Hroničara čiji je poslednji živi član. Legenda govori o bogovima Vaseljene, i zaveri zle boginje Morane koja je bogu zime Stribogu rodila sina, kopile Mrazla Mečavnika. Nakon što je Mečavnik zagospodario zemljama drevne Sorabie i okovao brda i doline snegom i ledom, u plemenu Divljana rađa se Izabrani, ratnik drevnog Perunovog proročanstva. Oko njega se šesnaest godina kasnije okuplja nekoliko sjajnih likova koju mu pomažu da se dokopa Plamenca, mača kojeg su pod planinom Rudnik patulj-kovači iskovali Perunu Gromovniku u čast. Samo tim mačem ratnik sa belegom zvezde Severnjače na obrazu može poraziti strašnog tiranina.

Trudio sam se da u priči oživim neka drevna mesta, mitske lokalitete, dam prostor bičima iz verovanja naših predaka, običajima itd. Nadam se da ću zadovoljiti ukus većine čitalaca.

Da li pisci, pa i ti među njima, preko ovih romana donekle kreirate novu istoriju Srba?

Ne bih to tako rekao. Pisci su deca zarobljena u telima odraslih ljudi. Zato se i igraju sa istorijom, mitologijom, likovima... To rade jer se na taj način zabavljaju, a što je još važnije, zabavljaju svoju publiku. U moru romana tabloidnih pisaca svaki ovakav roman dođe kao osveženje i beg u „nestvarno“, jer svi znamo koliko nam je svakodnevnica difuzna i prljava. Klinci zavole da čitaju upravo uz ovakve knjige a oni stariji se vraćaju u detinjstvo, probude Petra Pana u sebi. To je lepa stvar. Ja to tako vidim.

Hoće li kod „Perunovog Hroničara“, kao i kod „Vukova Sudbine“ biti pratećeg sadržaja, nekih novina?

Naravno. Danas je vreme reklama koje su i u književnosti neizbežne. Naravno, ne želim da se moj roman poklanja uz neki prašak (smeh). Biće snimljen reklamni trejler za moj novi roman, još ozbiljniji od prethodnog. Ne bih da

otkrivam sve detalje, ali mogu samo da kažem da će u njemu na raznorazne načine učestvovati moji dobri prijatelji Marko Jovanović Marconiero, Dragan Žika Stojanović, možda i Gale Kerber, čiji sam veliki fan. Biće sniman na nekoliko lokacija u Nišu i okolini, i verujem da će biti veliki magnet koji će pažnju čitalaca usmeriti ka samom romanu. Takođe, Milan Maksimović Maksa, predsednik udruženja „SF-Serbia“ uradiće oficijelni sajt knjige. Biće tu još događaja vezanih za promocije, ali neka nešto ostane kao iznenađenje.

Sjajno. Miloše, mlad si autor. Možemo li se nadati tvom izlasku iz žanra, možda već sa sledećim romanom? Kakvi su ti dalji planovi?

To će se definitivno desiti. Počeo sam laganim tempom da radim na novom rukopisu koji nema dodirnih tačaka sa epskom fantastikom. Želim da sebi, ali i čitaocima, poklonim jedan roman koji će objединiti sve omiljene književne likove moje generacije. Kada bih pravio poređenje sa nekim filmom to bi bila „Liga Izuzetnih Džentlmena“, samo sa manje akcije a više mistike. Verujem da je takvo delo stepenik više u mojoj karijeri. Kad smo već kod toga, drago mi je da sam krenuo stepenicama a ne liftom (smeh).

Mišliš li da mladi srpski pisci mogu da se izbore za zapaženo mesto na književnoj sceni? Jesi li zadovoljan svojim statusom?

Mogu. Ima puno svetlih primera, ali ne i dovoljno. Izdavači u Srbiji nemaju dovoljno hrabrosti da ulože u mlade već se odlučuju za komercijalnije, proverene snage. Mada, nisu samo oni krivi. Sami pisci, po meni, dosta greše u izboru izdavača, hrle u velike izdavačke kuće gde se izgube u masi jer nema dovoljno marketinškog prostora za njih. Ja sam verujem, dobro prošao na tom polju, trilogija je prodana u više od 3.500 primeraka, izlazi mi četvrti roman, veoma sam zastupljen u medijima, na nekoliko sajmova sam bio najprodavaniji posle Žarka Lauševića... Prezadovoljan sam jer je ovo nadmašilo sva moja očekivanja. Imam motiva na pretek da nastavim da radim, napredujem i preko svojih romana komuniciram sa publikom.

Za kraj, neka preporuka našim čitaocima...

Ovako, preporučio bih tri knjige koje su na mene ostavile jak utisak i bilo mi je žao kada sam završio sa njihovim čitanjem. Prva je „Pod Kupolom“, najnovija knjiga Stivena Kinga. Mislim da je vrlo poučna za ljude našeg mentaliteta, ko je pročitao shvatiće zašto to kažem. Neka druga bude „Berkut“ Džozefa Hejvuda. U pitanju je sjajan ratni roman o drugom svetskom ratu, Hitleru, Staljinu... Uživao sam u svakoj rečenici. Treća preporuka odnosi se na Nila Gejmena i njegovu „Priču o groblju“. U pitanju je dečiji horor-roman, ali ga preporučujem svima jer je sjajan, baš kao i njegov autor.

Miloš Petković rođen je leta gospodnjeg 1986. godine u Nišu. Spada u grupu najmlađih pisaca epske fantastike na Balkanu.

Nakon što je u rodnom gradu završio gimnaziju „Stevan Sremac“ kratko je studirao prava, a oprobao se i na Filozofskom fakultetu – Odsek za srpsku književnost i jezik. I od toga je odustao. Pisanjem se bavi od 2005. godine, ali tek 2008. izlazi njegov prvenac, roman epske fantastike „Vukovi Sudbine“ u niškom Zografu. Drugo izdanje „Vukova Sudbine“ (Sagittarius Book, Niš) rasprodato je za nepuna dva meseca, nakon čega je izdavačka kuća Domino Fer iz Beograda objavila kompletnu trilogiju (drugi deo: „Heroji Mesečevog Znamenja“ i treći deo: „Duhovi Blaga“). Sa njom je u zimu 2011. godine ušao na listu najprodavanijih autora na nekoliko sajmova u Srbiji. U saradnji sa Pozorištem lutaka iz Niša snimljen je sjajan trejler za trilogiju „Vukovi Sudbine“ u kojem su, između ostalih, učestvovali i Miloševi prijatelji, niški muzičari Marko Jovanović Marconiero, Oliver Katić, te kolega, pisac Branislav Bane Janković i akademski slikar Igor Kristić iz Pirota. Stalni je dopisnik „Raketle“, fanzina za ljubitelje fantastike, i potpredsednik udruženja SF-Serbia. Takođe, autor je mnogih kratkih priča, a posebno je ponosan na „Dah ledene grobnice“ koja je izašla u zbirci „Tajanstveni putnik“ (NKC 2012. god). „Perunov Hroničar“ njegov je četvrti roman.

Omiljeni pisci i uzori su mu Stephen King, J.R.R. Tolkien i G.R.R. Martin. Kolekcionar je starih knjiga i filmova, veliki fan tattoo-art umetnosti i vatreni navijač beogradskog Partizana. Najsrećniji je kada je u krugu porodice, prijatelja i dobrih knjiga. Sam sebi obećava da nikada neće prestati da piše...

Razgovarao i preveo: Željko Obrenović

Intervju: Piter Feris – autor romana "Poslednji poziv za žive"

Otac me je naučio kako da kršim pravila

Piter Feris je diplomirao na Univerzitetu u Jeju. Živi u Kob kauntiju, Džordžija. "Poslednji poziv za žive", krimić o Arijskom bratstvu, pljački banke i kidnapovanju je njegov prvi roman koji su kritičari upoređivali sa delima Kormaka Mekartija i Ričarda Hantera.

Poslednji poziv za žive je krimi roman, ali takođe naginje glavnom toku. Da li ti je to bila namera?

Ne bih rekao da sam nameravao da napišem roman glavnog toka koliko sam želeo da napišem fikciju koja bi mogla da se objavi. A čak i ako na to gledamo kao na krimi roman, u neku ruku sam slučajno zagazio u žanr (u kom sam – dok sam pisao prvu ruku Poslednjeg poziva za žive – bio jako nov). Gajim duboku ljubav prema lokalnoj prozi i hteo sam da smestim romane u svoju domovinu Džordžiju na jugoistoku Sjedinjenih Država, ali dok sam radio revizije, shvatio sam da imam pljačku banke, upucavanja, osuđenike, pandure i vreću punu novca... i tad mi je svanulo: Druže, mislim da si napisao krimi roman.

Zaplet u "Poslednjem pozivu za žive" je čvrst, ali čini mi se da su u tvom romanu likovi važniji?

Slažem se i slobodno mogu da priznam da pripadam školi koja misli da su likovi sve i da zaplet i priču mogu da diktiraju čvrsto postavljeni likovi. Privlači me fikcija u kojoj likovi do kraja dožive ogromnu transformaciju, bez obzira koliko tragičnu. "Poslednji poziv za žive" smatram tragedijom sa

dominantnim likovima.

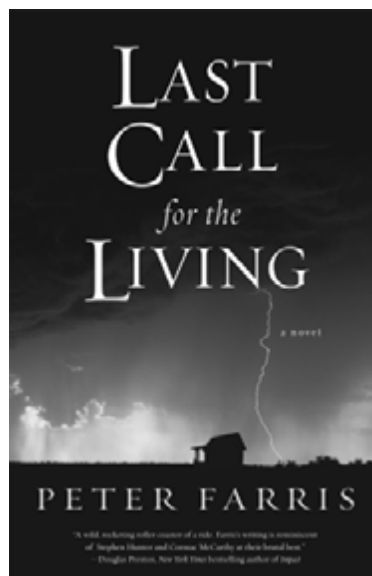
Možeš li da mi kažeš nešto o romanu na kom trenutno radiš? Po čemu se on razlikuje od "Poslednjeg poziva za žive"?

Sledeći roman je sličan "Poslednjem pozivu za žive" po tome što je smešten u Džordžiju i ne nedostaje mu grotesknog i nasilja, ali to je to. Knjiga ima veoma jak ženski lik (barem po mom mišljenju) i kraj koji jedino može da se opiše kao, uh, srećan? Ako možeš da poveruješ u to.

Kako izgleda tvoj radni dan?

Raspored mi se jako menjao tokom godina. Neko vreme nisam radio danju, živeo sam od pisanja scenarija i pisao sam kasno noću. Sada kad radim redovan posao sa redovnim radnim vremenom, pokušavam da pišem kad mogu (ili rano ujutru ili nakon večere), a pogotovo vikendom. Uredni raspored pisanja je fin, ali nekim danima prosto ne možeš da istisneš pristojnu rečenicu. Kad uranjam u novi roman, trudim se da napišem tri stranice dnevno i da to češće postignem nego da ne postignem.

Otac ti je poznati pisac (Džon Feris, autor romana "Furija", po kojem je Brajan De

Palma snimio istoimeni film). Da li ti je to predstavljalo teret ili besplatnu školu pisanja?

Ha! Besplatnu škola pisanja, apsolutno. Ali ne, nikad nisam brinuo zbog pritiska da li ću dostići nivo koji je moj otac dosegao u svojoj karijeri i već rano sam shvatio da me interesuje lokalna fikcija koja je poškropljena kriminalom, noarom i žanrom misterije, nasuprot, recimo, hororima i trilerima mog oca. Ali on mi je neprocenljiv izvor i mentor. Kao što sam napisao u posveti "Poslednjeg poziva za žive", moj matori me je naučio pravilima... a potom kako da ih kršim.

Da li možeš da nam kažeš ko je najviše uticao na tvoj stil pisanja?

Leri Braun i Fleneri O'Konor su pisci koje duboko poštujem, ali da li su uticali na moj rad, ne bih znao. Shvatio sam da je jednostavna, prohodna proza ključ što se tiče mog pisanja.

Omiljeni film?

Teško pitanje! Kako bi bilo da odaberem po jedan za svaki žanr? Majkl Manova "Vrelina" (krimi), Sem Pekimpoov "Pet Geret i Bili Kid" (vestern), "Videodrom" Dejvida Kronberga (horor), Terens Malikova "Tanka crvena linija" (ratni) i "Dani raja" (drama).

Omiljeni roman?

"Mudra krv" Fleneri O'Konor.

Omiljeni bend?

Teško mi je da odaberem jedan. Evo pet omiljenih izvođača: Neurosis, Swans, Townes Van Zandt, Black Flag and Hank Williams, Sr.

Hvala ti na odvojenom vremenu!

Piše: Željko Obrenović

Džejson Eron

Scalped

Nekada se isplati biti strpljiv, čekati, čekati, čekati čak i kad izgleda da nema razloga da čekaš, jer, čini se, ako dovoljno dugo čekaš, stvarno i dočekaš. Takva je bila situacija sa Džejsonom Eronom koji je 2001. osvojio prvu nagradu na Marvelovom konkursu (priča o Vulverinu na osam strana). Pobrao je silne pohvale i delovalo je, stvarno je delovalo, da će se Eron preko noći vinuti među zvezde. Ali, nažalost ili na sreću, to se nije desilo. Marvel kao da je zaboravio na genija kog je imao u džepu i koji je, ako ništa drugo, mogao da im donese još novca.

Desilo se, zapravo, da konkurentna kuća DC ponovo otkrije ono što je Marvel propustio. Vertigo, mračni deo DC-a izdao je Eronov strip „The Other Side“, priču o ratu u Vijetnamu sagledanu iz dve perspektive: Vijetnamca i Amerikanca, priču o dva različita a opet tako slična čoveka.

Ne može se reći da je „The Other Side“ baš remek-delo, ali svakako je već na prvi pogled jasno da se radi o vanserijskom talentu. Taj strip je Eronu doneo nominaciju za prestižnu Ajznerovu nagradu i napokon mu otvorio

vrata strip industrije.

Tek ono što je potom došlo upisalo se u istoriju krupnim slovima. U pitanju je, naravno, „Scalped“. Priča o rezervatu, indijancima, vlasnicima kazina, vračevima, zločinu starom nekoliko decenija, ubačenom FBI agentu, velikim ljubavima i velikim tragedijama.

Prvi trejd započinje povratkom Dešijela Bed Horsa u rezervat, nakon deset godina. Eron pripoveda dinamično i mi već na prvih nekoliko stranica saznajemo nešto što bi većina scenarista krila barem do drugog trejda, ako ne i duže, i to ne samo zato da bi kupili vreme, već da ne bi brzali. Ali Eron je do savršenstva doveo tehniku izlomljenog pripovedanja, gde nas neprestano vodi napred, nazad, napred-nazad, i to ne samo po nekoliko dana, već i po nekoliko decenija, tako da je dinamika savršena, sve je to tako tečno isripovedano da priča ni u jednom momentu ne štuca, niti postaje konfuzna.

Dešijel je FBI agent, njegova majka Đina, sa kojom već godinama nije u kontaktu, je aktivistkinja pokreta za prava Indijanaca, a Linkoln Red Krou, za kog Dešijel počinje da

radi (a koga u stvari progoni), je njen bivši ljubavnik i saborac, a sada vlasnik kazina Krejzi Hors i na prvi pogled sve ono protiv čega se ona bori. Kažem, na prvi pogled, jer u „Scalpedu“ stvari nisu tako jednostavne, događaji i karakteri se posmatraju iz različitih uglova u različitim trenucima i brzo shvatamo da za svakog od tih i najnegativnijih likova gajimo simpatije, kao što isto tako i pozitivci, ako tako nešto u ovom stripu uopšte postoji, imaju svoje mane.

„Scalped“ nije strip koji nas vuče za nos. Počinje ubistvom (samo jedan od brojnih podzapleta), ali za razliku od većine krimi priča, a „Scalped“ svakako, između ostalog, možemo svrstati u taj žanr, ne krije od nas ubicu do samog kraja, već nam ga otkriva neočekivano brzo. U „Scalpedu“ nije poenta u tome ko, već zašto. A to „zašto“ traži strane i strane stripa i teško da se može objasniti u nekoliko rečenica.

Eron gradi strip kao HBO seriju. Često skreće sa glavne teme, ako ona uopšte i postoji kao takva, i posvećuje pažnju likovima, razrađujući do najsitnijih detalja svakog gotovo pa sporednog lika, ponovo: ako u „Scalpedu“ tako nešto uopšte postoji. To je mozaik koji smo prinuđeni (o, slatkih muka) da iščitavamo iznova i iznova kako bismo shvatili ko je sve i na koji način sa kim u vezi.

Da život Dešijela Bed Horsa bude još komplikovaniji, on ne samo što se našao u lavljoj jazbini, već se upušta u vezu sa čerkom Red Kroua, Kerol Elroj koja je autodestruktivnost na nogama i koja će ga povesti još ponekim mračnim putem, što je poslednje što mu u tom trenutku treba, ali i njegova neminovnost.

Svako ko je iole upoznat sa krimi prozom prepoznaće u imenima i prezimenima likova omaže nekim od najvećih autora toga žanra: Dešijel (Hemet), (Džejms) Elroj, a Eron kao svoje najveće uzore navodi pomenutog Elroja i Kormaka („Nema zemlje za starce“) Makartija, čiji su uticaji jasni, ali ga ne sprečavaju da razvije svoj prepoznatljivi stil.

Pored Erona, svakako, ne bi trebalo zaboraviti čoveka koji je odgovoran za vizuelni deo stripa, a to je R. M. Gera (Rajko Milošević Gera) koji je u „Scalpedu“ ugradio mračni stil, prepun senki, neobičnog kadriranja i adekvatno se uklopio sa Eronovom iscepanom naracijom. Pored Gere, tu su i drugi crtači koji su solidni, ali u poređenju sa Gerom deluju kao početnici. Sve vreme dok je „Scalped“ izlazio, fanovi stripa bojali su se da ga ne otkazu pre vremena, što se na svu sreću nije desilo i autor je nedavno saopštio da će šezdeseta epizoda biti i poslednja. I koliko god nam u srcu bilo teško što se ovakvo remek-delo okončava, uvek je bolje kad kraj dođe onda kad mu je vreme, a ništa nas ne sprečava da se u taj svet iznova i iznova vraćamo. To je naša neminovnost.

Piše: Marko Stojanović

Stripovanje (29)

Istine i konsekvence

«Rhett Butler: Frankly, my dear, I don't give a damn.
Gone with the wind, Sidney Howard!»

Postoji šablon za pisanje biografskih tekstova, smernice koje su precizne i razumljive. Dovoljno bi bilo slediti ih, pa da se čovek u tekstu ne izgubi, dovoljno je bilo pridržavati ih se pa da se posao obavi brzo i bezbolno... A to je za izradu teksta o ljudima koje znaš i ubrajaš među prijatelje uvek poželjna varijanta. Pisanje o bliskim osobama uvek je, da tako kažemo, pipav posao – autor teksta o osobi koju poznaje otvara se, hteo ne hteo, za napade da je bio, više ili manje, pristrasan samim tim što se takvog nezahvalnog posla uopšte i prihvatilo. Dovoljno je, dakle, držati se oprobane formule, pa da se zadovolji i forma, i privid objektivnosti... Ali mi đavo ovog puta nije dao mira – na taj se način ne bi zadovoljila istina, a ona je, u slučaju

Dalibora Talajića (za prijatelje Talaja) upravo ona ključna stvar, životni princip, condicio sine qua non za razumevanje onoga što Talaja čini – i što čini Talaju. Ono u šta ne može biti nikakve sumnje jeste činjenica da su Talajina osećanja prema stripu potpuno iskrena – on je, naime, u strip do ušiju zaljubljen. Da nije u strip bez ostataka zaljubljen, zar bi pristao da završi Muzičku akademiju da bi sebi kod roditelja (majka Ljiljana Molnar Talajić, prvakinja Zagrebačke opere, operna diva) kupio pravo da se u slobodno vreme bavi stripom? Zar bi čitavu deceniju vodio dvostruki život, tako svojstven strip junacima voljenog američkog superherojskog stripa, preko dana krijući se iza maske pitomog profesora klarineta u Srednjoj muzičkoj

školi, preko noći gomilajući table serijala „Metla“ i „Kapetan Satnik“ za svakako najznačajniji fanzin u dugoj istoriji hrvatskog stripa, Endem, u čijem je uređivanju i tehničkoj pripremi takođe učestvovao? Zar bi neko ko nije u ljubavi sa stripom izdržavao da se redovne (i sad već legendarne) noćne crtačke seanse zagrebačke strip scene svih tih godina pretežno održavaju u njegovom sopstvenom stanu, pa onda ujutru prisutne razvezao kućama i bez sata sna odlazio na svoj redovni posao, u školu – da li bi, kad smo već kod toga, nakon decenije rada i ulaganja sebe na respektabilnom redovnom poslu isti ostavio u korist poslovično neizvesne karijere najamnog crtača stripova? Da li bi se zadovoljavao tek sporednim objavljivanjem stripova i ilustracija u časopisima Modra Lasta, Hrvatski rukopis, Loaded, Klik, Prvi izbor, mrvicama sa bogate trpeze za kojom su mnoge Talajine kolege i prijatelji već godinama s užitokom obovali, i to mahom stranu kuhinju? Najzad, kako bi inače ta Talajina ljubav prema devetoj umetnosti izdržala toliki broj odmahivanja rukom na temu Talajine „pretencioznosti“ i „nepopravljivosti“? Kako bi odolela dugotrajnom etiketiranju da je Talaja svih tih godina za mnoge svoje kolege i prijatelje bio tek, kako Esad Ribić kaže u svom predgovoru Talajićevom strip albumu Za početak... , još jedan pripadnik kluba „večiti potencijal“ ... Kako bi to sve bilo moguće podneti da

Talaja nije prema stripu gajio iskrena osećanja? Jer, lako je biti zaljubljen kad su osećanja uzajamna, recipročna – ali gajiti toliku ljubav koja ti nije uzvraćena, to može samo neko ko je iskreno i sasvim zaljubljen... A kad je strip u pitanju, Talaja je to bio i ostao. Najzad, bila je to, po njegovim rečima, prva ljubav, ona kojoj zaborava nema.

A onda je, posle dugog, dugog posta, u jednom trenutku sve počelo da se menja, i to, kako to za razliku od priča (u slikama i onih drugih) tako retko biva u životu, nabolje. Dalibor Talajić je počeo da dobija prve prilike da proviri na strano tržište, istina na kašičicu, ali mu to nije smetalo da ih sve do jedne iskoristi – moglo bi se čak tvrditi da su te prilike, sem egzistencijalne šanse da unapredi svoj život, za njega bila i duševna hrana, koja je stigla ni trenutak prerano i na koju je svojski navalio... Prvo je za manju američku izdavačku kuću „Desperado Publishing“ uradio nekoliko kratkih priča za antologiju Negative burn sa scenaristima Fabianom Niciezaom, Mikeom Raichtom i Geryjem Reedom, da bi se za istog izdavača sa potonjim od nabrojanih upustio u realizaciju svog prvog dužeg stripa, sage o pošasti zombija u Sjedinjenim Američkim Državama pod nazivom „Deadworld“. Neko ko po svom priznanju nikada nije uradio duži strip od desetak tabli iznenada je s lakoćom postizao desetine tabli visokog kvaliteta – i k tome uspeo da u radu na toj seriji konačno izgradi svoj sopstveni prepoznatljivi crtački stil! Postignuta ekspresivnost pokreta i poza, kao i sklonost jakim kontrastima u tušu, nešto je što i dan danas mahom karakteriše njegov crtež i grafizam, a do njih je stizao postižući rokove i norme koje nikada ranije nije imao pred sobom...

A onda je Talaja (jedva) dočekao priliku da se za francuski „Delcourt“ u saradnji sa koloristom Ivom Svorcinom pozabavi vrhunskim izazovom, stripovskom adaptacijom „Jevandjelja po Mateju“ po scenariju belgijskog scenariste Michel-a Duffrane-a. I opet masa novih izazova – zahtevi koje nameće francusko-belgijski strip dijametralno suprotni onima iz američkog stripa, rad isključivo u olovci, 122 strane Talajinom crtačkom senzibilitetu ne preterano dragih dijaloških scena, sa tek mrvicom dinamike i akcije tako drage njegovom srcu... A „pretenciozni“ se Talaja na kraju usudio prihvatiti i pisanja sopstvenog scenarija, te na visokom nivou napisao više od pola albuma (iako nije potpisan kao koscenarista) samo zahvaljujući toj svojoj „pretencioznosti“ konačno završivši album – koji bi se drugi crtač na tako nešto usudio sa tradicionalno zahtevnim francuskim izdavačima, koji bi u tome uspeo?! I tek da sasvim zapuši usta svima onima koji su ga etiketirali kao nekog ko od dečka koji obećava nikada neće postati neko ko će to obećanje

i ispuniti, „pretenciozni“ Talaja usudio se ponuditi svoje usluge najvećem američkom strip izdavaču, „Marvelu“! Ne samo to – uspeo je svojim demonstriranim kvalitetom i dobiti posao, održati sebe u stalnom radu za pomenutog izdavača već nekoliko godina i stalno napredovati po profilu poslova koji mu se daju na rad! Od „Deadpoola“, preko „Hitman Monkeya“, „Hulka“, „Punishera“, „Luke Cagea“ i „Ghost Ridera“, pa do „Marvelove“ večite zlatne koke, „X-Mena“, sve vreme crtački napredujući, stalno grabeći napred koracima od sedam milja – nije loše za nekog ko je samo par godina pre toga dobio (ne)prolaznu ocenu „nepopravljiv“, zar ne?

Šta se to, desilo? Šta je to trebalo da se dogodi pa da strip Talaji uzvрати ljubav, da krene da vraća nešto (čitaj: sve više i više) od onoga što je u njega tako dugo ulagano? Šta je moglo da iz upotrebe zauvek izbaci etikete „pretencioznog“ i „nepopravljivog“, da Talaji kupi kartu u jednom pravcu iz „kluba vječiti potencijal“? Odgovor je zapanjujuće jednostavan, tim pre što se nalazi u suštini Talajinog bića: trebalo je iskrenosti – ali ovog puta ne usmerene spolja, već unutra... Ne ka stripu – nego ka sebi. Da ozloglašenu pretencioznost pretvori u hvale vrednu ambiciju, da popravi nepopravljivog, bila je potrebna ona surova istina za koju Talaja očigledno užasno dugo nije bio spreman (što ne čudi mnogo kad se uzme u obzir da je ta posebna vrsta istine najteža za ama baš svakog na kugli zemaljskoj) – samokritičnost. Tek kad je Talaja zauzdao svoju pretencioznost samokritikom, tek kad je shvatio gde je i u čemu tako uporno grešio, mogao je uvideti sve svoje greške, pa se, budući da je to uvek prvi korak ka njihovom ispravljanju, i ponadati da će ih ispraviti... Što je, budući da je u pitanju nego ko je, kako njegova biografija tako slikovito pokazuje, navikao da u onom što započne istrajava, dug put koji samog Talaju i sve ljubitelje kvalitetnog stripa koga poslednjih nekoliko godina nesumnjivo proizvodi voditi ka još gomili sve boljih i boljih stripova...

U uvodu za intervju sa Talajom koji sam uradio za 11. broj Strip Pressinga napisao sam da Talaju naprosto morate voleti. Sada znam da sam pogrešio. Nekog ko je toliko iskren ne morate voleti – istinu, najzad svi vole u teoriji, ali retko ko u praksi – ali ga morate iskreno poštovati. Za toliko se, makar, izborio.

Razgovarao: Marko Stojanović

Intervju: Vladimir Krstić Laci

Čak i da mogu, ne bih promenio ništa

Lično poznajem više stotina strip crtača, ali Vladimir Krstić Laci je jedan od svega par ljudi za koje znam da mogu da nacrtaju bilo šta, bilo kad, bilo čime – što je više nego dovoljan razlog pokušamo da dobijemo uvid u to kako ovaj crtački maestro s Nišave razmišlja...

Kako je Vladimir Krstić postao Laci?

Kako si stekao taj nadimak po kome si i danas poznat?

Nadimak sam dobio po dva osnova... Za prvi osnov sam sam "kriv": skraćivao sam ime Vladica (tako su mi tepali) i to je zvučalo kao ACI, no nije bilo glasa L koji su mi otac i stric dodelili inspirisani prasatom koje su zvali Laci – to je drugi osnov. Ni dan danas ne znam zašto su ga tako zvali, no to prase nije pojedeno iz jednostavnog razloga – raznela ga je bomba prilikom bombardovanja Niša u vreme II svetskog rata. Naravno, u to vreme su ova dva brata bili dečaci, koji su bili složni i srećni... Sve dok se nisu oženili. No, i pored toga krv je krv, pa sam jedan od najboljih svedoka njihovih srećnih trenutaka, koje su jako često delili i sa mnom, i uvek su me zvali Laci. Da se zovem Vladimir Krstić saznao sam od učiteljice prilikom prozivke pri polasku u prvi razred – žena se uplašila gde je to dete jer se niko ne odaziva na to ime, a brojno stanje je u redu! Kad sam joj lepo objasnio da ja nisam Vladimir Krstić već Laci, bilo joj bolje, pa je prvi čas mogao da počne. Prvo što sam naučio na tom času bilo je moje ime

i prezime... Rado se toga sećam i rado o tome govorim.

Završio si srednju umetničku školu „Dorđe Krstić“ u Nišu. Jesi li već pri njenom upisu, na kraju osnovne škole, sa sigurnošću znao da će crtanje i slikanje biti tvoj životni poziv?

Dvoumio sam se između medicine i umetnosti... Treba da "zahvalim" svom nastavniku hemije za svoj sadašnji poziv. Njegova jedna rečenica je "odredila" moj životni put... Naime, bili smo pitani na kraju osnovnog školovanja šta su nam želje i kada sam od njega čuo da za medicinu treba znanje hemije tako veliko kao što su vrata učionice (visina učionice je bila blizu 5 metara, vrata bar 3), ja sam, normalno, odustao (Smeh)!

Interesantan i bitan detalj, kojeg se jako dobro sećam, jeste reakcija nastavnika likovnog na jedan moj rad... Po prvi put sam sa svojih desetak godina nacrtao nešto po svome (bez njegovih sugestija) i to je bio pravi pravcati stripski crtež. Naravno, prozvao me je plagijatorom i dao mi savet da to nipošto više ne radim, što me je teško

uvredilo jer je rad bio u potpunosti originalan. Nakon toga nikada više nisam bio redovan na njegovim časovima niti sam ga uvažavao kao pedagoga... Moja narav ima oduvek drugu stranu medalje, pa sam bio problematičan i u toj umetničkoj školi... Više puta je razmatrano moje izbacivanje iz škole zbog "vladanja", a mene je zapravo tresao testosteron, pa sam zbog viška tog hormona bio problematičan svuda, a ne samo u školi. Sve što sam naučio-saznao, ovladao bilo je produkt moje želje, mog interesovanja i zalaganja mimo standardnih metoda školovanja.

Na kraju Umetničke škole si polagao prijemni za Likovnu akademiju, kako mi se čini, ali Akademiju nisi upisao. Zašto?

Nisam polagao prijemni za Fakultet likovnih umetnosti po završetku Umetničke škole... Tok događaja je zapravo sledeći: u to vreme je moglo da se polaže prijemni za Fakultet likovnih umetnosti i pre završetka umetničke škole, sa tom razlikom što si obavezan da polažeš i takozvane diferencijalne ispite (iz razreda koje nisi završio) pored standardnog prijemnog. Nije mi bio problem polaganje u struci, problem su bili diferencijalni ispiti (za dve školske godine) koje nisam ni pripremio. Ne mogu nikog da krivim, osim sebe. Nakon diplomiranja na umetničkoj školi tok stvari je krenuo u drugom pravcu...

Ako sam dobro shvatio, u stripu si se obreo gotovo slučajno, zar ne? Kako se to desilo?

..I idemo najzad na strip. Nisam pobornik slučajnosti, to je za mene niz okolnosti koji prozilazi iz tvojih i tuđih delovanja. Ni u jednom trenutku nisam bio van struke, počev od mog angažmana na mestu tehničkog urednika u "Zbivanjima" u vreme srednjeg školovanja, zatim sam i u tadašnjoj JNA držao olovku umesto puške, pa je

usledilo zaposlenje na Institutu zaštite na radu "Edvard Kardelj" u centru za izdavačku delatnost, zatim "Gradina"... Negde u samom početku osamdesetih niz okolnosti, koji je proizšao iz mog rada na ilustracijama spojio je dvojicu prezimenjaka koji su funkcionisali kao jedan – i napravili "Bilija Vanderera"... A o tom stripu više znate od mene.

Moglo bi se reći da je taj period u kome si sa Miodragom Krstićem Profketom ušao u strip bio neki zlatni period niškog stripa, zar ne? Da li bi mogao, zarad mlađe publike, da se prisetiš koji su to niški strip crtači bili u to vreme aktivni? Čini mi se da je osamdesetih u Nišu bilo i strip magazina (Gusar), izložbi (Art 9)...

Prisetio bih se ja, no imam osobina da primim neke informacije koje uopšte ne izmemorišem. Naravno da su mi poznati ljudi, al' sada da me ubiješ ne mogu da nabrojim sve njih – to ne znači da ću mlađu publiku uskratiti za neke detalja iz tog vremena...

Ne znam kako, ali jedan broj ljudi je dobro poznavao moje stvaralaštvo a da ih ja nisam ni poznavao (mada je izgleda i danas tako). Jedan od njih je Dragoš Jovanović Fera i on je spojio dvojicu Krstića, a nakon mnogo vremena je posredovao i u našem upoznavanju, Marko. Što se tiče niške strip scene u ono vreme, iskreno, nisam je ni osećao niti mnogo znao o njoj. I danas poznajem sve te ljude, povremeno nas spoje zajednički interesi ili se "sudarimo" u prolazu, pa sa nostalgijom konstatujemo to vreme. To vreme je meni bilo ispunjeno iskrenim entuzijazmom i sa puno rada i obaveza, a znao sam da idem i na pecanje... Živeo sam i stvarao sa puno svojih nemira – uostalom, to su moje rane dvadesete... Neću o tome, postajem nostalgičan, idemo na strip. Elem, kako ti znaš da kažeš (smeh), sa Profketom smo stvarali, kao što se ovde kaže, "u jednu dušu", u jednom dahu, sa dvostrukim entuzijazmom. To se ne da prepričati... Stvarali smo "Bilija" u "hodu", Profke ili napiše scenario, ili ne napiše, ili donese story board ili ne donese – pa ga nparavi na licu mesta – ili kada nema ništa od toga, onda i rečima i gestovima napravi usmeni scenario sa stori bordom... Tu, na licu mesta, odmah je nikla kompozicija table, kadrovi rešeni, crta se i tušira "taze" misao... Znoj i obostrano oduševljenje postignutim – znate kada će to da nam se se ponovi? Nikada više. To je spoj mladosti, entuzijazma, talenta, poverenja, prijateljstva na kub... To je iskreno koautorsko stvaralaštvo, zato "Bili Vanderer" i danas pleni. Da, izložba ART 9... Koliko mi je draga, toliko želim da se ne sećam nekih "detalja". Da nisi pomenuo "Gusar", ne bih ga se setio kao ni mase izdanja samo zato što ja nikada, pa ni sada, ne pratim kako treba strip scenu. Jedva da sam i čitao stripove... Ja sam ih gledao, analizirao crtež, naraciju – mene je interesovalo delo, ne razonoda. Zato i ne znam imena mnogih autora, ali su njihova dela kod mene ostavila trajni pečat.

Složićemo se da je tvoja omiljena aktivnost u slobodno vreme, koga danas nemaš, pecanje. Šta je to što nalaziš u pecanju, a čega nema u ni jednoj drugoj vrsti razonode?

(Smeh!) Nemoj da mi staješ na muku, ide mi se na vodu na oči ne vidim... To me nikada neće napustiti – obožavam prirodu, poštujem njene zakonitosti, pokušavam da je tumačim... Učim od nje. Jedva da imam neke fotografije iz ribolova, ali nosim žive slike koje ne blede. One se mogu nacrtati, ispričati, napisati... Šta nalaziš u pecanju (Smeh)? Šteta što Hemingvej nije živ, da ga obojica pitamo – ko poznaje njegov neobuzdani, smeo duh, zna odgovor na tvoje pitanje.

Radio si na nekim od najpoznatijih domaćih serijala prošlog veka, "Ninđi" i "Velikom Bleku", ali si odbio da radiš na još jednom ponuđenom domaćem strip hitu, "Lunu kralju ponoći" i nakon toga napustio devetu umetnost. Zašto?

Prošlog veka! Kao da je bilo juče... "YU strip", "Dečje novine", "Dnevnik" – da, bilo je to u "kratkom" vremenskom periodu (moje rane dvadesete), bilo je kul... "Ninđu" sam odradio sa Profketom, Fera je "kumovao" "Bleku" – zatim ostavljam strip iz dva razloga.

Za mnogo šta mogu da krivim sebe, ali za ovo postoje dva krivca... Još tada je počela "kriza" u zemlji, prvo je stradala kultura, supkultura, privreda – za ovo možemo da zahvalimo neoimperijalizmu ali i domaćim faktorma... Konkretno, uredniku koji mi je i ponudio posao na "Lunu". Pošto ima iste inicijale sa prethodnim urednikom, inače gospodinom sa kojim je bilo zadovoljstvo sarađivati, neću ih navoditi da ne bi došlo do zabune. No, zbog ucenjivačkog postupka takvog "uvaženog" urednika, ja sam zauvek ostavio crtački posao u "Dnevniku". Od tada nikako da se sretnemo. Jednostavno – ucena kod mene nikada ne prolazi nekažnjeno, makar i na moju štetu. Da, to sam ja, i ne stidim se toga.

Možeš li za čitaoce Pressinga da ispričaš kako si se nakon dvadeset godina vratio stripu, i zašto?

Sigurno da tih dvadeset i kusur godina nisam bio u hibernaciji. Za to vreme bolje sam živeo od grafičkog dizajna i ilustracije nego sada od stripa. No sa produbljenjem krize gasi se intelektualna klijentela, a pojavljuju se nepismeni i likovno nepismeni klijenti, a sa njima i njima slična neloyalna

konkurencija. Ipak, hvala im – pomogli su mi da ubrzam povratak stripu kome opet kumuje Fera... I na scenu stupam sa tobom kao scenaristom – naš strip „Cross to Bear“ ostaje neobjavljen, ali mi otvara vrata francuskog stripa...

Crtači si popularnog serijala „Sherlock Holmes“, kao i serijala „Celeste noire“ and „Sword“ sa scenaristom Silvanom Kordurijeom. Takođe si, tim povodom, gostovao na najvećem festivalu stripa u Evropi, francuskom „Angulemu“. Imao si prilike da i izdaleka i izbliza vidiš francusku industriju – kakvi su utisci?

„Holmes“ je započeo kao diptih i tako je trebalo i da završi, no, zahvaljujući velikom interesovanju publike postaje kulturni strip. „Sword“... Prvi tom je „taze“ na tržištu i sve u vezi s njim je potpuno neizvesno. Videćemo, ali po mojoj proceni „Sword“ neće biti zlatna sredina kao „Holmes“. Lično, očekujem samo krajnosti sa „Sword-om“, kao što je bilo sa „Celeste noir“. Rado bih ga opet crtao, ali nema ništa od toga. „Angulemu“ – nosim lepe uspomene i divna poznanstva,

Francuzi su me osvojili duhom, kulturom... Nisam ni očekivao da ću toliko toga saznati tamo, a što mi jako koristi za realno sagledavanje funkcionisanja te industrije. Da, jeste – to je industrija, sa svim onim što nosi sa sobom, i to sa usavršenim mehanizmom u kome su autori ulje za podmaz. Zvučim okrutno? Ne, samo gledam istini u oči!

Koje su razlike a koje sličnosti strip izdavaštva u Francuskoj sa strip izdavaštvom u Srbiji?

Ne vidim ni razlike, ni sličnosti... Srpski strip je tamo, ovde je italijanski.

Grešim li ako kažem da je „Sherlock Holmes“ postao serijal u kome porodica Krstić igra veliku ulogu? (Pri tom mislim na pojavu tvog oca, tvoje ćerke pa i samog tebe u stripu, u vidu likova?)

Grešiš li? Pa ti si počeo prvi! (Smeh) Ko je tražio da crtam Lacija kao glavnog lika u „Cross to Bear-u“, a? Samo ga malo podšišaj i to je pukovnik Demiens u „Holmes-u“... Nije ništa novo da autori koriste sopstveni

lik. Deo čitalaca to ne prepozna iz dva razloga: prvi je što ne poznaju autora, a drugi je zbog autorove interpretacije sopstvenog lika – svi imamo predstavu o sebi, a sebe najmanje poznajemo. Praksa je, inače, da se izrada karaktera bazira na glumcima, no moje iskustvo potvrđuje da su karakteri preuzeti od osoba koje poznaješ daleko zahvalniji. Ilustracije radi: princeza Eleonar iz „Celeste Noir“ – za karakter je tražena lepota aristokratske puti... Nacrtao sam gomilu glumica i još nismo došli do lika. Silvan je iscrpeo reference, pa je umesto foto priloga dao opis. Citiram Silvaina: „Treba nam kristalna lepota“. Tu kristalnu lepotu sam imao upravo kraj sebe i portret moje ćerke Anite sam pozajmio za karakter princeze Eleonar. Za Holmsa je bilo slično... Bilo je više foto-referenci, ali bez željenog rezultata. Za mene je Holms jedino i samo jedino Džeremi Bret, ali ne smeš da ga primeniš. I setim se, pa Bane (moj otac) i on su slični, a opet različiti... Poslao sam karakter i dobio odgovor: kreći, to je to.

Hajde da potvrdimo (ili opovrgnemo legendu) – da li je istina da u crtanju ne koristiš lenjir za prave linije, da tuširaš grube postavke olovke i da svaku liniju u tušu izvlačiš isključivo četkicom?

Tačno je da mi lenjir nije potreban i da tuširam isključivo četkom. Poznato je da se iz ramena izvlače ravne linije, ali nije toliko poznato da je „tehnika disanja“ od istog značaja. Što se olovke tiče, na mojim crtačkim posvetama su se mnogi uverili da direktno tuširam rudimentalnu olovku... Između ostalih i Silvain (u Makarskoj). Samo par ljudi zna da sam „Bleka“ tuširao bez ikakve olovke!

Imaš li neki savet za nekog ko tek ulazi u svet stripa i želi da se jednog dana nađe u poziciji da crta za strane izdavače?

Iznad svega, neophodno je ovladati tačnim crtežom i to se ne postiže tako brzo kako bi mladost htela. Ovo je uslov nad uslovima, bez toga nema ni vinjete, a kamo li stripa. Ilustracije radi napraviću poređenje sa vožnjom automobila. Zamislite da su nožne upravljačke komande (kvačilo, gas, kočnica) tačan crtež. Ako nisi u potpunosti ovladao tačnim crtežom, to je isto kao da gledaš u nožne komande dok voziš auto... Zaključite sami. Kada su izdavači u pitanju, tu ništa ne garantujem... Ni za sebe.

U ovom razgovoru sam nakratko bio u vremeplovu, ali i kada bi to bilo moguće, ništa ne bih menjao u svojoj prošlosti. Hvala ti za vožnju.

Piše: Dejan Dabić

Multimedijски superheroji (32): Konan Varvarin

Varvarin iz Simerije

Prošla godina je nesumnjivo bila godina revitalizacije multimedijalne slave Konana Varvarina ili Konana Simerijanca; s jedne strane, u svetu je napravljen rimejk filma koji je pre tridesetak godina proslavio „Herkula elektronske epohe“, Arnolda Švarcenegera, a s druge – agilni strip izdavač iz naše zemlje Darkwood otpočeo je seriju strip albuma koja je ovoga leta došla do svog četvrtog nastavka. Ideja ovog izdavača bila je objedinjavanje svih Konanovih klasičnih avantura objavljivanih u Marvel Comicsu, a za fanove predstavljanje serijala Conan the Barbarian (1970) i Savage Sword of Conan (1974). Konanov lik stvorio je pre osamdeset godina američki pisac Robert Ervin Hauard u pulp seriji objavljujanoj u časopisu Weird Tales. Na osnovu Hauradovih priča Marvel je pokrenuo serijal po scenariju Roja Tomasa sa Barijem Vindzorom Smitom kao crtačem, da bi crtež kasnije preuzeo Džon Bjusima. Od 2003. godine u Dark Horse počinje novi serijal po scenariju Kurta Bjusieka sa crtačem Kerijem Nordom.

Iako su Konanovoj planetarnoj popularnosti

najviše doprinele stripovske i filmske ekranizacije – u igranom i animiranom filmu, neki teoretičari žanra skloni su da tvrde da su Hauard i Konan rodonačelnici fentazi žanra, odnosno podžanra mača i magije. Bilo kako bilo, možda je na percepciju Konanovog lika presudno uticala već pominjana filmska verzija iz 1982. godine u režiji Džona Milijusa kojoj je ovaj klasik Novog Holivuda dodao novi kontekst (ničeovski moto na početku filma i scena Konanovog preživljavanja dve su karakteristične ilustracije za potvrdu prethodno iznete teze); arhetipskog Konanovog neprijatelja koji mu je ubio roditelje, Tulu Duma, tumačio je Džejs Erl Džons. Nakon ovog filma, dve godine kasnije, usledio je nastavak Konan Uništitelj, takođe sa Švarcenegerom, ovoga puta u režiji Ričarda Flajšera. Vrlo je popularna bila i televizijska animirana serija devedesetih koja je bila sinhronizovana na srpski jezik, a među mladima su popularne video igrice sa modifikacijama Konanovog lika. I tako, sve do nove bioskopske verzije Markusa Nispela,

ovoga puta sa Džejsonom Momoom u naslovnoj ulozi koja je bila spektakularna i raskošno producirana, ali nije ispunila očekivanja nekih Konanovih fanova, da ne govorimo o armiji filmofila koji Milijusov film smatraju kulturnim.

Bilo kako bilo, onima koji ne žele da skrnave Konanov lik u novim filmskim ekranizacijama preostaje da čitaju stripove – ranijim izdanjima Stripoteke, Marketprinta i Belog puta, pridružio se već pomenuti Darkwood, najpre prošlogodišnjim Divljim mačem Simerije, a zatim i ovogodišnjom Pesmom Crvene Sonje i drugim pričama...

U čemu je tajna Konanove dugovečnosti u raznim medijima i zašto je on uspeo da postane popkulturna ikona, pitanja su na koja se odgovor može dati u pokušaju odgonetanja njegove karakterizacije – on nikada ne gubi nadu, oslanja se na svoj instinkt i snagu, ceni prijatelje i kažnjava neprijatelje. On opstaje u svetu u kojem vladaju talionski principi i surovi zakon jačeg, u svetu u kojem su mnoga prirodna i natprirodna bića zaogrnuta plaštom prividne zakonitosti i poštenja. Tako je košmar nesrećnog Roberta E. Haurada opisao pun krug – najpre je bio inspiracija za hiperborijansko doba i misterioznu Konanovu otadžbinu Simeriju koju su pohodili ekspazionisti u potrazi za čelikom, uništavajući sve pred sobom - da bismo danas čitajući i gledajući te avanture u stripu i na filmu, zapravo shvatili da se pulp literatura iz doba velike krize hiperprodukcije tridesetih poigrala sa našom stvarnošću u doba svetske ekonomske krize i da se umesto toponima Simerija može staviti i neki drugi - Irak, Libija ili Iran, dok čelik bez problema možemo zameniti naftom.

Piše: Zoran Janković

Uspon mračnog viteza

Režija: Christopher Nolan

Uloge: Christian Bale, Tom Hardy, Anne Hathaway

Dobar deo priča o ovom ostvarenju počinjao je i još zadugo počinjaće podsećanjem na masakr tokom pretpremijere, ali moguće je prikaz otpočeti i pominjanjem Slavoj Žižeka koji je za potrebe bečkog delimičnog imenjaka vašeg i našeg Pressinga sročio ideološko-značejsku vivisekciju najnovijeg proizvoda u okviru ove nezaustavljive franšize. Žižek u tekstu na stranicama narečenog lista Die Presse izražava zabrinutost da ovo ostvarenje ima potencijal da diskredituje pokret „Okupiraj Volstrit“.

I u pravu je gospodin Žižek – Nolan na primeru ovog filma daje dosta povoda i za takva ideološka iščitavanja ove superherojske avanture. Ne greši Žižek ni kada primećuje da je u srži ove priče „arhetipska Dikensova (Dikens se u formni citata i javlja u samom filmu) predstava o dobrom kapitalisti koji finansira otvaranje sirotišta za razliku od lošeg pohlepnog kapitaliste koji to ne čini“; osim toga Wayneu/Batmanu dopada zadatak da Gotham City spase od ofanzive razurlane bande amnestiranih zločinaca i gnevne sirotinje. Bane, predvodnik ove neporecivo ideološki jasno i glasno intonirane revolucije jeste unakaženi predvodnik, kako će Žižek primetiti „brutalnih kreatura bez ikakvog poštovanja prema ljudskom životu“.

Dakle, nema spora sa Žižekovim ocenama izrečenim u tom tekstu, baš kao što su i njegove strepnje prema širim društvenim konsekvencama koje nosi ovo ostvarenje nesumnjivo osnovane. Ipak, ne mora se uvek po žižekovski, jer Uspon mračnog viteza dosta dobro, filmski pismeno i konsekventno deluje i kada mu se pristupi

sa tačke puristički shvaćenog filma, pa još iz potkategorije spektakla, odnosno ciljanog letnjeg blockbustera i nastavljaja niza uspešnih i isplativih ostvarenja u Batman seriji.

Nolanov Uspon mračnog viteza je primer dostojanstvenog i ambicioznog pristupa filmu, delo koje odiše duhom gospodštine koja je prekopotrebna holivudskoj A ligi, a koju ova uglavnom više ni ne zaslužuje. Izlišno je vivisecirati film na planu pakovanja i zanatske izvedbe, budući da se radi o domaćinski izdašno budžetiranom filmu u čiju su izradu bili uključeni sve sami teškaši i prvotigaši. Ukratko rečeno, Uspon mračnog viteza Christophera Nolana stoji kao rečit uzorak zdravog, promišljenog, pa samim tim i delotvornog pristupa blockbuster tematici, istovremeno

predstavljajući dovoljno upadljiv napredak u odnosu na ponuđeno u prethodna dva Nolanova viđenja ove mitologije.

A ovaj film se na planu priče, motiva i dodatnih dramaturških rukavaca odlučno i strogo kreće unutar mitogije izatkane oko lika Brucea Waynea, odnosno Batmana, uz možda i pomalo nepotrebnu ogradu da Nolan istražuje mogućnosti ove postavke isključivo unutar koordinantnog sistema koji čine njegova dva prethodna filma. Stoga je priča ovog dela jednako usmerena i prema misterijama i nasleđenom teretu porodične prošlosti i prema intrigama oko upravljanja i vlašću nad mitskim Gotham Cityjem, uz garnirung novih junaka koji priči daju dodatni zamajac, ali i stvaraju diskretan i na vreme iskrčen prolaz prema nastavku/nastavcima koji nam neumitno slede u doglednoj budućnosti.

Na planu dramaturgije priče Uspon mračnog viteza poseže za zanimljivom inovacijom – Bruce Wayne/Batman je odsutan (što zbog zdravstvenih problema, što zbog utamničenja) iz osnovne narativne priče filma. To otvara prostor i za razigravanja bočnih likova, te ovaj film biva bogatiji za, recimo, sugestivnu upotrebu čistog fizikusa Toma Hardyja (u ulozi Banea) i izvanredno nijansiranu i tempiranu glumu Anne Hathaway u ulozi Catwoman. Ta postavka pomogla, je recimo, i samom Christianu Baleu koji ovde pokazuje da je kadar za glumu bez oslanjanja na manirizam i prenaplašenu teatralnost.

Sve pomenuto, skupa sa nekolicinom istinski majstorskih, upečatljivih i silovitih prizora, ovo ostvarenje dovodi do krajnje povoljnog utiska po viđenju mnogih, te se može reći da ovaj film ima moć da predstavlja sasvim upotrebljiv zajednički imenitelj za zaljubljenike u superherojski film (ukoliko Batmana i nominalno prihvatimo kao superheroja) i ovaj stripovsko-filmski serijal i one koji će u ovom ostvarenju pre svega videti film blockbusterske provinijencije u nešto šire sagledanom kontekstu. Istini za volju, pripadnici drugopomenute grupacije i dalje čežnjivo iščekuju povratak Christophera Nolana (zapravo, braće Nolan) na teritoriju filma dovoljno naliki neprevaziđenom Mementu. Ali o tome možemo i nekom drugom prilikom. Na darove poput tog, sumnje nema, vredi strpljivo čekati.

Piše: Dejan Stojilković

Prometheus (2012.)

Kradljivci vatre

Režija: Ridley Scott

Uloge: Noomi Rapace, Michael Fassbender,
Guy Pearce, Charlize Theron

"Prometej" je protutnjao kroz kosmički mrak naših i inostranih bioskopskih dvorana i učinio upravo ono što se od ovog filma i očekivalo – nikog nije ostavio ravnodušnim.

Silne polemike oko filma vode se i sada, dok ovo kucam, jedni su oduševljeni, drugi razočarani, treći neodlučni...

Da li nam je ser Ridley isporučio trajavi derivat "Alien" serijala, ili je osvežio priču kroz ovaj rip-of, spin-of, prikvel, šta god da je već?

Ono u čemu se svi slažu jeste da je film vizuelno raskošan i da u njemu postoje scene koje vas ostavljaju bez daha. Majkl Fazbinder kao android Dejvid je takođe nešto oko čega nema dvojbe, čovek je odigrao tu ulogu perfektno. Ali, hej, ima nas koji smo tog istog Fazbindera gledali još dok je bio mlad i zelen na BBC-ju pa nas njegovo avanzovanje u sjajnog karakternog glumca ne ostavlja zanemele u čudu.

Silna naklapanja o nelogičnostima i nedostatkutku motivacije kod junaka su dobro preterana, naročito ako imamo u vidu da od istih stvari pati i originalni "Alien" iz 1979, ali on je već postavljen na pijedestal kao jedan od najboljih SF (pa čak i horor) filmova svih vremena, te bi čakanje po njemu bilo isto što i diranje u zenicu oka našeg samoupravljačkog sistema. Oni koji danas zameraju "Prometeju" silne nelogičnosti i nedorečenosti jednostavno ne vide iste te stvari kod "Aliena". Recimo, kako je to živujka čija je "mama" Nomi Rapas za samo par sati izrasla u džinovskog oktopoda? Ali to se desilo i sa malim tuđincem u "Alienu" i nikom ništa nije smetalo.

Ja lično sam veliki fan Kameronovog nastavka, kao i četvrtog dela koji je napisao tada ne tako poznati Džo Vedon, čovek koji nam je ovog leta isporučio superherojsko remek-delo pod naslovom "Osvetnici". Sad, nije se Žan Pjer Žene toliko sapleo u svojim prvim koracima u Holivudu koliko je taj film bio na momente

prefinjen i inteligentan za prosečnog američkog žderača kokica, ali ser Ridley je to znao – i eto vam "Prometeja". Filma koji će se dopasti onim manje i onim više zahtevnim gledaocima, dok će ga oni što broje šrafove na pokretnim vratima svemirskog broda jednostavno mrzeti. I postavljati hiljadu besmislenih pitanja:

A zašto je ovo ovako? A šta je bilo sa onim junakom što ga ima u početku, a posle ga zgazi traktor? A što su oni uopšte dolazili ovde? A zbog čega nisu skrenuli levo kod Albukerkija? A gde se dela flašica sa kečapom što se vidi u trećem kadru na dve sekunde? A da li ste primetili kako je kosa androida Dejvida u početnim scenama za 12% svetlija nego u završnim? Da li je to zato što je koristio drugačiju vrstu farbe za kosu? Ali to je nemoguće. Nigde u filmu ne vidimo farbu...

Postoji samo jedan odgovor na svako od ovih pitanja i on glasi: ne postoji savršen film.

Sve i da je hteo, stari dobri Ridley nije mogao da odgovori na sva moguća pitanja. Da podsetim, mnoge stvari ostale su nejasne i neodgovorene u "Blejdraneru" (onog ko mi objasni san sa jednorogom u directors cut-u častim gajbom piva) pa to nije zasmetalo da ga godinama kasnije proglašaju ultimativnim remek-delom. Ne znači da će se to isto desiti i "Prometeju", ali taj film svakako nije toliko loš koliko bi neki želeli da bude.

Osnovni problem ovog filma leži u jednoj prostoj činjenici – njegov scenarista je nesrećni Dejmon Lindelof. Tako je, to je onaj baja što nas je šest sezona "Losta" vukao za nos da bi nam na kraju prodao parčence magle utopljeno u patetične klišeje. Pa samim tim, postavljati njemu pitanja tipa koji će đavo ekspedicija na planeti koja je samo neka bedna vojna ispostava ili zašto se naučnici ponašaju kao idioti ili aman, Dejmon, kakav je smisao cele priče, da li si ti normalan čoveče? prilično je jalova stvar.

Pisanje scenarija u kome se postavi mnogo pitanja, a ne odgovori na nijedno specijalnost je ovog scenariste.

Tu dolazimo do drugog problema. A to su prevelika očekivanja. Hajp, koji je pratio ovaj film još od trenutka kad je počelo da se šuška kako ser Ridley snima prikvel "Aliena", bio je prosto neverovatan. A kad je krenula marketinška kampanja i kada se pojavio zaista izvanredno skockan trejler, svima je bilo jasno da Skot mora da napravi opako dobar film kako bi opravdao očekivanja. Umesto toga, dobili smo solidan SF film, čak natprosečan u odnosu na ostale naučno-fantastične filmove koji se u Holivudu snimaju poslednjih deset godina i naravno da su se razočarali svi oni koji su očekivali još jedan kamen međaš u istoriji kinematografije. A šta je sa ostalima? Šta je, recimo, sa nekim novim generacijama koje uopšte nisu gledale "Aliena" i "Bladerunnera"? E, pa njima se film dopao.

Preko 200 miliona dolara koje je "Prometej" uzeo u prvih mesec dana prikazivanja govori tome u prilog.

A to je, izgleda, jedino što se računa.

Piše: Đorđe Bajić

Čudesni Spajdermen

The Amazing Spider-Man

Režija: Marc Webb

Uloge: Andrew Garfield, Emma Stone, Rhys Ifans, Denis Leary

Superherojski filmovi su neminovnost i nezaobilazni deo svake bioskopske sezone. Holivud neumorno štancuje nove naslove zasnovane na popularnim stripovima Marvela i DC Comicsa. Samo u poslednje dve godine smo bili u prilici da pogledamo filmove kao što su The Green Hornet, Tor, X-Men: First class, Green Lantern, Captain America, Osvetnici... Ako listu proširimo na prethodne tri decenije, broj superherojskih filmova je zaista impresivan... Istina, bilo je među filmovima zasnovanim na stripovima istinski vrednih dela, pravih dragulja, ali se uglavnom sve svodilo na skupu konfekciju namenjenu najširoj publici.

Veliko superherojsko trojstvo sačinjavaju Supermen, Betmen i Spajdermen. Supermen je na velikom platu do sada oživljavao nekoliko puta: Richard Donner je 1978. godine snimio veliki hit sa Christopher Reeveom u naslovnoj ulozi. Usledila su tri nastavka, svaki manje uspešan od prethodnog, da bi serijal bio restartovan 2006. godine filmom Briana Singera Povratak Supermena, koji nije zaradio dovoljno novca, tako da je nastavak izostao (sledeće godine biće prikazan Čovek od čelika Zacka Snydera u kome Supermena/Klarka Kenta glumi Henry Cavill). Butronov Betman (1989) je odlično prošao kod kritike i publike, pa je reditelj nekoliko godina kasnije snimio i Povratak Betmena (1992); serijal je tada preuzeo Joel Schumacher, ali njegova dva filma se po kvalitetu nisu mogla meriti sa Burtonovim. Christopher Nolan je svojom trilogijom o Betmenu (2005, 2008, 2012) vratio popularnost ovom najljudskijem od svih superheroja (tehnički, Betmen nije superheroj pošto nema posebne moći).

Što se Spajdermena tiče, on je najduže čekao na filmsku adaptaciju. Sam Raimi dobio je priliku da režira tri popularna filma o čoveku pauku (2002, 2004, 2007), a dugo se govorilo da će potpisati i četvrti. Ipak, to se

nije dogodilo. Umesto da snime Spajdermena 4, Columbia i Marvel su odlučili da je pametnije da serijal počnu iz početka (ono što bi Amerikaci zvali reboot). Tako je nastao Čudesni Spajdermen, u kome je kostim od Tobeya Maguirea preuzeo malo poznati Andrew Garfield (Imaginarijum doktora Parnasusa, Društvena mreža). Zanimljivo, između poslednjeg Raimijevog filma i novog početka prošlo je samo pet godina, što ukazuje na to da se holivudska mašinerija za reciklažu sve više zahuktava.

Novi Spajdermen je zahtevao svež pristup, nešto što bi ga razlikovalo od prve trilogije. Ipak, producenti nisu želeli da previše odstupaju od unosne Raimijeve formule. Ljubavna priča je i dalje ostala u prvom planu, samo što je ovoga puta promenjena devojka. Umesto crvenokose Mary Jane Watson (Kirsten Dunst), u Čudesnom Spajdermenu devojka Petera Parkera je plavokosa Gwen Stacy (Emma Stone). Mary Jane i Gwen su likovi dobro poznati čitaocima stripova o Spajdermenu, još uvek traje rasprava o tome koja je od njih dve Parkerova najveća ljubav. Smrt Gwen Stacy u junu 1973. godine, predstavlja prelomnu tačku u serijalu ali i superherojskom stripu uopšte. Njena pogibija je šokirala fanove koji su navikli da dobro uvek trijumfuje

nad zlom. Odluka da Gwen, a ne Mary Jane, postane fokus novog serijala ukazuje da su scenaristi najnovijeg Spajdermena dobili zeleno svetlo da u narativ unesu mračnije tonove... Ipak, sa izuzetkom nezaobilazne smrti ujaka Bena (Martin Sheen), prvi deo Čudesnog Spajdermena je slično Raimijevoj trilogiji uglavnom neobavezna zabava za čitavu porodicu. Da li će u nastavcima ton postati ozbiljniji i koja sudbina čeka novu Gwen Stacy, ostaje da se vidi, ali se u Čudesnom Spajdermenu uglavnom igralo na sigurno. Zapravo, najveći reskir je predstavljao angažman reditelja.

Marc Webb je do sada bio poznat po ljubavnoj komediji 500 dana leta. Čudesni Spajdermen predstavlja Webbov prelaz u svet akcije, ali i pokušaj da se u superherojski film prenese nešto od indie tona iz prethodnog ostvarenja. Ovo je posebno primetno u delovima filma koji se odigravaju u srednjoj školi koju pohađaju Parker i Stacy. Usamljenost i neprilagođenost Petera Parkera je istaknuta u prvi plan, dok je Stacy popularna devojka slaba na šmokljane. Garfield i Stone su kao par uverljiviji od Maguirea i Kirsten Dunst, što svakako pomaže da film dobije na ubedljivosti, ali njihov odnos tek treba da se razvije. Što se akcije tiče tu nema krupnijih promena u odnosu na Raimijevu viziju – akrobacijama i vratolomijama nema kraja. Glavni negativac doktor Curt Connors/Gušter (Rhys Ifans) skrojen je po dobro poznatom doktoru Jekyll/gospodinu Hyde šablonu. U svom ljudskom obliku Connorsove namere su (uglavnom) plemenite, ali kada se transformiše u Guštera... nastaje opšta pomenja i eto prilike da Spajdi pokaže šta zna i ume!

Za 2014. godinu je najavljen Čudesni Spajdermen 2, tako da ćemo morati još dosta da sačekamo kako bismo saznali u kom smeru će se serijal razvijati. Prvi deo je podnošljiv uvod, ali suštinski ne donosi ništa novo. U nastavku će biti prilike da se to promeni – ako za to, naravno, bude bilo dovoljno hrabrosti.

Piše: Dejan Dabić

Smrt čoveka na Balkanu

Režija: Miroslav Momčilović

Uloge: Emir Hadžihafizbegović, Radoslav Rale Milenković, Bojan Žirović, Nataša Ninković, Anita Mančić, Ljubomir Bandović, Branislav Trifunović, Milica Mihajlović, Bojan Lazarov, Nikola Đuričko, Aleksandar Đurica, Miloš Samolov, Mirjana Karanović, Nikola Kojó

Odlični scenarista Miroslav Momčilović („Kad porastem biću Kengur“, 2004), za kratko vreme stekao je solidan rediteljski opus od tri filma; ostvarenjima „Sedam i po“ (2006) i „Čekaj me, ja sigurno neću doći“ (2009), pridodao je i letošnju premijeru - „Smrt čoveka na Balkanu“ (film je, pored ostalog, prikazan u jednom od programa festivala u Karlovim Varima, gde je dobio i nagradu za najbolji nezavisni film).

Reč je o jednom od najneobičnijih srpskih dugometražnih igranih filmova, slobodno možemo reći ne samo u istoriji kinematografije ove, nego i prethodnih zemalja, film koji se, pre svega, odlikuje hrabrim rediteljskim postupkom. Insistirajući na „hiperrealističkoj slici okruženja i vremena u kojem živimo“, Momčilović je radnju filma smestio u stan usamljenog i depresivnog kompozitora koji na početku filma izvršava samoubistvo ispred fiksirane veb-kamere, da bi nakon toga u jednom neprekinutom kadru (koji istini za volju ima 7-8 promena i jedno pomeranje od strane lika doktorke koju tumači Milica Mihajlović, ali to ni najmanje nije važno –

da li neko uopšte postavlja pitanje kako je i kada snimatelj Hičkovog „Konopca“ stavljao film u kameru?) kroz ovaj enterijer prodefilovale komšije, službenici pogrebnog zavoda, hitna pomoć, policija... Izvanredna mentalitetska studija napisana u scenariju, sa povremenim ironičnim i satiričnim otklonima, dramaturški je sjajno uklopljena u rediteljski postupak, pa je jedino o čemu je Momčilović kao kompletni autor ovog filma morao da vodi računa bio ritam glumačke igre od kojeg je u mnogo čemu zavisio i konačni uspeh „Smrti čoveka na Balkanu“. Najpre je trebalo napraviti pravilan kasting – noseću ulogu tumači izuzetni bosanskohercegovački glumac Emir Hadžihafizbegović čiji Aca je gotovo sve vreme prisutan u kadru, pokrećući radnju od dramskih do gotovo grotesknih elemenata. U ovakvom rediteljskom postupku, upotpunjenom scenografskim rešenjima koja su morala biti u funkciji opisa sredine i likova, lestvica je podignuta jako visoko, pa nije bilo mesta glumačkim improvizacijama i šmiranju,

gotovo da bi se moglo reći da je svako ko je igrao u ovom filmu, na neki način potvrdio da je više nego ozbiljan glumac. Bez čitajućih proba i ozbiljnih priprema pre snimanja, sa vrhunskom koncentracijom na samom snimanju svih članova ekipe, dakle ne samo glumaca, nego i snimatelja, dekoratera, rediteljevih asistenata i pomoćnika, ovakav kinematografski eksperiment ne bi mogao da bude realizovan, a još manje bi mogao da naiđe na dopadanje publike. A upravo je ono što je najfascinantnije da publika voli ovaj film, što zbog vešto uobličeni i prepoznatljivih likova (ideju za film Momčilović je dobio tragom informacije da je u jednom beogradskom sportskom centru tokom igranja stonog tenisa jedan čovek doživeo srčani udar, a ostali su čekajući hitnu pomoć nastavili da igraju da ne bi izgubili termin – na sličan način na koji Aca i Vesko šahiraju čekajući hitnu pomoć, policiju, pogrebne), što zbog živopisnih replika, što zbog smeha koji izazivaju dvolični karakteri u susretu sa javnošću simbolizovanom u fiksiranoj veb-kameri (policajac kojeg igra Ljuba Bandović transformiše se u nevinašce, a Nada koju tumači Nataša Ninković odlazi da se spremi za televiziju). Film ima furiozan ritam, jer se stvari dešavaju u realnih 80 minuta i gledaoci imaju utisak apsolutne autentičnosti.

Ono što je u ovom filmu opominjuće jeste žigovanje pojave nedostatka empatije, gotovo alarmantno prisutne u našem tranzicijskom društvu (česti primeri nesrećnika u našem okruženju koji su se smrznili ili umrli od nedostatka hrane). Ko misli da je sve to preterivanje, neka se seti kako su prisutni na Brankovom mestu pripremali mobilne telefone da slikaju nesrećnika koji je želeo da skoči, umesto da učine nešto da ga odvrte od te namere. Ali, to je, na žalost, možda početak nekog novog domaćeg filma...

Piše: Pavle Zelić

Zombiji su pobedili. Konačno!

Hodam sad kao zombi

«Okružen mrtvima: The Walking Dead, grafička novela - 2003-... (Image comics)/ TV serija - 2010-... (AMC)»

Pažljivijem konzumentu popularne kulture teško mogu da promaknu određene pravilnosti u ponudi knjiga, filmova, TV serija i stripova, pre svega po pitanju njihove žanrovske i tematske određenosti u pojedinim periodima. Jednostavnije rečeno, i koristeći primere čudovišta i natprirodnih bića koja su u modi određene godine, ti trendovi se mogu vezati za vampire, vanzemaljce, superheroje, čarobnjake, duhove, anđele i demone... Svako od ovih stvorenja je u nekom periodu hit. Obično to počinje serijalom knjiga ili filmova (npr. Sumrak saga, Hari Poter, X-men serijal), a zatim se širi preko serija sa sličnom tematikom, strip adaptacija, kompjuterskih igara... I sve to uz mnogo, mnogo neophodnih zaludenih tinejdžera koji prazne buđelare bespomoćnih roditelja na svakakve sporedne proizvode (od majica i figurica do potpune unutrašnje dekoracije dečje sobe), od kojih se ustvari i najviše zarađuje.

Naravno, svi ovi podžanrovi horora i fantastike (ko)egzistiraju i u periodima kad nisu u centru pažnje, a verni fanovi u kostimima ponosno i dalje pohode konvencije i grupišu se u manje kružoke.

Ipak, jedan monstrum već decenijama nije dobio svoju šansu pod centralnim reflektorom: zombi. Zanimljiva je geneza živih mrtvacu kakve danas znamo i volimo. Od reanimiranih slugu vudu čarobnjaka iz istorije, preko „Belog zombija“ Bele Lugošija iz 1932, do današnjih poluraspadnutih mrtvacu inficiranih virusom besnila. Ključan film i čovek iza njega je naravno „Noć živih mrtvacu“ (1968) Džordža Romera, niskobudžetni klasik koji je redefinisao ceo horor žanr, ali još bitnije, predstavio zombije kao mrtvace koji se samoinicijativno podižu iz grobova, napadaju i jedu ljude, i što je najgore, prenose „zarazu“ na sve koje dodirnu. Ubijaju se samo većom traumom nanetom mozgu, a inače su praktično nezaustavljivi. U poslednjih desetak

godina, dobili smo i zombije koji trče („28 dana kasnije“, 2002), zombije kao kućne ljubimce („Fido“, 2006), najrazličitije zombi životinje, pa čak i zombi striptizete (u originalno naslovljenom „Zombie strippers“ 2008). U svoj toj poplavi, Romerove teturave, beznačajno spore kreature deluju osvežavajuće retro i upravo takvi „hodajući mrtvacu“ su junaci strip serijala koji je zombijima doneo svetsku slavu i sveopštu pažnju kakvu su odavno zasluživali.

Serijal „Okružen mrtvima“ je takođe i redak primer da jedan strip započne opštu pomamu planetarnih razmera na neku temu, i iako je, ruku na srce, tek AMC-ova serija probila tu magičnu granicu ka mejnstrimu i zaista velikoj publici, sve je ipak započelo na šarenim stranicama i u glavi jednog čoveka: Roberta Kirkmana.

Naravno da nije Kirkman jedini zaslužan za revalorizaciju ovog podžanra strave i užasa u svim mogućim medijima. Maks Bruksova knjiga „Svetski rat Z“ (naročito njena ekranizacija sa Bred Pitom u glavnoj ulozi koja se očekuje dogodine), kao i sijaset niskobudžetnih filmova, među koje se ubraja i prvi domaći zombi-horor „Zona mrtvih“, su

izuzetno doprineli svemu ovome. Zombiji su postali toliki deo popularne kulture da kada se u SAD nedavno desilo nekoliko slučajeva kanibalističkog ludila izazvanog novom vrstom droge, mediji, a naročito internet zajednica i društvene mreže, su odmah potencirali asocijaciju na zombije.

No, nazad na Kirkmana i njegov ep o zombijima. Kao i mnogi pre njega, Kirkman bira da smesti svoju priču u američku provinciju, kloneći se (uglavnom) gradova i velikih tema kao što su kako, zašto i odakle zombiji, fokusirajući se umesto toga na likove i u suštini mnogo važnija pitanja: kako preživeti, zašto uopšte živeti, i odakle naći snage i volje da se gura dalje. Potpomognut kompetentnim crtačima, Tonijem Murom (epizode 1-6) i Čarlijem Adlardom (epizode: 7-nadalje) koji smeštaju strip u surovu i sumornu realnost (neuobičajeno za američko tržište, „Okružen mrtvima“ je crno-beli strip), Kirkman je sebe i svoj univerzum učinio originalnim na najteži način, čistim kvalitetom priče i uverljivošću i dopadljivošću likova ali i sa mnogo, mnogo preokreta.

Čovek koji je prava pripovedačka sila, je neposredno pre serijala „Okružen mrtvima“ započeo još jednu izuzetno ambicioznu priču, superherojski strip „Nepobedivi“ („Invincible“, od 2003. do danas), a zatim potpisuje još desetine projekata, od čega zavidan broj predstavljaju potpuno originalni serijali, među kojima treba izdvojiti „The Astounding Wolf-Man“ (sa Džejsonom Hauardom, 2007–2010), Brit (sa Tonijem Murom i drugima). Osim toga, pored mnoštva junaka na kojima je radio u Marvelu, jedan je od glavnih odgovornih za megalomansku metaseriju „Marvel zombies“.

Ipak, upravo je „Okružen mrtvima“ ostao u fokusu publike postižući sve veće tiraže i pažnju daleko izvan striparnica i konvencija. Kao što su to pre njega učinili Pulicerom nagrađeni „Maus“ i „Persepolis“, ili pak

„Nadzirači“, „Sendmen“ i „Povratak Mračnog viteza“ od nešto klasičnijih stripova, „Okružen mrtvima“ je uspeo da se izbori za svoje mesto i na policama ozbiljnih knjižara, dodatno utemeljujući vrednost nove/stare forme – „grafičke novele“, kao relevantnog umetničkog oblika. Naravno, i prodaja je odgovarajuća, pa je tako u julu ove godine objavljeni jubilarni stoti broj oborio rekord za tiraž nezavisnog stripa sa skoro 400 hiljada prodatih primeraka.

To pre svega ima svega veze sa radnjom ovog na prvi pogled ni po čemu posebnog stripa. Pozajmljujući početak od pomenutih „28 dana kasnije“ radnja prati policajca Rik Grajmsa koji se budi iz kome u bolnici u Kentakiju, i otkriva da su bolnicu, pa i ceo njegov rodni grad zaposeli živi mrtvaci. U stvari, širenje „epidemije“ zombija je već završeno, svet (tj. SAD) je pokoren, i Riku preostaje samo da se bori za goli život i neizvesnu budućnost u jednom strašnom, novom svetu preplavljenom „hodačima“. Ne baveći se na početku, pa skoro i nikad kasnije, uzrocima ove pošasti, Kirkman baca svog junaka pravo u vatru. Rik prvo mora da se snađe u ovim neverovatnim okolnostima, zatim pronade ženu i sina, a zatim i povede malu grupu preživelih na neizvestan put ka sigurnosti koju nikada zaista neće pronaći. Ono što čini Kirkmanove priče toliko zanimljivim za čitanje je činjenica da i pored nebrojenih živih mrtvaca koji grizu kroz stranice stripa, „Okružen mrtvima“ u stvari i nije horor strip o zombijima već uvek i pre svega strip o ljudima. Ljudima koji iznova dokazuju latinsku izreku da je „čovek čoveku vuk“. I pored svega, postoji nada, i trenuci mira i spokoja, kada junaci progovaraju i o nekim lepšim stvarima, kada maštaju i planiraju budućnost, da bi već na sledećoj strani usledila neočekivana pretnja sa često katastrofalnim posledicama.

Toliko je šokantnih, neverovatnih preokreta u seriji da je teško izdržati i ne pomenuti baš nijedan u analizi, naročito kada se ima u vidu da su upravo ti preokreti jedan od najjačih Kirkmanovih aduta u održavanju interesovanja. Princip da niko nije bezbedan, da se apsolutno svakom liku može desiti nešto strašno, uključujući i smrt i eventualnu zombifikaciju, je držao sve veće horde čitalaca u nelagodnoj neizvesnosti kakvu će pakost, ili bolje rečeno, gadost scenarista da priredi svojim junacima. Čak je i Rik, čija je nominalno ovo priča, ako već ne može da bude eliminisan, pretrpeo poprilična fizička i skoro nezamislivo okrutna psihička sakaćenja kroz sto i kusur epizoda stripa.

Sve pomenuto važi u velikoj meri i za TV seriju, koja je u maniru karakterističnom za reanimaciju zaglibljenih glumačkih karijera, za kormilo produkcije postavila jednog Frenka Darabonta. Darabont, čovek koji ima laskavu titulu tvorca najomiljenijeg filma svih vremena na referentnom sajtu za umetnost IMDB, je i pored vrsnih adaptacija uglavnom nežanrovskih dela Stivena Kinga („Bekstvo iz Sošenka“, „Zelena milja“) uglavnom imao mršavu deceniju posle fjasaka po imenu „The Majestic“ (2001). On je od početka doneo mnogo toga Kirkmanovoj priči koja je obogaćena novim likovima ali i uzbudljivim akcionim sekvencama, a takođe je uključio veliki broj glumaca sa kojima je prethodno saradivao. Iako producenti nisu bili u startu uvereni da će serija o zombijima biti isplativa, visoka gledanost ih je ubedila da najpre naruče ostatak prve sezone, pa zatim drugu i konačno i celu treću sezonu koja će, posle prve sezone od samo šest i druge od 13, imati čak 16 dugih epizoda. Vrhunac je bila finalna epizoda druge sezone koja je prvu klackala devet miliona gledalaca u SAD, i još nebrojeno drugih u čak 120 zemalja sveta u kojima se serija emituje. Iako je Darabont otpušten u julu 2011, serija izgleda da uspeva da preživi i bez njega. Taj dodatni kvalitet je možda najbolje definisao sam Kirkman koji je aktivno uključen u produkciju i, naročito, scenaristički deo posla na seriji. Ono što tera ljude da se vraćaju stripu odnosno seriji iz meseca u

mesec, i iz godine u godinu, je neočekivanost i dramatičnost zapleta. Upravo zato je, iako pogađa neke ključne elemente priče koja već postoji u stripu, serija daleko od doslovne adaptacije. Sam Kirkman kaže da posebno uživa u tome da uvede nekog dobro poznatog lika iz stripa na početku epizode, da bi ga na opšte zgražavanje ubio do kraja te iste epizode. Prilika da se vrati materijalu i uradi neke stvari drugačije, pa verovatno i bolje, je nešto što se retko pruža stvaraocima i Kirkman je obručke prihvata. A kuda će Rik i njegova družina zaglaviti sledeće u seriji, ljubitelji stripa ipak znaju jer sledi priča o Guverneru i zatvoru u koji se smeštaju junaci. Ali gde će otići u stripu, to zna samo Robert Kirkman.

I dok trenutno iščekujemo novu, sudeći po trejlerima i najavama izuzetno uzbudljivu treću sezonu serije, koja će se ponovo naći i na programu ovdašnjih kablovskih operatera, vredi napomenuti da je domaća publika imala priliku da se upozna sa ovim stripom maltene čim se pojavio i u Americi. U izdanju Lavirinta pojavilo se nažalost ukupno samo trinaest brojeva stripa koji se u Srbiji mogao naći i na prodaji od avgusta 2004. do marta 2007. godine. Ovo fenomenalno izdanje je u istoj svesci imalo i po jednu epizodu pomenutog serijala "Nepobedivi", plus kraće domaće stripove ilustracije te je kao takvo apsolutno obavezan deo biblioteke svakog ozbiljnog stripofila na ovim prostorima.

Piše: Miloš Najdanović

Medijski rat Čaka Lora i Čarlija Šina

Povratak bludnog sina

„Ne možeš me otpustiti, dajem otkaz!“ TRAS! „Misliš da me možeš zameniti nekim drugim likom? Samo napred, neće biti isto“ TRAS! „Možda misliš da gubim, ali ne, ja...“

Ovo su prve reči nove serije „Kontrola besa“ (Anger management), i svi znamo da je sledeća reč trebalo da bude Čarli Šinova čuvena „Pobeđujem“ (Winning). Očigledno upućeno bivšem poslodavcu, Čaku Loru, Šin mu stavlja do znanja da je ponovo u sedlu.

Vratimo se malo unazad. Jedini uspeh u poznijem delu Šinove karijere je glavna uloga u Čak Lorovoj seriji „Dva i po muškarca“. Čarli Šin je igrao ulogu bogatog kompozitora džinglova Čarlija Harpera čiji se ceo život vrteo oko seksa, alkohola i kockanja. Komedija je naišla na veliki uspeh u SAD i, sa Šinom u vodećoj ulozi, se emitovala dugih osam godina. Problem se pojavio kada se Čarli Šin previše uživao u svoju ulogu i počeo da živi Čarli Harperov život. Zabavljao se sa dve porno glumice istovremeno, pio dosta, drogirao se i vremenom postajao agresivan, nesmotren i neodgovoran. Čak Lor nije osoba koja će trpeti ovakvo ponašanje u studiju, pogotovo kada je i sam ugled serije ugrožen, pa su se njih dvojica posvađali i Lor je otpustio Šina.

Promiskuitetnost i poroci stajali su Šina njegove karijere, ili se makar tako činilo. Njegova popularnost na Tviteru je bila ogromna, počeo je da koristi frazu „Pobeđujem“ i pokušao je da spase karijeru sopstvenom standap turnejom po Americi. To nije prošlo baš najbolje, i vremenom je Čarli morao da se javno izvini za svoje dotadašnje ponašanje. Čak je obećao da više neće tvitovati (mada to nije potrajalo tako dugo). Nakon toga dobija šansu u seriji Brusa Helfora (Drju Keri Šou, Norm...) „Kontrola besa“.

U međuvremenu, „Dva i po muškarca“ uspeva su da očuvaju popularnost uprkos Šinovom odsustvu. Njegov lik u seriji pregazio je voz, telo mu je raščerečeno na sve strane i nagovešteno je da ga je žensko gurnulo na prugu. Čarli Harperova smrt je u seriji ismejana i izrugana, što je jako neobično kada pokušavate da nastavite dalje bez lika koji je

bio lice serije prethodnih osam godina. Ali to je upravo rezultat medijskog rata koji su Lor i Šin započeli.

Lor je Šina zamenio novom ulogom, visokoprolifnim glumcem Eštonom Kučerom, koji glumi bogataša koji je kupio rezidenciju Harperovih. Povrh svega toga, pljuvanje po Čarliju Šinu je eskaliralo u jednoj od epizoda devete sezone. Čarlijev brat Alen Harper je umislio da je Čarli i počeo je da ga oponaša. Završio je ludnici u epizodi koja se završava tako što Alen (koji još misli da je Čarli) leži u krevetu sanatorijuma, telefonira „rukom“ (umesto telefonom), misleći da je u Las Vegasu, naručuje piće i prostitutku, uz reči „Pobeđujem“. Ovo je očigledno bila Čak Lorova osveta, pa nije ni čudo što je Šin želeo odmazdu sređujući svoj život i vraćajući se u šou biznis novom komedijom. Pored uvodnog citata, Šin nije odoleo a da još malo ne „pecne“ Lora u seriji: prilikom posete butiku, Čarli baca svoju prugastu majicu (koju je nosio u većini epizoda „Dva i po muškarca“) i oblači košulju,

komentarišući da je vreme da se oblači kao pravi muškarac.

U „Kontroli besa“ Šarli Šin glumi psihijatra Čarlija Gudsona koji vodi terapijsku grupu za kontrolu besa, dok istovremeno i sam ide kod drugog psihijatra zbog sopstvenih problema sa besom. Čarli je bio profesionalni bejzbol igrač čija je obećavajuća karijera uništena zbog problema sa besom (zvuci poznato?). To je savršan povratak – Čarli igra ulogu propalog sportiste pokajnika i razvedenog oca koji pokušava da se iskupi za svoje greške iz prošlosti. Njegovu terapijsku grupu čine rasistički ratni veteran Ed (igra ga Beri Korin), pasivno agresivni homoseksualac Patrik (Majkl Arden) i devojka Lejsi (Nurin de Vulf) koja mrzi muškarce. Pogađate, svi su oni besni. Osim Nolana (Derek Ričardson) koga privlače ljute žene koje se istrišu na njemu.

Iako se Čarli ne kocka ili pije (preterano) u seriji, i dalje je nekakav plejboj koji ima neobavezujući seks sa svojom prijateljicom i psihijatrom Kejt (Selma Bler). Ostale uloge čine njegova ćerka Sem (Danijela Bobadila), bivša žena Dženifer (Šouni Smit) i komšija Majkl (Majkl Boutmen). Takođe, povremeno Čarli drži terapiju za grupu zatvorenika, i progone ga duhovi sopstvene prošlosti. Sve ovo čini dobar američki humor i obećava da seriju napravi vrednom gledanja. FX mreža je naručila još 90 epizoda i seriju dodatno prave intrigrantnom dovodenjem Čarlijevog oca Martina Šina, koji je izvor svih problema u životu ovog psihijatra, i koji se odjednom useljava u kuću sa svojim sinom.

Prva sezona je završena, a ostaje da se sačeka naredni jun kada sledi nastavak serije, a možda i televizijskog prepucavanja Lora i Šina, koji očigledno još nisu zakopali ratne sekire.

Piše: Aleksandar Radovanović

Vek džezza (12)

Mingus

movies

„Isekli su moju scenu sa Bingom (Krozbijem) i Bobom (Houpom) – stajao sam iza njih, držao koplje i govorio: 'Da, Bvana!' Ovim rečima je Čarls Mingus, pored Djuka Elingtona najveći kompozitor u džezzu, bend lider i virtuozni kontrabasista, rekapitulirao svoje prvo iskustvo sa filmskim kamerama. Bilo je to 1940. godine, a film iz kojeg je izbačena njegova scena zvao se „Road to Zanzibar“. Kroz tri godine statiraće u još jednom holivudskom hitu, u filmu „Higher and Higher“, sa Frenkom Sinatrom u glavnoj ulozi.

Mingus je detinjstvo i mladost proživeo u Votsu, malom predgrađu udaljenom tri milje jugoistočno od centra Los Anđelesa. Vots je u vreme Mingusovog detinjstva rapidno prerastao iz siromašnog rasno mešanog kvarta u klasični primer prenaseljenog crnačkog geta. Holivud je bio svega deset milja udaljen i u njega su hrlili mnogi mladi ljudi kako bi ugrabili šansu za provod ili poneki honorarni posao, nadajući se, naravno, da će tu i ostati, obasjani oreolom i glamurom filmskih zvezda, režisera itd.

Ni u vreme kada je bio na vrhuncu svojih kreativnih snaga, Mingus nije zaboravio savet koji mu je, dvadesetak godina ranije, dao Lojd Ris, njegov učitelj kompozicije i muzičke teorije – on je svojim mladim učenicima savetovao da odlaze u bioskop i pažljivo slušaju filmsku muziku. U tekstu za svoj album „Mingus Dynasty“ iz 1959. godine kompozitor piše: „Mislim da je došlo vreme da odbacimo ove zamorne

aranžmane i zadržimo samo veliku holivudsku produkciju, koja upotrebljava akorde od deset ili više nota.“ Može biti da izvesna narativnost (potreba da se ispriča priča) i evokativnost Mingusove muzike, inače tako retka u džezzu, vuče svoje korene iz iskustva koje je sticao kao redovni posetilac bioskopskih projekcija. U potrazi za poslom Mingus je, poput brojnih kompozitora-aranžera, jedno kraće vreme šegrtovao kod etabliranih kompozitora filmske muzike. Naime, bilo je uobičajeno, a ne sumnjam da je tako i danas, da kompozitori u holivudskim studijima unajmljuju anonimne saradnike koji bi razrađivali njihove ideje ili prosto aranžirali ili orkestrirali već gotovu muziku. U jednom trenutku Mingus je čak dospeo i do velikog Dimitrija Tjomkina, ali je ta saradnja propala, jer budući kompozitor „Meditations for a Pair of Wire Cuters“ i drugih veličanstvenih komada nije bio kadar da piše onoliko brzo koliko je prezaposleni Tjomkin tražio. „Pisao sam za Tjomkina.

Bila je to uobičajena praksa. Moj učitelj Lojd Ris slao je neke od nas kod njega da pišemo izvesne stvari. Davao bi nam zadatke poput: 'Napiši ovih osam taktova; modularaj u C-ključ, a ja ću se malo kasnije vratiti'. Ali, Tjomkin je uzeo Maksvela Dejvisa, koji je bio veoma brz, pa je sve nas otpustio.“

Shadows

Radio-voditelj, humorista i novinar Džin Šepard učestvovao je 1957. kao narator na snimanju Mingusovog komada „The Clown“. Uz improvizovanu pratnju sastava izgovarao je Mingusov tekst koji je imao za cilj da prikaže tragičnu sudbinu osetljivog i samosvesnog umetnika u sredini koju čini medio-kritetska i anestetična gomila. („... Svi ti zubari, apotekari i poštanski činovnici sedeli su naokolo i bili zaista hladna gomila. Ništa se nije dešavalo.“) Nema sumnje da je u paraboli o klovnu Mingus video samog sebe i/ili položaj autentičnog i inventivnog umetnika u američkom društvu.

Otrprike u isto vreme, Šepard je na svom radio-programu predložio slušaocima da pošalju ideje i novac kako bi se realizovao dugometražni igrani film. Oni bi takođe birali reditelja, scenaristu itd. Mingus je dobio zadatak da napravi muziku za film. „Shadows“, prvi film Džona Kazavetesa kao reditelja, ni danas nije izgubio kulturni status u avangardnim umetničkim krugovima. Sa svojim improvizovanim dijalozima i dokumentarističkim vizuelnim prosedeom, ovaj film je na suveren i autentičan način progovorio o životu u Njujorku pedesetih godina prošlog veka i, posebno, o međurasnim trvljenjima i problemima koji nastaju u rasno segregovanoj sredini.

Nije poznato da li je film uopšte bio montiran u vreme kada je Mingus snimao muziku za njega, ali zbog skromnog budžeta rad na njemu znatno se odužio. Nažalost, od muzike nije mnogo preostalo u konačnoj verziji filma. U fragmentima čujemo atmosferičnu „Nostalgia in Time Square“, preokrojenju dvanaestotaktnu bluz-sekvencu koju će Mingus, u integralnoj verziji, ponovo snimiti na albumu „Mingus in Wonderland“ i, sa vokalom, na albumu „Mingus Dynasty“ pod nazivom „Strollin“.

Mingusov komentar u vezi sa oskudnom muzičkom matricom za film bio je da „ne možete komponovati tako brzo. Za to su potrebni meseci.“ Međutim, prema

Džimiju Neperu, Mingusovom trombonisti, problem je bio u tome što se Mingus, zbog preciznosti i uglađenosti celog projekta, stalno vraćao pokušavajući da sve bude što korektnije, ... a tražili su i da se sva muzika snimi u jednom terminu.“ Pošto posao oko snimanja muzičkog materijala zapravo nikad nije sproveden do kraja, Kazavetes je problem budžeta rešio tako što je angažovao Šafija Hadija, takođe člana Mingusovog sastava, da improvizuje na tenor saksofonu i tako upotpuni potreban muzički skor.

Gledano iz današnje perspektive, i bez obzira na gore pomenute probleme, Mingusov rad na muzici za „Shadows“, pre svega zbog vrednosti i ugleda filma, ostaje njegov najpoznatiji doprinos sedmoj umetnosti.

All night long

Činjenica da se u leto 1961. Mingus obreo u Londonu samo je posredno bila povezana sa muzikom. Ideja filma „All Night Long“ (koja mora da je izgledala obećavajuće, s obzirom na znatan komercijalni „bum“ koji je u ono vreme zahvatio džez) bila je da se u savremeni kontekst prenese zaplet Šekspirovog „Otela“. Film je postavljen u džez-milje, pa je „Otelo“ postao crni pijanista i vođa sastava čiji su prateći članovi bili beli muzičar i menadžer Kes (Kasio) i Džoni Rođa (ni manje ni više nego rođak Jago). Poslednja dvojica planiraju da osnuju sopstveni sastav – sa Otelovom ženom Delijom (Dezdemonom) kao pevačicom! Prema Majklu Relfu, jednom od producenata i režisera filma – „scenario se našao u njihovim rukama verovatno posle neuspelog pokušaja da dobije podršku u Americi.“ Originalno je pisan kao američki scenario, a radnja se dešava

u nekom od njujorških potkrovlja ili galerija. Napisali su ga Pol Džeriko, koji je pod pseudonimom Piter Ahil boravio u Evropi u postmakartijevskom razdoblju, i Njujorčanka Nel King, ljubiteljka i poznavalac džeza. Izgleda da je upravo Kingova naročito želela Mingusa (kasnije će raditi na skraćivanju njegove provokativne i fascinantne autobiografije „Beneath the Underdog“ – srpsko izdanje je izašlo pod naslovom „Bedniji od šugavog psa“). Za muzičkog direktora doveden je još jedan američki muzičar, pijanista i kompozitor Dejv Brubek. Ni Mingus, ni Brubek nisu preuzeli glavne uloge, već su radije svirali, što je učinio i pozamašan broj britanskih muzičara koji se pojavio na filmskom platnu. U uvodnim sekvencama filma možemo videti pozamašnu figuru basiste koji, projektujući ogromnu senku na zidu iza sebe, svira preteče solo fraze dok razmenjuje dijalog sa glumcem Ričardom Atenboroom.

I pored svih manira tipičnih za džez muzičare i kvazi-amerikanizovanih akcenata „Jaga“ i „Kasija“, film postepeno gubi u uverljivosti – čak i ako ne uzmemo u obzir finale u kojem „Otelo“ odlazi u noć sa svojom „Dezdemonom“, pošto je samo pokušao da je zadavi. Muzički – zastupljena je jedna Mingusova kompozicija – kao i dramaturški, „All Night Long“ stoji znatno ispod dometa prve Kazavetesove režije.

Mingus

U jesen 1966. Mingus je pristao da se pojavi na evropskoj turneji u dugo očekivanom Rolins-Mingus-Rouč triju. Međutim, u poslednjem trenutku je otkazao kako bi učestvovao u dugometražnom (58 minuta) dokumen-

tarnom filmu Tomasa Rajhmana pod, verovatno, jedinim mogućim naslovom – „Mingus“.

Dokumentarac je sniman novembra meseca sa grupom koja je, pored basiste, uključivala Denija Ričmonda, Voltera Bišopa, Lonija Hiljera, Čarlsa Mekfersona i Džona Gilmora. Svirali su standarde „Take the A Train“ i „All the Things You Are“, kao i Mingusove originale „Peggy's Blue Skylight“ i „Portrait“. Film je dopunjen kratkim nemim sekvencama sa katastrofalnog koncerta u Taun holu iz 1962. godine, a posebno je značajan po tome što je verno uhvatio Mingusovu ličnost upravo u trenutku kada je zakoračio u jedan od najmučnijih i najneproduktivnijih perioda svog života. Sticajem okolnosti, baš u vreme snimanja filma, Mingus je, po rešenju opštinskih vlasti, bio primoran da se iseli iz stana, jer, navodno, šest meseci nije plaćao kiriju. Rajhman je zabeležio njegov dugi sololokvij (govorio je o svojim omiljenim temama: politici, porodici, rasizmu i seksu), dok je veče uoči selidbe pakovao stvari, kao i način na koji je, pred preneraženim i uplašnim Rajhmanom i njegovim snimateljem, iskali svoj bes – puškom je pucao u tavanicu! Posebno je dirljiv nežan odnos Mingusa sa njegovom petogodišnjom ćerkom koja podseća oca na dane koje je propustila, dane kada je porodica luksuzno živela u Saton Plejsu.

Ipak, klimaks filma predstavlja sekvenca iz filmskog žurnala u kome vidimo TV reportere i novinske fotografe kako na dan iseljenja krče sebi put ispred uznemirenog muzičara koji, praćen policijom, prvo ozbiljno, zatim sarkastično i na kraju na ivici suza, daje svoj komentar o celom događaju.

Kao što će bliska budućnost pokazati, zračak nade krio se u još jednoj ženskoj osobi koja se pojavila na filmu – to je Suzan Grejam Ungaro, žena koja će uz Mingusa provesti poslednje godine njegovog života, pružajući mu stalnu podršku u njegovim naporima da se vrati na muzičku scenu i ponovo mobilise svoje kreativne snage. Vidimo je kako s Mingusom deli svu bedu prinudnog iseljenja i kako korača pored buntovnog muzičara na antiratnom mitingu.

Epilog ovog incidenta sa predstavnicima vlasti Rajhman nije snimio. Mingus je jedno kraće vreme zadržan u policijskoj stanici, jer su u stanu pronađeni špricevi. Želeli su takođe da provere njegovu

dozvolu za posedovanje oružja. I, mada Mingus nije bio narkoman (injekcije je koristio kako bi amfetaminima smanjio kilažu), džezistička potkultura je u to vreme još uvek bila do guše u heroinu i teškim drogama. Poznati čikaški džez magazin „Daun bit“ ispratio je događaj rečima: „Ne može se baš svaki dan videti crnac kako izlazi iz policijske stanice sa kutijom špriceva i puškom.“

Todo modo

Psihička i kreativna kriza, čiji je početak Rajhman dokumentovao na filmu, trajala je nekoliko godina i kulminirala kliničkom depresijom zbog koje je Mingus bio primoran da često traži lekarsku pomoć. Svom prijatelju i džez kritičaru Netu Hentofu kasnije se poverio: „Mislio sam da ću umreti za otprilike tri godine. Ponekad čak nisam mogao ni da ustanem iz kreveta. Nisam spavao. Samo sam ležao.“

Mingusa su uglavnom viđali kako sa fotoaparatom luta njujorškim ulicama i Centralnim parkom. Činilo se da je zauvek napustio muziku. Ali jedan događaj, kako i inače biva u životu, sve je promenio. Djuk Elington, Mingusov večiti idol, izveo je na univerzitetu Kalifornije u Berkliju orkestarsku verziju Mingusove kompozicije „The Clown“ – i pored glasnog negodovanja članova njegovog big-benda koji su smatrali da je komad težak za sviranje. Pored toga, Elington je kontrabasistu najavio kao „jednog od najvećih kompozitora u idiomu“. Mingus, koji je i sam prisustvovao koncertu, bio je duboko dirnut priznanjem koje mu je uputio njegov idol i čovek čiju je muziku, još od detinjstva, najviše voleo i cenio. Mnogi smatraju da je Elingtonov gest bio onaj odlučujući impuls koji je Mingusa vratio muzici. Međutim, kada se konačno pojavio na sceni, posledice su bile očigledne: njegova briljantna tehnika je gotovo iščilela, a njegovo samouvereno, fajtersko i autoritativno držanje, koje je mnoge ljude iz džez-biznisa i establišmenta nerviralo, pretvorilo se u svoju suprotnost. Čovek koji je nekada išao kroz život otvorenog garda, učaurio se u školjku svoje naprsle ličnosti – skriven u pozadini, iza svog glomaznog instrumenta.

Ipak, stvari su se postepeno kretale nabolje. Uz pomoć svoje poslednje životne saputnice (sada Sju Mingus) i nekolicine mladih muzičara, on je povratio tehniku i svežinu, spreman da se suoči sa novim izazovima. Tako je krajem marta 1976. krenuo na jednu od svojih brojnih evropskih turneja. Jedan od razloga bio je i snimanje muzike za film italijanskog režisera Elija Petrija pod nazivom „Todo Modo“ (glavnu ulogu je igrao Marčelo Mastrojani). Film je inspirisan serijom političkih ubistava koja su tada potresala Italiju i bavi se temom odnosa religije i politike. Izgleda da kompozitor nije bio upoznat sa sižeom filma, jer veliko je pitanje da li bi uopšte pristao da svoju muziku poveže sa takvim morbidnim kontekstom. Međutim, možda grešim, jer je Mingus, opisujući emotivni sadržaj svoje muzike, jednom rekao: „... Moja muzika je živa i govori o živima i mrtvima, o dobru i zlu.“

Pored tužne i mistične lajt-motiv teme, muzika za desetočlani sastav sadrži veseo bluz u srednjem tempu i lagano prerusenu „Peggy's Blue Skylight“, u kojoj nalazimo jedan, za to vreme, neobičan Mingusov solo odsviran u visokom registru.

Na kraju se ispostavilo da je Mingusova muzika bila suviše „snažna“ za karakter filma, tako da je Petri angažovao i Enja Morikonea, poznatog italijanskog kompozitora filmske muzike, da upotpuni muzički skor.

Radom na muzici za italijansku produkciju završiće se Mingusova „filmska“ avantura, započeta onim statiranjem trideset i šest godina ranije u Holivudu. Jedno je sigurno, veličanstvena i uzbudljiva muzika koju nam je ostavio, neće doživeti opskurnu sudbinu većine filmova na kojima je saradivao – kao pisac muzike, glumac i kao glavni akter filma. To potvrđuje i činjenica da njegovu muziku možete čuti – decenijama po njegovoj smrti – u brojnim savremenim filmovima kao što su: „Jerry Maguire“, „U Turn“, „Stations Of The Elevated“, „Absolute Beginners“, „Mo' Better Blues“, „The Whole Nine Yards“ i TV seriji „Porodica Soprano“, kao i u reklamama za „Satchi & Satchi“, Kalvina Klajna, „Dolce & Gabbana“, „Folkswagen“ i „Nissan“. Što se reklamnih klipova tiče, nadam se da se Mingus ne prevrće u svom imaginarnom grobu na izvoru reke Gang u Indiji, gde je, po njegovoj želji, rasut njegov pepeo.

Piše: Ivana I. Božić

Rekvijem za sve ravnodušne na stvaran svet oko nas

Epica

Requiem for the Indifferent

«Nuclear Blast Records, 2012.»

Velika tenzija koja vlada između različitih religija i kultura, ratovi, prirodne katastrofe i finansijska kriza inspirisali su članove benda Epica da stvore konceptualni album od 13 pesama, peti po redu u njihovoj desetogodišnjoj karijeri. Na taj način još jednom su pokazali zašto nose titulu vodećeg benda na simfo metal sceni.

Pod etiketom "Nuclear Blast Recordsa" početkom marta pojavio se peti po redu studijski album holandskog simfo-metal benda Epica – "Requiem for the Indifferent". Album je snimljen u Gate studiju u Nemačkoj a producirao ga je Sascha Paeth, dok je artwork za album delo Stephana Heilemanna. I to je, ujedno, oproštajni album originalnog basiste benda Yves Hutsa. Epica je bend sazdan od kontrasta. Čvrste gitare naspram besprekornog horskog pevanja i klasičnih žičanih instrumenata, očaravajući glas Simone Simons naspram strahovitog growla Mark Jansena. Zvuk benda dodatno upotpunjuju hor, trojica violinista, dvoje violista i dvoje čelista. Poseban pečat bendu daje markantni meco sopran Simone Simons, koja podjednako pleni kako svojim glasom, tako i svojom

pojavom.

"Requiem for the Indifferent" do sada je izdat na devet različitih načina. Pored standardnog izdanja sa 13 pesama, tu je i CD sa majicom, digipak sa bonus pesmom, izdanje u drvenoj kutiji koje se isključivo naručuje putem maila, američko izdanje sa posebnim bonusom i četiri različita izdanja na vinilu od kojih je jedno limitirano na svega 150 kopija.

Treći album "The Divine Conspiracy" bio je heavy i prilično izbalansiran u odnosu na prethodna prva dva albuma, dok je sa četvrtim "Design Your Universe" bend dostigao savršenstvo u zvuku – heavy i progresivan sa simfo elementima uzdigao je muziku Epica-e na viši nivo. "Requiem For The Indifferent" trudi se da sledi tu progresiju iako je načinjena pauza od skoro

tri godine između četvrtog i petog albuma. Ipak, Epica se napokon pronašla i u instrumentalnom smislu jer su prevazišli forsiranje simfonika i uklopili ga u svoj specifični zvuk.

Poput prethodnih albuma, "Requiem For The Indifferent" otvara kratak intro naslovljen "Karma" - simfonično ostvarenje koje donosi karakterističnu Epica atmosferu. Lagani intro pretapa se u energičnu "Monopoly On Truth", koja će svojom snagom iznenaditi sve fanove benda Epica. Moćni gitarski rifovi i growl Mark Jansena fino su uoblikovani eteričnim glasom Simone Simons. "Storm The Sorrow" započinje kao tipična Epica pesma ali u sebi krije heavy elemente tako da pesma poseduje potpuno autentičnu atmosferu. Ova pesma je izabrana kao single koji je najavio "Requiem For The Indifferent" a urađen je i spot. Nakon oluje dolazi smiraj u vidu nežne balade "Delirium" u kojoj Simone dominira svojim raskošnim mecosopranom. Tempo albuma naglo se menja intenzivnom "Internal Warfare" posle koje dolazi naslovna numera "Requiem For The Indifferent" koja započinje prilično egzotično a zatim poprima tipičan simfo zvuk uz laganije deonice da bi na kraju završila bombastično. Melanholični klavirski instrumental "Anima" je postavljen negde na samoj polovini albuma kako bi se napravila neka vrsta otklona ili pauze za nastavak priče. A nastavak sledi u vidu mračne epske "Guilty Demeanor". Sledi je "Deep Water Horizon" koja započinje kao balada ali kasnije gitare dodaju žestinu i prave taman savršen prelaz ka "Stay The Course", koja je na trenutke toliko heavy da gotovo zalazi u drugi žanr i da nije Simone, da unese tu dozu simfo zvuka, verovatno bi tako i bilo. "Deter The Tyrant" prati sve elemente koji su se već javljali u prethodnim pesmama ali autentičnost joj daju akustični gitarski segmenti. Prilično progresivna "Avalanche" podseća na "Deep Water Horizon" zbog načina na koji se stvara gradacija. Album zatvara "Serenade Of Self-Destruction" koja potpuno opravdava svoj naziv.

"Requiem For The Indifferent" je za razliku od prethodnih albuma Epica-e dosta dinamičniji i progresivniji sa baš heavy deonicama i znatno bogatijim simfo orkestracijama. Oseća se i sama progresija glasa Simone Simons koja je iz albuma u album sve bolja i bolja. Generalno gledano, "Requiem For The Indifferent" jedno je od boljih ostvarenja benda i nezaobilazno izdanje u kolekciji svih Epica fanova ali i onih manje hardcore poštovalaca rada ovog benda.

Piše: Miloš Najdanović

Stunvolume, 2012

Garbage

Not Your Kind of People

Širli Menso, Buč Vig, Djuk Erikson i Stiv Marker obradovali su pre dve godine fanove širom sveta veću o reformaciji benda Garbage. Ponovo okupljeni post grandž tim snimio je i prvi album posle pauze od sedam godina nazvan „Not your kind of people“.

Album kreće sa „Automatic systematic habit“, fensi elektro pop pesmom od koje zastrašuje pomisao da Garbage može ovako užasno da zvuči. Odmah kroz glavu prolazi misao – 'želim li da nastavim sa slušanjem?'. Bez oklevanja treba pritisnuti „next“ dugme jer sledi prava poslastica. Kao što i kaže sledeća pesma „to je veliki svetli svet“, pa treba hrabro i optimistično zakoračiti dublje u album i teško da će biti većih razočarenja. Moćno i pozitivno Garbage sa „Big bright world“

slušaoce vodi dalje ka prvom singlu posle više godina – „Blood For Poppies“ koji upečatljivim gitarskim rifom i blagim rep vokalom Širli Menso odlično odslikava kreativni korak napred koji je bend napravio u svojoj muzici. Izbeći monotoniju, a ostati dosledan i pritom zaraditi je imperativ svakom bendu, a izgleda da je Garbageu to i pošlo za rukom. Već sa „Control“ se nazire ona klasična opijajuća melanholičnost po kojoj je grupa poznata. Jedina zamerka je sada već kliše stih „uvek je najmračnije pred zoru“ (It's always darkest before the dawn). Naslovna pesma smiruje tempo, čak pomalo podseća na njihovu Bondovsku „The world is not enough“. U „Felt“ je akcenat bačen na gitaru iza koje samo odjekuje Mensovin glas, dok „I Hate

Love“ ponovo provlači sint/elektro vjeb. No, svakako pristojnije zvuči od prve pesme, očigledno pokušavaju da ožive rad sa prva dva albuma i da ga uklope u 2012. godinu. Slični trend zadržava „Battle in me“, ali svakako mnogo kompleksnije i bogatije deluje, pa se može reći da možda i ima nade za njihovo eksperimentisanje sa novim talasom elektronske muzike, koja, mora se priznati, ima sve većeg udela u modernoj muzičkoj sceni. Možda je razlog ove promene snimanje u sunčanoj Kaliforniji, umesto u Vinskonsinu, kao na ranijim albumima. „Man on a wire“ je već žestoka i dinamična pesma...tvrdokorni rok. Poslednja stanica je na opuštenoj „Beloved freak“... Hej, Garbage definitivno jesu naše „voljene nakaze“.

Ostaje pitanje: šta reći za album? Vredi ga poslušati. Ako volite Garbage, ni pod razno ga nećete propustiti; verovatno će vas spucati i nostalgija, pa ćete provrteti i kompletnu diskografiju (ili probanu kompilaciju), a neki se možda i sete njihovog nastupa na Exitu. Eh, sada je teško reći da li album može primamiti i neke nove slušaoce...verovatno da, ali iz pogrešnih razloga (čitaj pesama). Na kraju, da citiram svog druga: „Garbage nikad i nisu bili albumski bend“. Nema više istine, „Not your kind of people“ će svoju reputaciju steći kroz koncerte.

Piše: Miloš Najdanović

Columbia, 2012

Gossip

A Joyful Noise

«ABBA XXI veka»

Britanska pop grupa Gossip nastavlja sa objavljivanjem kvalitetnih albuma. Album „A joyful noise“, čije ime prevedeno sa engleskog kaže „buka za uživanje“, definitivno se ne može porediti sa bukom, ali se u njemu itekako može uživati.

Kada su izdali debi album 2000. godine, Gossip su bili rok bend. Indi i garažni rok, da budemo precizniji, ali vremenom se pravac menjao sve više ka pop, disko i fank muzici. Dvanaest godina kasnije stigao je „A joyful noise“ kojim su duboko zagazili u disko i sint-pop vode.

Saradnja sa Rikom Rubinom na prethodnom disku kako se čini bila je jednokratna, i za novu ploču bend je angažovao iskusnog Brajana Higinasa. Higinas, poznat po radu sa Madonom, Girls Aloud, Cher, Kylie Minogue, Pet Shop

Boys i drugim zvezdama, bio je prava osoba koja će bend potpuno utopiti u disko zvuk. Iako obiluje sintisajzerom i semplovima, bend i dalje ima pristojne rok/fank gitare, doduše nešto pritajenije, ali nisu zanemarljive.

Uostalom, njihov koncert na ovogodišnjem EXIT festivalu pokazao je da i nove pesme imaju određenu dozu rokenrola. Zanimljivo je da bend svoje žanrovske tranzicije uvodi tako postepeno da se i na prvo slušanje novih pesma stiče utisak kao da ih slušate već godinama, i prepoznajete ga kao Gossip klasik.

Pretežno namenjen za igranje svojim veselim i ritmičnim zvukom, „A joyful noise“ presecaju balade. Nagli izlivi emocija možda se mogu objasniti time što je tokom snimanja pevačica Beth Ditto ostala bez oca. Dok pesme poput „Melody emergency“, „Get a job“, „Move in the right direction“ i „I won't play“ dižu tempo disku, sa druge strane ga u ravnotežu vraćaju „Perfect world“, „Casualties of War“ i „Into the wild“.

Trio je odradio odličan posao i zaštitno lice benda Beth Ditto sve više zaslužuje status prave pop ikone. Što svojim glasom, što svojim smislom da na pravi način ostvari komunikaciju sa publikom. Ako se treba pronaći slaba karika albumu, onda će to biti tekstovi pesama koji povremeno deluju slabi. Možda „A joyful noise“ nije njihov najbolji album, ali je rame uz rame sa prethodnikom „Music for men“ iz 2009. godine.

Top 10 svirki u Nišu

sezona zima - proleće - leto 2012

Ekonomska kriza, nizak standard i nedostatak klubova ugnjetavaju kulturni život Niša. No, ovo je oduvek bio rokenrol grad i kada je bilo najteže, rokenrol se uvek svirao. Šta god nam u životu bude manjkalo, makar koncerata, nadamo se, uvek će biti. Godina 2012. bila je još jedna koja je Nišlijama pružila mnoštvo svirki. To je svakako otežalo posao izdvajanja deset onih o kojima će se pričati makar i u 2013. godini, a možda i duže. Napomenućemo da su u pitanju koncerti održani do kraja avgusta (da, zato fali Nisomnija), a na vama je da nam zamerite što među deset najboljih nismo stavili Topalka, Tuborg žurku i Ligu izuzetnih džentlmena.

Hrvatski pank veterani izgleda omaše sa koncertom. Tako je i ovaj nastup u prepunoj niškoj Banovini kipteo od hitova, šutki i znoja. Zaredila se i poneka modrica ali kao što imamo suze radosnice imamo i ove modrice radosnice. Svoje mesto na listi bez problema su pronašli i noviteti sa poslednjeg albuma "Svijet glamura" iako je nastup vrhunac dostigao sa onim dobrim starim. Usviranost benda je dostigla takav nivo da je pitanje da li može uopšte da raste više. Miletu je služenje vojske u Nišu izgleda ostalo u lepom sećanju čim mu se odužio ovakvim koncertom.

Niški „alternativci“ Kiša Kerozina i Ego možda ne mogu da se porede sa popularnošću Goblina, Hladnog Piva ili ElOrga, ali su naši, dobri su i ovo je bio super koncert, pa nismo odoleli da ga ne stavimo na listu. Ego je pružio možda najbolju svirku do sada, ubacivši DJ Vladu Dinića i dodatne instrumente (poput seta perkusija i daira) koji su popunili zvuk njihovih pesama. Ujedno, neke numere, poput „Move“ te večeri su izvedene premijerno. Kiša Kerozina sa Milanom Mitrovićem (Plastic Sunday) za bubnjevim i Ivanom Milosavljevićem (Nahty) kao dodatnom gitarom, napravili su da sve zaliči na koncert neke niške supergrupe. Izraženo gitarska svirka poslužila je i kao najava njihovog novog albuma koji željno iščekujemo.

Ova nesvakidašnja manifestacija bitna je iz najmanje tri razloga. Kao prvo ohrabrujuće je videti da je jedan niški bend opstao toliko dugo na sceni. Kao drugo, kvalitet tog opstajanja vidi se po broju dobrih bendova koji su stali uz Novembar na tom dvodecenijskom putovanju. I treće, većina tih imena je imala priliku da prvi put nastupi u Nišu. Tako da smo bili počašćeni, između ostalog, nastupima Spinsa, Concrete Wormsa, Hosenfefera i premijernim nastupom super-grupe Protektori. Dva dana odlične zabave i kvalitetne muzike.

Dočekasmo Bjesove, makar ful koncert (posle kratih svirki na Jelen Top 10 i Nisomniji). Postava sa tri gitare priuštila je pravo prašenje Banovinom, no Marinko se postarao da to pokvari konstantnim dovikivanjem sa toncem i menjanjem baterije na kameri u sred pesme...a i pevanje je više zvučalo kao mumljanje. Situaciju vade Goblini. Šapčani imaju istu energiju kao i u mladosti, a Golub gaji nesvakidašnji odnos sa publikom. Posle sat i kusur pankerice basista uvrće nogu ali muški ne odustaje, već se sa bendom vraća na bis da dovrše odličnu svirku pesmama „Bolje soko u ruci nego guska u krevetu“, „Tamara“ i „Kao da“.

Rambo Amadeus
15

Nije Rambo stranac našem gradu. Relativno često ga put nanese uz Nišavu. Međutim ovaj nastup je bio malo drugačiji od drugih. Razlog tome je aktuelnost onog cirkuzantskog muzičkog festivala. Neke evropske zabiti su spremne da uvuku zemlju u dugove samo da bi ga što kičastije organizovale. E neki sokol u Crnoj Gori je došo na genijalnu ideju da tamo pošalju Ramba i to je ujedinilo rok publiku celog Balkana. Naravno da nije prošao ali časno se borio. Ne ko onaj što uvaljuje margarine po reklamama i (loše) krade od Coldplaya...

Svetski dan muzike
6

21. jun Francuzi su proglasili Međunarodnim danom muzike, pa ga i Niš godinama unazad slavi koncertima po celom gradu. Francuski kulturni centar, SKC, i UG Balkanrock već treću godinu za redom na amfiteatru nišavskog keja organizuju rok koncert. Novajlija na sceni, rege bend Greenfingers ovim koncertom se predstavio u najboljem svetlu, i od tada kao da im se svirke i nastupi na festivalima nižu. Ego standardno razmrda publiku svojim ritmovima i rifovima i prave uvertiru gostima iz Bresta. Francuski The Foves kao da su došli iz neke druge decenije u Niš. Zvonarice, zulufi, brade, brkovi, čizme i muzika 60-ih podsetila je prepun keja na zlatne godine surferskog, progresiv i garažnog roka.

Konstantin
7

Iako posećenost ovog događaja nije bila na zavidnom nivou to ne umanjuje njegov lokalpatriotski entuzijazam. Letnja pozornica je maltene progutala raštrkane prisutne ali smo, uprkos čudljivoj kiši, mogli da vidimo dosta toga šta ovaj grad ima da ponudi od muzike. Bile su tu neke nove snage (Ego, ŠBMD, Decokvaritelji), zatim predstavnici srednje generacije poput ponovno okupljenih Gospodin Pinokio, u zadnje vreme dosta aktivnih Nahty i uvek prisutnog Marconiera. Posebna stvar bio je nastup legendarnih Fleka u nešto drugačijem aranžmaskom izdanju ali sa osvrtom na stare hitove.

Električni Orgazam
8

Turneja „To što vidiš to i jeste“ u februaru je počela upavo u niškom klubu Feedback. I to dvostrukim koncertom kako bi svi fanovi mogli doći do ulaznice. Iako već poslednje dve godine, El.Orgazam radi neubedljive koncerte, na kojima uglavnom razvlače svoje pesme, niški koncerti bili su izutetak. Visoka doza rokenrola i novog talasa Jugoslavije na trenutke je podsećala na onaj stari Orgazam. „Krokodili dolaze“, „Da si tako jaka“, „Ti“, „Danas nisam sasvim tvoj“, „Zlatni papagaj“... samo su deo odličnog repertoara koji je bend pružio, a jedina zamerka je što dosta pesama vokalno predvodi Ljubomir Đukić umesto Gileta.

LUR, Novica Početka, Dok7
9

Ovaj pank rok triling ispao je odlična kombinacija za dobru atmosferu u šta su mogli da se uvere svi koji su ih gledali u polupunom klubu Pravnog. Pošto je Dok7 dobro poznati domaćin, pažnja je više bila usmerena ka kragujevačkom Ludaku U Razvoju i gostima iz Skoplja. Nakon nešto laganijeg i melodičnijeg LUR-ovog uvida braća Makedonci su otprašili miks pesama sa svoja dosadašnja tri albuma. Jezička barijera, da se ne lažemo, nije velika pa je tako dosta Nišlija bez problema pevalo socijalno angažovane refrene Novog Početka.

Nišville jazz festival
10

Sredinom avgusta, tradicionalno, Niš postaje svetska prestonica džeza. O Nišvillu se može pisati do sutra, kao i o zavidnoj listi izvođača. Možda je, stoga, bolje nabrojati koncerte koji su tokom ove četiri večeri zasenili Tvrđavu: Virtuoz za violinom Žan-Lik Ponti; world pioniri Osibisa; fank trombonista Džosef Bouvi; izraelski multiinstrumentalista Amir Gvircman; poslednja reč modernog džeza Get The Blessing i esid džez pioniri, povratnici na festival – Brand New Heavies. Inovacija na Nišvillu su dve večeri na river bini, na keju, matine bina u Obrenovićevoj ulici, noćni jam stage u dovrštu Univerziteta, open stage na ulazu u Tvrđavu i filmska bina sa projekcijama Oskarom nagrađenog filma „Artist“.

Znate kako kažu: mišljenje je kao dupe-svako ima svoje. E pa ovog puta je, eto, doš'o red na naša dva žgoljava dupeta da odaberemo hajlajte kolekcije "Zima, proleće, leto" 2012. Možda je neki nastup zaslužio da bude na listi a da igrom slučaja niko od nas dvojice nije mogo da ode. Dešava se. A da ne bude ispalo ko u Parsonsovoj "Naše nezaboravljene priče" odlučili smo da te koncerte ne uzimamo u obzir. Nadam se da se većina vas neće složiti sa odabirom i da će ljutito i argumentovano, makar prvoj osobi do sebe, objasniti zašto su baš neki drugi koncerti trebali da dobiju mesto ispred ovih. To znači da ste bili na svim ovde navedenim ali i na više od toga. A to je ono što je bitno...

Piše: Aleksandar Nikolić Coa

MTV.RS, 2012

Viseći vrtovi Vavilona

Indigo deca

Kada sam video reklamu za slobodan download ovog izdanja na sajtu ovog našeg MTV-ja mislio sam da se radi o nekakvom rege bendu pa sam ga u prvi mah iskurirao. Međutim koliko sam debelo omašio sa procenom shvatio sam samo par dana kasnije kada sam pročitao da bend čine Dejan Cvetojević (pevač Doghouse-a), Dušan Jovanović (basista Blankfile-a) i Petar Petrašković (bubnjar Tea Break-a). Kako kažu ove voditeljke što kenjaju o modi, "to je onda apsolutni must have ove sezone".

Zanimljivo je da ovaj bend ne zvuči kao nijedan matični bend njegovih članova iako stilski takođe pripada punk rock-u. Prva i najuočljivija razlika su tekstovi na srpskom. A druga stvar je određena melanholična crta koju nose refreni i muzika. Takvom ambijentu dosta doprinosi i sasvim dobro osmišljena

produkcija. Ako bi već trebalo da ih uporedim sa nečim onda bi to bio niški Stereolimit. Nema na ovom izdanju ničeg što do sada niste čuli, ničeg revolucionarnog. Zašto je onda toliko dobar? Njegov kvalitet leži baš u toj nepretencioznosti i skromnosti sa kojom se pojavio. Sa druge strane ovo izdanje unosi potrebnu svežinu na srpsku punk rock scenu (sa tekstovima po naški) u kojoj već dugi niz godina Miki i njegovi Six Pack i Čovek Bez Sluha dominiraju, doduše zasluženo. Na albumu "Indigo deca" pronaći ćete pregršt melodičnih refrena koji će vam se kolutati po glavi a ne spadaju u "šalala" kategoriju. Tekstualno on se bavi svakodnevnim temama u kojima se svako od nas može pronaći. Možda će vam u početku biti teško da pohvatate početak i kraj stiha zato što su ponegde nekako čudno prelomljeni kroz strofe. Album

otvara dinamična "Razlog kuda" svojom kotrljajućom bas deonicom. Nakon nje bend se povlači u nešto laganije aranžmane. Za numeru "Trenutak jasnoće" snimljen je spot i ova pesma odlično predstavlja celo izdanje tj. sklop emocija i energije koji on predstavlja. Plus ima genijalno nadovezivanje druge strofe na refren. Iako veći deo album vuče u neko čudno setno raspoloženje ipak ne ostavlja gorak ukus u ustima, velikim delom zahvaljujući optimizmu poslednje "Reci im". Viseći Vrtovi Vavilona su ozbiljan bend, tu nema sumnje. Dovoljno je poslušati ovaj album. Ne smemo smetnuti sa uma da su ovo sve iskusni muzičari kojima ne treba usviravanje, tehničko sazrevanje ili šta već. Ukoliko ova skupina opstane od nje možemo očekivati jako dobre stvari. Do tada se preslikavajte sa "Indigo deca".

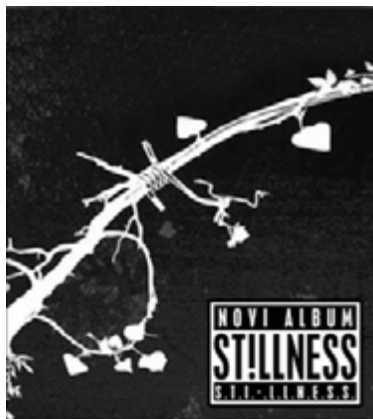
Piše: Aleksandar Nikolić Coa

ST!LLNESS

S.T.I.-L.L.N.E.S.S.

"Šta reći? Kakvu posluku porati" sempl je sa kojim kreće treći album hrvatskog crossover sastava iz Splita. Ne dajte da vas takav početak zbuni pošto bend i na ovom izdanju i te kako zna kakvu posluku šalje. Razlika je u tome što je šalje na malo drugačiji način nego do sada.

Na prethodna dva albuma pevač Ivan Jurić Yuri počinje nas je izvanrednim liričkim pesnicama koje su palile krošee, direktne i aperkate po celom telu podgojenog sistema. Stihovi iz „Katarze“ ("Malo nas je al smo govna, a svi dobro znaju da govna uvek isplivaju") ili „Kanibalizma“ ("Jel van dosta ljudskog mesa? Jel se napunila kesa? Bojin se da neće prestat... je li iko toga svjestan!") svojevrsne su buntovničke himne celog prostora bivše Jugoslavije. Odslušaj neku od

tih stvari i dođe ti da šutneš prvog do sebe pa makar to bila i tvoja mlađa sestra koja se igra sa lutkicama. E, to je dobra pesma! I nikako mi nije jasno kako to da St!llness nije uspeo "da se primi", recimo u Srbiji, poput tematski sličnih kolega iz Dubioze. No ima vremena pa će se valjda ta nepravda ispraviti.

Ono po čemu se ovaj album razlikuje od ranijih je muzika. Prethodne su krasile pizdeće distorzije dok ovaj uglavnom krase rege tonovi i dub ritmovi... ili obrnuto. Taj rege uticaj bio je poprilično prisutan i ranije ali nikad nije toliko isplivao kao na ovom

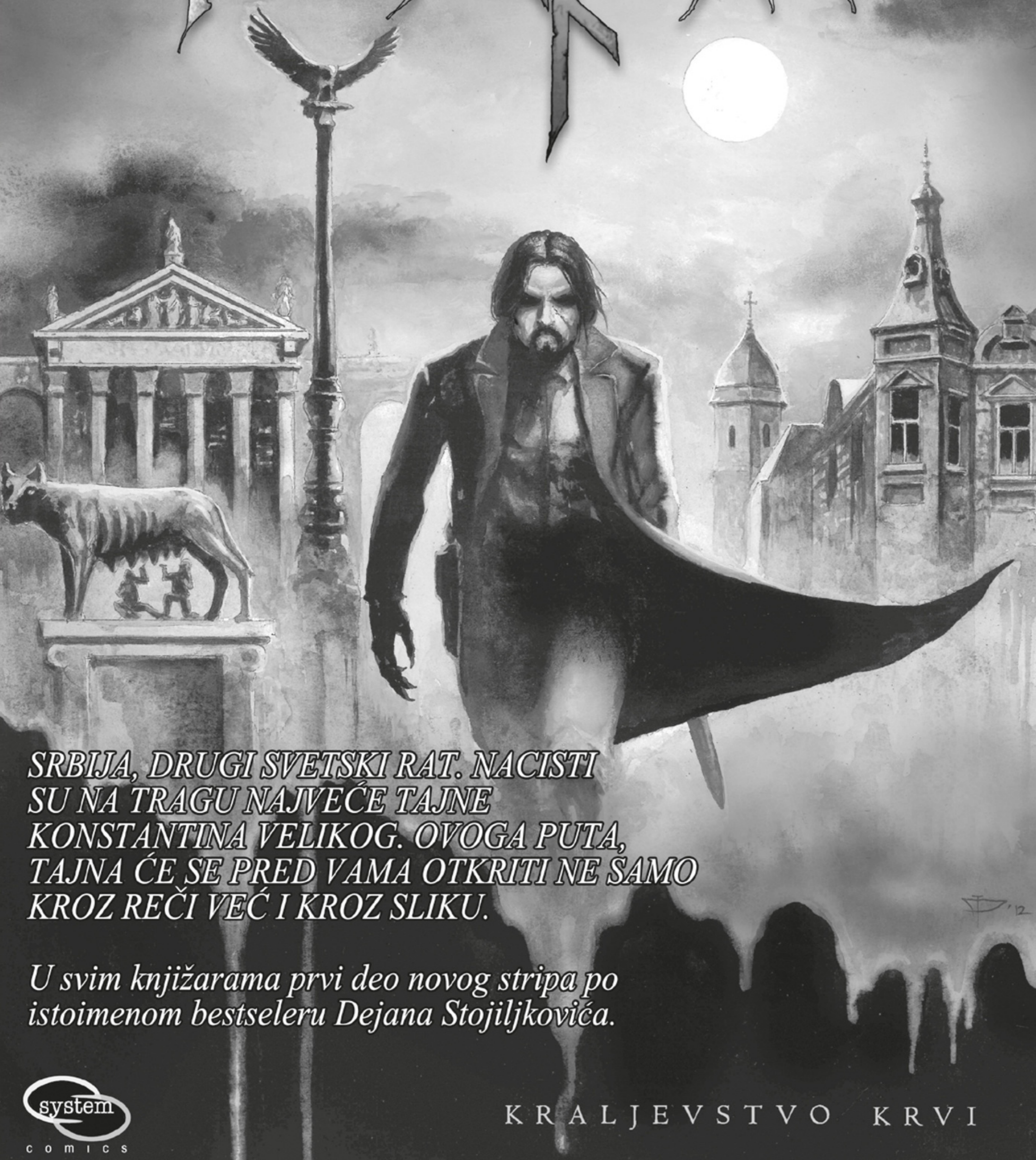
albumu. Za prvi singl mudro je izabrana "Moja generacija". Ova numera poseduje sve da postane oličje inflatornih pokoljenja. Ona se kroz strofe gradi ka bombastičnom refrenu umesto koga se neočekivano desi povratak na laganije rege note. Ali opet joj i to ne može ništa pored teksta koji je za u čitanku isto koliko i za album. Uz nju treba pomenuti i "Naivu" i "Iluzije" kao dinamičnije stvari na izdanju dok se ostale stapaju u neku srednje tempiranu ritmiku koja tekstovima ne dozvoljava da ispolje svoju punu snagu. Album zatvara "Samo još jedan blues" i to nije prvi put da se Yuri sa po jednom pesmom na albumu vraća na svoje odrastanje u Dalmaciji ("Blues za moju majku" sa prvog albuma). A nama koji to samo slušamo i zamišljamo sve zvuči ko neki drugi svet iako smo tada zvanično bili u istoj zemlji.

Može se reći da je St!llness sa ova tri albuma sebi upisao hetrik u bendovsku listu strelaca. Stvar je u tome što su prva dva gola za Watts na Eurosportu dok je treći postignut iz penala. Da je ovaj album imao na sebi pesmu "Poštovana gospodo", koju je Yuri snimio sa svojim projektom Golem, ovaj album bi lagano imao još jednu zvezdicu preko.

DEJAN STOJILJKOVIĆ DRAGAN PAUNOVIĆ

KONSTANTINOV O

Raskrpica

SRBIJA, DRUGI SVETSKI RAT. NACISTI SU NA TRAGU NAJVEĆE TAJNE KONSTANTINA VELIKOG. OVOGA PUTA, TAJNA ĆE SE PRED VAMA OTKRITI NE SAMO KROZ REČI VEĆ I KROZ SLIKU.

U svim knjižarama prvi deo novog stripa po istoimenom bestseleru Dejana Stojiljkovića.

system
COMICS

KRALJEVSTVO KRVI

Uprava

Studentski centar Niš, Ustanova za standard
studenata Republike Srbije

Velikotrnovska 2

www.scnis.rs, info@scnis.rs

tel/fax 236-686,226-487,231-339

Studentski dom - Paviljon I i II i Linijski
restoran - Topličina 1

Studentski dom - Paviljon III i Linijski
restoran - Velikotrnovska 2

Studentski dom - Paviljon IV i Linijski
restoran - Gradsko polje bb

Aperto - studentski klub na Fakultetu
umetnosti

Bridge caffe - studentski klub na
Građevinsko-arhitektonskom fakultetu

House caffe - studentski klub u zgradi
Uprave Studentskog centra Niš

